

RAPORTI VJETOR

2021

Business Matters

PERMBAJTJA

KUVENDI I PËRGJITHSHEM	6
Oda Amerikane mban Mbledhjen e Shtatë Vjetore të Kuvendit të Përgjithshëm	6
NGJARJE TË PËRGJITHSHEME	7
Zbatuesit e ligjit të përdorin armë jo-vdekjeprurëse për të ndaluar aktivitetin kriminal	8
Brendimi i mirëfilltë i kompanive ndihmon në rekrutimin e talenteve të duhur	8
Joefikasiteti gjyqësor dekurajon investimet e huaja	9
Anashkalimi i sektorit të prodhimit nuk lejon zhvillimin ekonomik në vend	10
Qasja në financa, pikë kthimi për rimëkëmbje ekonomike	10
Stabiliteti ekonomik i Kosovës, i pamundur pa rregullim në aspektin politik	11
Oda Amerikane dhe BCC organizojnë punëtori rreth menaxhimit strategjik në kohë të krizës	11
Praktikat inovative në biznese hapin rrugë për integrim në tregun global	12
Sfidat e gjyqësorit ndikojnë negativisht në zgjidhjen efikase të kontesteve të bizneseve	13
Komuniteti i biznesit pret që Qeveria e re të demonstrojë stabilitet më të madh në qasje	13
Implementimi i politikave të CSR thekson rolin pozitiv të bizneseve në shoqëri	13
Fondi për Garanci Kreditore sqaron procedurat për përfitimin e bizneseve	14
Sistemet efektive të vlerësimit shumë të rëndësishme për ngritjen e performancës së punëtorëve	15
Ndërmjetësimi mund të shërbejë në zgjidhjen e mosmarrëveshjeve të punës	16
Legjislacioni që rregullon sektorin e ndërtimit duhet të plotësohet në konsultim me sektorin privat	16
Legalizimi i ndërtimeve pa leje sjellë përfitime të shumëta për qytetarët e Kosovës	17
Sektori privat kërkon shtyerjen e liberalizimit të tregut të energjisë	18
Sektori farmaceutik kërkon zvogëlimin e procedurave burokratike për regjistrim të produkteve medicinale	19
Reformat në arsim janë shumë të rëndësishme për zvogëlimin e hendekut të shkathtësive	21
Pandemia krijon trende të reja për sektorin e HORECA-së	22
Institucionet shëndetësore publike dhe private të bashkëpunojnë në digjitalizimin e kujdesit shëndetësor	24
Transformimi i pronës shoqërore nuk ka alternativë	24
Procedura e ndërmjetësimit zgjedhja e duhur për një zgjidhje të duhur	25
Dialogu me Doganën i rëndësishëm për lehtësimin e operacioneve biznesore	28
Pavarësisht pandemisë, ndërmarrjet kosovare të përgjegjshëm në aspektin social	29
Senatorja Ernst takohet me një delegacion të Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë	30
Ministri Murati u angazhua për koordinim me sektorin privat për çështjet fiskale	31
Kurrikula arsimore duhet të pasqyrojë nevojat në ndryshim të sektorit privat	33

Zbatimi i plotë i fiskalizimit ndihmon në luftimin e ekonomisë informale	34
Përfaqësuesi special i BE-së Lajçak takohet me përfaqësuesit e sektorit privat të Kosovës	35
E-commerce në Kosovë me rritje të vazhdueshme	35
Kosova me përparësi të shumta për kompanitë amerikane që synojnë të kontraktojnë proceset e biznesit	36
Rritja e përdorimit të ndërmjetësimit për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve tregtare	36
Institucionet shtetërore për të mbështetur industrinë prodhuese të goditur nga pandemia	37
Nevojitet një angazhim gjithëpërfshirës për të adresuar hendekun e fuqisë punëtore	37
Oda Amerikane diskuton potencialet e energjisë së rinovueshme	38
Kosova ofron shumë potenciale për investitorët e huaj, por ata duhet të promovohen më mirë	39
Prokurimi i hapur dhe flamujt e kuq	40
Ministri Peci prezanton planet shtetërore për zhvillimin e bujqësisë	41
Inteligenca Emocionale në vendin e punës	41
Transformimi i nxitur nga pandemia COVID19 ka ndryshuar kërkesën për financim	42
Drejt një bote pa mbeturina	43
Ekonomia rrethore, një nga zgjidhjet për uljen e papunësisë në Kosovë	44
Sektori privat i shqetësuar me reagimin e papërshtatshëm ndaj krizës energjetike	44
Kërkohet ndërgjegjësime më të madh nga sektori privat dhe shoqëria në lidhje me sigurinë kibernetike	
Qeverisja e Korporatës ofron besim më të madh për investitorët	45
Programi i Studimeve të Dyfishta konsiderohet si i dobishëm si për bizneset ashtu edhe për universitetet	45
Anëtarët e Komisionit për Çështje Tatimore dhe Juridike diskutuan sot për projektin e ATK-së për “Formalizimin e Punëtorëve”	46
Ministri i Shëndetësisë diskuton me Komitetin e Shëndetësisë të Dhomës Amerikane të Tregtisë për zhvillimin e sektorit shëndetësor	46
Anëtarët e Komisionit të Burimeve Njerëzore diskutuan çështjet përkatëse në lidhje me menaxhimin e burimeve njerëzore	46
Anëtarët e Komisionit të Arsimit diskutuan sfidat aktuale të arsimit dhe rrugën përpara	47
Anëtarët e Komitetit të Tregtisë dhe Doganave sugjeruan çështje të rëndësishme për axhendën e vitit të ardhshëm	47
Vendet që luftojnë pastrimin e parave në ekonomi konsiderohen si ekonomitë më të mëdha në botë	
Hartimi i duhur i kontratave shmang dërgimin e çështjeve në Gjykatën	48
Komiteti i Mikpritjes dhe Turizmit i bëri thirrje qeverisë të mos marrë masa të tjera kufizuese	48
Shumë rekomandime dhe prioritete u sugjeruan sot nga anëtarët e Komitetit të Tatimeve për vitin e ardhshëm	49
Rëndësia, ndikimi dhe qëndrueshmëria e programit KAEF	50
Ekonomia dixhitale është e ardhmja dhe bizneset duhet të përshtaten me ndryshimet e reja	50
Komiteti i Tregtisë dhe Doganave i Odës Amerikane ka mbajtur një takim me Drejtorin Ekzekutiv të AFVK	51

Shumë rekomandime dhe prioritete u sugjeruan sot nga anëtarët e Komisionit për Çështjet Ligjore për vitin e ardhshëm	52
JAVA GLOBALE E NDERMARRRESISE	52
Oda Amerikane shënon fillimin e Javës Globale të Sipërmarrjes 2020	52
Një grua ndërmarrëse në Kosovë, sfidë dhe sukses në vetvete	53
Teknologjia i ndihmon bizneset të kalojnë kufijtë	54
Kultura e korporatës, një tregues i madh për arritjen e objektivave organizative	55
Promovimi i sipërmarrjes në moshë të re rrit potencialin e sipërmarrësve të rinj	55
Gastronomët inkurajojnë mbështetjen e produkteve vendase	56
Kosova vazhdon të përballet me sfida në zhvillimin e qëndrueshëm përkundër përmirësimeve të fundit	57
Pandemia përshpejtoi zhvillimin e e-commerce në Kosovë	57
Suksesi dhe dështimi; faktorë të rëndësishëm që ndikojnë në rritjen profesionale të çdo individi	57
Bizneset kosovare – faktor vendimtar në krijimin e vendeve të reja të punës	58
Kelmendi thotë se pavarësia ekonomike në Kosovë ka ndodhur para pavarësisë politike	58
Forcimi i diplomacisë ekonomike duhet të mbetet një prioritet i politikës së jashtme	59
Përfshirja e parimeve të SDG për një mjedis më të mirë	60
Të rinjtë shprehin çështjet në politikë dhe vendimmarrje	60
Ndërgjegjësimi për pronësinë intelektuale për fazat e hershme të kompanive	61
Biseda pa pritës në AmCham	61
Shaqir Palushi: Paratë nuk janë kushti kryesor për të nisur një biznes	62
Procesi i punës është më i rëndësishëm se vetë rezultati dhe sukcesi	62
Behgjet Pacolli ka ndarë rrugëtimin e tij sfidues në Odën Ekonomike Amerikane në Kosovë	63
Përcaktimi i qëllimit afatgjatë është jetik në suksesin e sipërmarrësve të rinj	64
Të rinjtë inkurajohen të fokusohen në industrinë e prodhimit	64
Kosovarët kanë frymë sipërmarrëse në krahasim me sipërmarrësit në vendet e tjera	65
Rekomandohen mënyra alternative për financimin e bizneseve të reja	65
ARBITRAZHI	65
Krijimi i Gjykatës Ekonomike; një ndihmë e madhe për funksionimin e bizneseve të vogla	66
Barazia gjinore rrit besimin në sistemin e institucioneve të drejtësisë në Kosovë	67
DITËT E DREJTËSISË KOMERCIALE: ARBITRAZI NË FOKUS	67
Oda Amerikane dhe programi i USAID për Drejtësi Komerciale fillojnë Javën e Arbitrazhit	67

Përfaqësimi i grave në arbitrazh i domosdoshëm për rritje të profesionalizmit dhe cilësisë	68
Arbitrazhi mundëson zgjidhjen e kontesteve ekonomike në mënyrë profesionale dhe përmes ekspertizës së ngushtë	68
Kostot e arbitrazhit janë shumë më efikase krahasuar me procedurat gjyqësore	69
DEKLARATAT DHE POZICIONET	70
Kuvendi të marrë vendim urgjent për shtyrjen e liberalizimit të tregut të energjisë elektrike	70
Qeveria e re të nisë me hartimin e një strategjie nacionale të zhvillimit ekonomik	71
Oda Amerikane përshëndet aprovimin e Projektligjit për Themelimin e Gjykatës Komerciale	71
STUDIMET	72
Studim mbi ndikimin e Indeksit të Konkurrueshmërisë së Prodhimit 2021	73
Studim për Investimet e Huaja Direkte në Kosovë	73
Studimi i Perceptimit të Korrupsionit	73
FONDACIONI	73
Ndihma Mehreme Goliqit	73
Ndihma për fëmijët romë, ashkali, egjiptianë	73
Ndihma për refugjatët afganë	73
Oda Amerikane së bashku me Presidenten Jahjaga u bëjnë dhurata fëmijëve të verbër në Pejë	73

1. KUVENDI I PËRGJITHSHEM

1.1. Oda Amerikane mban Mbledhjen e Shtatë Vjetore të Kuvendit të Përgjithshëm

Prishtinë, 14 janar 2021 – Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë mbajti Mbledhjen e saj Vjetore të Kuvendit të Përgjithshëm, e cila ngjashëm me shumicën e ngjarjeve të Odës Amerikane në 2020, u organizua virtualisht po ashtu, me pjesëmarrjen e 104 delegatëve.

Delegatëve të Kuvendit të Përgjithshëm iu prezantuan raportet e aktiviteteve dhe të financave të vitit 2020, përfshirë edhe të arriturat e vitit të kaluar, ndërsa u lavdërua puna e drejtorit ekzekutiv dhe e stafit në atë që ishte viti më i vështirë. Në përputhje me statutin e Odës, Kuvendi i Përgjithshëm aprovoi Programin Vjetor dhe Buxhetin Mbështetës për vitin 2021.

Përveç kësaj, Kuvendi i Përgjithshëm zgjodhi shtatë anëtarë jo të titulluar të Bordit të Guvernatorëve: Afrore Rudi (Deloitte / kompani amerikane), Lorik Fejzullau (Birra Peja / shtetas amerikan), Albena Pllana (shtetase amerikane), Gjeni Shporta (American Councils / kompani amerikane), Shkumbin Mucolli (Burger King / kompani amerikane), Michael Gold (Crimson Capital / shtetas amerikan), dhe Ardian Hoxha (American School of Kosova / kompani joamerikane).

Në fund, Oda Amerikane falënderon të nominuarit e tjerë me të drejtë nominimi, të cilët garuan për Bord këtë vit, Mërgim Prishtina (Avex Health/Trepharm / kompani joamerikane), Gazmend Selmani (PBC / kompani joamerikane), Lorent Gordi (Philip Morris / kompani amerikane), Nina Elezovic (Coca Cola HBC / kompani amerikane), Dafinë Arifi (Elba Technology / kompani amerikane), dhe Genci Beribashi (NewCo Ferronikeli / kompani joamerikane).

2. NGJARJE TË PËRGJITHSHEM

2.1. Zbatuesit e ligjit të përdorin armë jo-vdekjeprurëse për të ndaluar aktivitetin kriminal

Prishtinë, 21 janar 2021 – Sigurimi i sundimit të mirëfilltë të ligjit dhe efikasiteti i mjeteve të përdorura nga zbatuesit e ligjit janë të domosdoshme për lehtësimin e ndalimit të aktivitetit kriminal pa përdorur dhunë. Kjo ishte një ndër temat e trajtuara gjatë një uebinari të organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë, anëtari Patron Katana dhe Ndërmarrja Axon.

Nick Davies, Menaxher Ndërkombëtar i Trajnimit në Axon, prezantoi misionin kryesor të kësaj kompanie, i cili është mbrojtja e jetës dhe sipas tij, kjo kompani po e përmbushë atë mision duke funksionalizuar, ndër të tjera, armë efikase, jo-vdekjeprurëse, me energji të bartur (CEW). Siç u tha nga Davies, ky mision po përmbushet me avancimin e këtyre armëve dhe globalizimin e tyre në mënyrë që ta bëjë të panevojshëm përdorimin e armëve të zjarrit nga zyrtarët policorë. Ai, gjithashtu, u prezantoi pjesëmarrësve produktet e tyre më të fundit, të cilat përfshijnë një sërë taserësh dhe kamera trupore të përdorura nga oficerët e policisë gjatë patrullimeve.

Ndërsa iu referua statistikave të marra nga institucionet për zbatimin e ligjit, Instruktori Master i përdorimit të Taser në Axon, Alexander Milyukov, deklaroi se tasers janë zgjidhja më e sigurt e armës për oficerët e policisë dhe civilët pasi që mund të paaftësojnë traqetin e tyre, megjithatë, shkalla e vdekjes është minimale. Gjatë prezantimit, përveç CEWs, përfaqësuesit e Axon gjithashtu prezantuan Sistemin e Digitalizuar për Menaxhimin e Evidencave (DMES), i cili mund të përdoret si server për institucionet e zbatimit të ligjit për të ruajtur dhe rishikuar video-regjistrimet e marra nga oficerët e policisë gjatë konflikteve, si dhe si sinjalizues për forca shtesë.

Anëtarët e Odës Amerikane si dhe pjesëmarrësit e uebinarit patën mundësinë të mësojnë më shumë lidhur me këto produkte, të cilat së shpejti do të jenë në dispozicion edhe për Kosovën.

2.2. Brendimi i mirëfilltë i kompanive ndihmon në rekrutimin e talenteve të duhur

Prishtinë, 26 janar 2021 – Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë ka filluar implementimin e aktivitetit E Marta e Trajnimeve, në kuadër të të cilit, çdo dy muaj do të organizohen sesione trajnimi rreth temave të ndryshme relevante për komunitetin e biznesit në vend. Gjatë sesionit të parë, Dalina Gjicali, drejtoreshë menaxhuese në EPPC Shqipëri dhe Kosovë trajnoi pjesëmarrësit në rekrutim dhe menaxhim të stafit në botën virtuale.

Duke krahasuar trendet e krijuara si rrjedhojë e pandemisë COVID-19, Gjicali theksoi rëndësinë e departamentit të Burimeve Njerëzore sa i përket mbarëvajtjes së proceseve të punës brenda kompanisë, në veçanti rekrutimin. Këtu, ajo cilësoi si sfidë pa-aftësinë për të vlerësuar plotësisht kandidatin, gjuhën e trupit dhe reagimet ndaj metodave tradicionale të rekrutimit gjatë intervistimit në mënyrë virtuale, ndërsa shtoi se edhe menaxhimi i stafit nga distanca, po përbën një sfidë për kompanitë.

Gjicali rëndësi të veçantë i dha edhe brendimit për të krijuar imazhin e duhur si punëdhënës ideal, si dhe pro-aktivitetin në marketing, duke shtuar se kapitali njerëzor dhe prezenca digjitale vendosin standardin dhe pritshmëritë e rekrutëve për kompaninë. Ajo rekomandoi krijimin dhe fuqizimin e kësaj prezence në platformat më të përdorura nga rinia duke shtuar se të njëjtat duhet të përshtaten sipas trendëve të rrjetit social meqenëse ato krijojnë një urë-lidhëse mes punëdhënësit dhe talentëve të nevojshëm për kompaninë. Sipas Gjicalit, si rrjedhojë e nevojës për distancë sociale, kompanitë duhet të hartojnë dhe implementojnë politika për të mundësuar punën nga shtëpia e cila tashmë jo vetëm që është bërë realitet për shumë kompani, por edhe kërkesë e krahut të punës në kuadër të fleksibilitetit në orar.

Gjatë këtij trajnimi, përfaqësues të Burimeve Njerëzore të kompanive anëtare të Odës Amerikane, shkëmbyen proceset dhe politikat e tyre për rekrutim dhe menaxhim nga distanca, në përpjekje për të siguruar vazhdimësinë e kompanisë edhe përgjatë sfidave që solli pandemia COVID-19.

2.3. Joeifikasiteti gjyqësor dekurajon investimet e huaja

Prishtinë, 28 janar 2021 – Përfaqësues të sistemit të Drejtësisë në Kosovë, në kuadër të forumit virtual të organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë, kanë vlerësuar se stagnimi i miratimit të Ligjit për Gjykatën Komerciale është pasojë e jo stabilitetit politik në vend dhe nënvizuan se në rrethana të tjera ai do të fuqizonte sistemin juridik.

Në forumin virtual me përfaqësuesit e sistemit të drejtësisë u tha se krijimi i Gjykatës do të përmirësonte mjedisin e të bërit biznes dhe njëkohësisht të gjitha metodat ligjore, përfshirë arbitrazhin dhe ndërmjetësimin, do të ndërlihdeshin me këtë Gjykatë.

Duke vlerësuar se sistemi i drejtësisë në Kosovë është përballur me sfida të mëdha, posaçërisht në kohë të pandemisë, përfaqësuesit e sistemit të drejtësisë në forumin virtual të Odës Ekonomike Amerikane diskutuan edhe rreth çështjeve të efikasitetit të gjykatave, zgjidhjes së çështjeve komerciale gjatë periudhës së pandemisë, si dhe nevojës së promovimit të metodave alternative për zgjidhje të kontesteve.

Mahir Tutuli, Gjyqtar në Departamentin për Çështje Ekonomike në Gjykatën e Apelit tha se sistemi gjyqësor në vend është përballur me sfida të mëdha, me theks të veçantë pas shpërthimit të pandemisë, pasi që masat anti-covid lejonin vetëm trajtimin e çështjeve esenciale, pa prezencë fizike. Sipas Tutulit, edhe pse ekziston baza teknike për të mbajtur seanca virtuale, varësisht nga natyra e rasteve, pjesa dërmuese e sfidave me të cilat po përballlet gjyqësori në Kosovë do të zgjidheshin nga krijimi i Gjykatës Komerciale. Rreth kësaj çështje, ai tha se e njëjta duhet të trajtohet me prioritet pasi që kjo gjykatë do të përmirësonte dukshëm mjedisin e të bërit biznes në vend, ndërsa fuqizimi i kornizës ligjore për zgjidhjen e kontesteve komerciale do të rriste sigurinë dhe do të tërhiqte investitorët e huaj. Për fund, Tutuli theksoi edhe nevojën

për promovimin e metodave alternative për zgjidhjen e kontesteve, siç është arbitrazhi, vendimet e të cilit njihen nga gjykatat, si dhe lehtësojnë punën e tyre.

Avokati Taulant Hodaj theksoi nevojën për krijimin e kushteve për mbajtjen e seancave virtuale, për të evituar mbingarkesën e gjykatave, si dhe për të përsheptuar proceset gjyqësore për palët që kanë raste aktive në këto gjykata. Duke u ndërlidhur me Gjykatën Komerciale, Hodaj tha se duhet të mos përsëriten gabimet e së kaluarës, pasi që në rrethanat ku ndodhemi, kjo gjykatë do të fuqizojë sistemin juridik në vend, si dhe zhvillimin e bizneseve. Tutje, avokati Hodaj theksoi se metodat ligjore, siç janë arbitrazhi dhe ndërmjetësimi ndërlidhen me veprimtaritë e Gjykatës Komerciale prandaj, organizatat si Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë, akterët e tjerë relevant dhe institucionet shtetërore duhet të vazhdojnë përpjekjet e tyre për të ngritur nivelin e njohurisë për ekzistencën e këtyre metodave, me theks të veçantë në komunitetin e biznesit. Hodaj përmbylli forumin duke theksuar se arbitrazhi rekomandohet rregullisht nga përfaqësuesit ligjor.

2.4. Anashkalimi i sektorit të prodhimit nuk lejon zhvillimin ekonomik në vend

Prishtinë, 29 janar 2021 – Sektori i prodhimit, si një ndër shtyllat më me ndikim në ekonomi, përmes gjenerimit të vendeve të punës dhe përmbushjes së kërkesës vendore, po përballlet me sfida të mëdha. Si rrjedhojë e natyrës së veprimtarive të këtij sektori të cilat nuk mund të kryhen nga distanca, masat mbrojtëse që kufizuan lëvizjen e lirë gjatë vitit 2020, nuk kanë lejuar zhvillimin e këtij sektori.

Gjatë forumit virtual të organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë, përfaqësuesit e kompanive prodhuese shpalosën eksperiencat e tyre, ballafaqimin me uljen e kërkesës në treg, vonesat në aprovimin e ndihmës financiare shtetërore dhe jo stabilitetin politik, gjatë periudhës së pandemisë. Të njëjtit diskutuan edhe mbi masat dhe politikat që duhet të implementohen nga Qeveria në ardhje, për të siguruar rimëkëmbjen e këtij sektori dhe ekonomisë së Kosovës.

Lorik Fejzullahu, kryesues i Bordit të Drejtorëve të kompanisë Birra Peja, njëherit edhe anëtar i Bordit të Guvernatorëve të Odës Amerikane, foli për përmirësimin e marrëdhënieve tregtare me rajonin dhe proceset doganore. Fejzullahu adresoi edhe çështjen e dumpingut që vazhdon të dëmtojë prodhuesit vendor, ndërsa me theks të veçantë rekomandoi dhe bëri thirrje që Qeveria dhe institucionet shtetërore të shtojnë promovimin e produkteve vendore të krijojnë politikat e qarta për mbrojtjen e prodhuesve. Fejzullahu, gjithashtu, theksoi se për të siguruar fuqizimin ekonomik dhe ndërveprimin mes bizneseve dhe politikës, duhet të krijohet një këshill ekonomik fiskal, i përbërë nga bizneset.

Arbnore Musliu-Kunushaj, menaxheri i financave në kompaninë Eurometal, tha se pandemia COVID-19 ka thelluar impaktin e problemeve ekzistuese në veprimtaritë e tyre prodhuese, veçanërisht për Tatimin e Vlerës së Shtuar (TVSH), që ndikon negativisht edhe në tërheqjen e investitorëve vendor dhe të huaj. Tutje, ajo potencoi se pavarësisht këtyre sfidave, eksporti në shtete të tjera ka qenë burimi kryesor i të hyrave gjatë kësaj periudhe, ndërsa tha se ligjvënësia vendor duhet të marrin parasysh edhe kompanitë e vogla, të profilizojnë nevojat e tyre dhe të sigurojnë mbështetjen e nevojshme.

Pronari i Elsa Group, Brahim Selimaj, nënvizoi impaktin e sektorit të prodhimit në arkën shtetërore si dhe nevojën për fuqizimin e bashkëpunimit mes komunitetit të prodhuesve. Ai, gjithashtu, theksoi se procedurat dhe barrierat burokratike duhet të adresohen nga përfaqësuesit e sektorëve përkatës dhe të kthejnë fokusin e shtetit në ekonomi dhe zhvillimin e saj. Tutje, ai potencoi se bashkëpunimi mes Kosovës dhe Shqipërisë për marrëdhënie tregtare duhet të fuqizohet.

Teuta Kurshumlja, Stone Castle, njëherit moderatore e forumit, tha se Qeveria në ardhje duhet që të trajtojë me seriozitet të veçantë sektorin e prodhimit dhe të adresojë konkurrencën e padrejtë dhe çmimet e ulëta të produkteve të huaja në tregun shqiptar, që i bëjnë jo atraktive produktet vendore.

2.5. Qasja në financa, pikë kthimi për rimëkëmbje ekonomike

Prishtinë, 3 shkurt 2021 – Që nga shpërthimi i pandemisë COVID-19 dhe implementimi i masave që kufizonin lëvizjen dhe aktivitetin ekonomik, sektori privat dhe komuniteti i biznesit janë ballafaquar me qasjen në financa, si një ndër barrierat kryesore për zhvillim të tyre.

Sfidat, me të cilat ende përballen bizneset vendore dhe ato të huajat që operojnë në Kosovë, varësia nga remitancat, mundësitë dhe lehtësimi i qasjes në financa nga sektori financiar, si dhe perspektiva e këtyre institucioneve për gjendjen aktuale dhe zhvillimin ekonomik, ishin disa nga pikat kyçe të diskutimit në forumin e organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë.

Kryeshefi ekzekutiv i KEP Trust, Shpend Nura tha se gjatë periudhës para pandemisë, sektori mikrofinanciar ka treguar trend pozitiv të rritjes, ku ka pasur përmirësim dhe rritje të shërbimeve ndaj klientit. Duke u ndërlidhur me veprimet e ndërmarra nga sektori financiar, ai tha se ofrimi i ristrukturimit të kredive në tremujorin e dytë të vitit 2020, si lehtësirë për bizneset, ka qenë një shtytje e fuqishme për rimëkëmbje relative ekonomike. Nura, gjithashtu shtoi se për të siguruar mbijetesën dhe zhvillimin ekonomik, kërkohet një përgjigje dhe veprim më i koordinuar mes akterëve ekonomik dhe institucioneve relevante.

Arijan Haxhibeqiri, zëvendës kryeshef ekzekutiv i Bankës Ekonomike, theksoi se në kontekstin e krizave financiare, pavarësisht natyrës së ndryshme të krizës së vitit 2008-2010, krahasuar me krizën gjatë periudhës së pandemisë, ekonomitë e zhvilluara kanë arritur të zhvillojnë politika monetare dhe fiskale si përgjigje ndaj impaktit financiar negativ të krizës së vitit 2008-2010, përdërisa kriza e shkaktuar nga pandemia i ka zënë të gjithë të papërgatitur. Haxhibeqiri gjithashtu tha se në Kosovë të gjitha palët relevante kanë dhënë kontributin e tyre në menaxhimin e situatës. Haxhibeqiri, poashtu theksoi se trendi i financimit të klientëve nga bankat ka vazhduar gjatë tërë kësaj kohe.

Ramis Ahmetaj, konsulent biznesi tha se pavarësisht projeksioneve negative dhe sfidave tashmë të njohura, ka vend për optimizëm rreth rimëkëmbjes së ekonomisë vendore, në të ardhmen e afërt. Ahmetaj, gjithashtu tha se kërkesa në treg ka qenë e qëndrueshme dhe potencoi se kontratat për financime po lidhen edhe me institucione të huaja financiare, duke krijuar kështu një bazë stabile për të ardhmen. Në vijim, theks të veçantë i dha edhe nevojës për ndërmjetësues financiar, pasi që të njëjtit kanë ndikim të konsiderueshëm në zhvillimin ekonomik, në krijimin e strategjive të veprimit mes sektorit financiar dhe bizneseve, si dhe evitimit të riskut.

Zyrtarja kryesore financiare e Cactus, si dhe anëtarja e Komitetit të Financave të Odës Amerikane, Fiknete Balaj-Haliti, moderuese e këtij forumi, duke iu referuar raporteve nga institucionet ndërkombëtare që parashikonin një rënie të konsiderueshme të ekonomisë kosovare, në veçanti sektorit të turizmit, prodhimit e eksportit, theksoi se në mënyrë që sektori privat dhe bizneset të zhvillohen, duhet të krijohen burime të reja, më gjithëpërfshirëse të financimit.

2.6. Stabiliteti ekonomik i Kosovës, i pamundur pa rregullim në aspektin politik

Prishtinë, 8 shkurt 2021 – Periudha e ballafaqimit me pandeminë COVID-19 dhe efektet e shumta anësore që e njëjta ka shkaktuar, ka qenë një ndër periudhat me më shumë zhvillime të para viteve të fundit në aspektin ekonomik. Në forumin virtual të radhës, të organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë, bashkë me gazetarin Albert Spahiu, u diskutua mbi perspektivën e mediave si raportues të këtyre zhvillimeve, për sfidat ekonomike të vendit në përgjithësi.

Drejtori ekzekutiv i Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë, Arian Zeka, njëherit edhe moderator i kësaj ngjarjeje, u shpreh se Oda Amerikane që një kohë të gjatë ka planifikuar organizimin e një forumi të tillë,

ku përtej këndvështrimeve të sektorit publik ose atij privat, do të diskutohej me sektorin e mediave, si palë më neutrale ose objektive, lidhur me sfidat ekonomike aktuale.

Albert Spahiu, gazetar i fushës së ekonomisë në Telegrafi, theksoi se konsideron vitin 2020 të ketë qenë viti më aktiv në gazetarinë e ekonomisë, meqë Kosova që nga fillimi i këtij viti është ballafaquar me një sërë problemesh të natyrës ekonomike dhe politike, duke përfshirë këtu edhe ngjarjet e tjera, përveç atyre me pandeminë. Sipas Spahiut, viti që lamë pas ka qenë vit i dështimit ekonomik të Kosovës, e kjo ka ndodhur kryesisht për shkak të jostabilitetit dhe mos-koordinimit politik për t'i adresuar çështjet që kanë buruar nga pandemia, pasojat e së cilëve janë vërejtur në humbjet e mëdha të sektorit privat, duke përfshirë edhe humbjen e vendeve të punës për qytetarët.

Spahiu u shpreh se si raportues i këtyre situatave, konsideron se ndërrimi i shpeshtë i qeverive e pamundëson zhvillimin e qëndrueshëm të Kosovës, derisa theksoi se ky jostabilitet po ndikon edhe në mungesën e thithjes së investimeve. Tutje, ai komentoi edhe mbi fushatën elektorale për zgjedhjet e 14 shkurtit, ku tha se shumica e partive politike nuk janë të qartë në transmetimin e mënyrës se si ata synojnë ta kalojnë krizën ekonomike të shkatuar nga pandemia.

“Unë konsideroj se premtimet në këto zgjedhje janë, le të themi, jo të gabuara, por nuk janë të qëllimshme ose nuk janë serioze, për shkak se jemi duke kaluar krizën e pandemisë. Shumica e partive nuk po japin një alternative se si duhet të kalojë Kosova këtë krizë,” u shpreh Spahiu.

Ai gjithashtu foli edhe për nevojën për t'i shndërruar remitencat nga diaspora në investime direkte, derisa përmendi se gjatë vitit të kaluar është shënuar rekordi aktual i remitencave në drejtim të Kosovës.

2.7. Oda Amerikane dhe BCC organizojnë punëtori rreth menaxhimit strategjik në kohë të krizës

Prishtinë, 10 shkurt 2021 – Planifikimi strategjik dhe parapërgatitja për t'u ballafaquar me sfida janë aspekte jetike të menaxhmentit, ndërsa, kriza e paprecedentë e shkaktuar nga shpërthimi i COVID-19, së fundmi ka theksuar nevojën që kompanitë të jenë shumë të vëmendshme në këtë aspekt. Për të diskutuar më hollësisht mbi ballafaqimin dhe tejkalimin e situatave të tilla, Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë dhe Këshilli i Konsulentëve të Kosovës (BCC), organizuan një punëtori lidhur me menaxhimin strategjik në kohë të krizës.

Gjatë kësaj ngjarjeje, drejtori ekzekutiv i Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë, Arian Zeka, theksoi se nuk beson të ketë pasur ndonjë krizë që është përjetuar më keq se kjo e fundit e shkaktuar nga pandemia COVID-19 në aspektin e sfidave menaxheriale, derisa gjithashtu tha se e konsideron këtë sesion si të rëndësishëm për të diskutuar jo vetëm mësimet e nxjerra nga kriza, por edhe nivelin e gatishmërisë së bizneseve për t'u përballur me të njëjtën, si dhe për të parandaluar efektet më të rënda të saj.

Ndërsa, drejtoresha ekzekutive e Këshillit të Konsulentëve të Kosovës (BCC), Jehona Lluka, foli për kontributin e shoqatës së konsulentëve menaxherial gjatë vitit 2020, derisa përmendi se në bashkëpunim me BERZH janë munduar të ofrojnë një edicion të përbërë prej 14 videove profesionale me tema që i përkasin specializimit të sektorëve, me qëllim që bizneset të përfitojnë strategjitë dhe informatat më të qarta lidhur me tejkalimin e krizës.

Paneli i ligjëruesve për këtë punëtori u përbë nga tre ekspertë të ndryshëm të fushës së konsulencës, në mesin e së cilëve, eksperti Bersant Disha, bashkëthemelues dhe drejtor ekzekutiv në kompaninë e shërbimeve financiare, Recura Financials, foli mbi aspekte të ndryshme të planifikimit të kompanive, ku si shumë të rëndësishme e cilësoi parapërgatitjen për ballafaqim me probleme, krahasuar me vendimmarrjen e atypëratyshme.

Violeta Haxhiilazi, drejtuese e zyrës në Kosovë për kompaninë e shërbimeve profesionale, Mazaars Albania & Kosovo, mes të tjerash nënvizoi rolin e rëndësishëm të këshillimit të bizneseve me konsulentë, sidomos për përshtatjen e modelit të biznesit gjatë kohërave të krizës, si dhe për shndërrimin e rrezikut në mundësi. Ndërkaq, Hamëz Morina, bashkëthemelues dhe partner menaxhues në kompaninë e këshillit të menaxhimit, ECIKS, shtjelloi pjesën e aspekteve që kanë ndryshuar në menaxhim strategjik, duke vënë rëndësi mbi faktin se planifikimi strategjik tani është më kompleks, dhe i njëjti duhet të marrë një pamje holistike gjithëpërfshirëse të performancës, duke përfshirë qëllimet afatshkurtëra, afatmesme dhe afatgjata të kompanisë.

2.8. Praktikrat inovative në biznese hapin rrugë për integrim në tregun global

Prishtinë, 15 shkurt 2021 – Megjithëse infrastruktura e inovacionit në Kosovë është në zhvillim e sipër dhe ka ende hapësirë për përmirësime, mund të konsiderohet se disa nga bizneset në vend kanë qenë mjaft të suksesshme në inkuorporimin e inovacionit në aktivitetet e tyre, pavarësisht rrethanave. Eksplorimi i mundësive për përfshirjen e iniciativave inovuese në biznese, si dhe rritja e kreativitetit të korporatave, ishin pikat kryesore të diskutuara gjatë forumit të radhës virtual të organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë.

Kjo ngjarje u moderua nga Dafina Arifi, udhëheqëse e departamentit të konsulencës në kompaninë Elba Technology, e cila cilësoi inovacionin dhe kreativitetin si katalizatorë për digjitalizim dhe ndryshim transformativ, derisa tha se kompania që ajo përfaqëson është shumë prezente në tregun evropian dhe deri më tani ka bashkëpunuar me një sërë kompanish të mëdha globale në aspektin e digjitalizimit, derisa edhe është shpallur një nga 10 kompanitë më të mira në ofrimin e shërbimeve të robotikës në Evropë.

Ndërsa, folës kryesor i këtij forumi ishte Mentor Pllana, bashkëthemelues dhe drejtor menaxhues në BP Home, i cili theksoi se aktiviteti i biznesit të kësaj kompanie është i fokusuar në transformim nga mënyrat tradicionale të ndërtimitarisë, në prodhimtari digjitale të shtëpive, të bazuara në shërbime të qëndrueshme. Pllana e konsideroi inovacionin si proces përmes së cilit me pak prodhohet shumë, derisa gjithashtu foli mbi nevojën që vendi të fokusohet në bashkëpunim, inovacion dhe globalizim, ashtu që të krijohen kushte më të mira të jetesës për të gjithë.

Sipas Pllanas, Kosova duhet të fokusohet në digjitalizimin e proceseve, zhvendosjen në burime të ripërtërishme të energjisë si dhe përdorimin e mëtejshëm të internetit për globalizim, gjithnjë duke ndjekur qëllimet për zhvillim të qëndrueshëm. Ai gjithashtu foli mbi mundësitë e vendit për t'u integruar në tregje globale me produkte dhe shërbime, ku përmendi potencialin e rinisë së vendit, derisa gjithashtu tha se vëmendja kolektive nuk duhet fokusuar në aspektet negative.

“Ne duhet me e ndërru dioptrinë, Kosova është mirë, dhe Kosova ka kompani të cilat kanë potencial për të krijuar produkte dhe shërbime për tregun global,” u shpreh Pllana.

2.9. Sfidat e gjyqësorit ndikojnë negativisht në zgjidhjen efikase të kontesteve të bizneseve

Prishtinë, 16 shkurt 2021 – Vështirësitë e ndryshme në funksionimin e gjykatave padyshim se luajnë rol në performancën e të njëjtave, si rrjedhojë duke krijuar sfida edhe për palët në zgjidhje të kontesteve përkatëse, e me theks të veçantë të atyre komerciale. Agjencia e Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar (USAID), nuk është kursyer për të mbështetur zhvillimin e sistemit të drejtësisë në Kosovë, prandaj, Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë në bashkëpunim me Programin e USAID për Drejtësi Komerciale, organizuan një forum virtual ku me përfaqësues të projekteve të kësaj organizate u diskutua lidhur me performancën e gjykatave dhe arbitrazhit.

Gjatë këtij forumi, Tea Blakaj Hoxha, sekretare e përgjithshme e Qendrës së Arbitrazhit të Odës Amerikane, njëherit edhe moderatore e diskutimit, theksoi se marrë parasysh investimet e shumta të USAID në projekte të ndryshme që kanë të bëjnë me sistemin e drejtësisë në përgjithësi por edhe drejtësisë komerciale në veçanti, është shumë e rëndësishme të dëgjohet për pritshmëritë e kësaj organizate për të ardhmen e drejtësisë në Kosovë.

Vjosa Shkodra, zëvendës drejtoreshë e programit të USAID për Drejtësi Komerciale theksoi se një ndër objektivat kryesore të këtij programi është ngritja e kapacitetit të zhvillimit të kontesteve komerciale brenda Gjykatës Themelore. Me këtë rast, sipas Shkodras, pas analizimit të kujdesshëm të performancës së të njëjtës në departamentin e çështjeve ekonomike, duke përfshirë menaxhimin e rasteve, vendimmarrjen, angazhimin e gjyqtarëve dhe stafit mbështetës, është vlerësuar se sistemi i drejtësisë në vend ka nevojë imediate për krijimin e një gjykate komerciale. Kjo e fundit do të ishte një adresë e vetme për kërkesat e bizneseve dhe investorëve të huaj, tha Shkodra. Tutje, ajo i cilësoi vonesën e lëndëve, mungesën e ekspertizës, numrin e paktë të gjyqtarëve dhe bashkëpunëtorëve profesionalë si probleme kryesore me të cilat ballafaqohet kjo gjykatë.

Artan Hadri, specialist i performancës së Gjykatave në programin e USAID për Drejtësi në Kosovë, u shpreh se performanca e gjykatave sidomos në këtë kohë është dukshëm më e ulët, për shkak të ndikimit të pandemisë. Hadri tha se USAID për një kohë të gjatë është duke e mbështetur sistemin e drejtësisë në Kosovë si në formë direkte ashtu edhe përmes kapaciteteve njerëzore, ndërsa ka qenë shumë aktiv edhe në përkrahjen dhe promovimin e metodave alternative për zgjidhje të kontesteve. Sipas Hadrit, aktualisht të gjitha gjykatat dhe departamentet kanë nevojë për përfshirje të më shumë ekspertëve dhe bashkëpunëtorëve profesional, si dhe përkrahje me staf administrativ. Megjithatë, ai e vlerësoi realizimin e një objektiv të tillë gjatë këtij viti si sfidë, për shkak të buxhetit të përgjysmuar si pasojë e përballes me pandeminë.

Pjesë e këtij diskutimi ishin edhe përfaqësues të bizneseve anëtare të Odës Amerikane, të cilët bashkë me panelin diskutuan mbi njohjen dhe ekzekutimin e vendimeve të arbitrazhit nga gjykatat në ndonjë vend tjetër, mosefikasitetin e gjykatave dhe ndikimin e tyre në aktivitetet e biznesit, dhe përdorimin e arbitrazhit në përgjithësi, mes të tjerash.

2.10. Komuniteti i biznesit pret që Qeveria e re të demonstrojë stabilitet më të madh në qasje

Prishtinë, 16 shkurt 2021 – Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë organizoi një tryezë të diskutimit me transmetim të drejtpërdrejtë, në të cilën bashkë me përfaqësues të Bordit të Guvernatorëve të Odës Amerikane, si dhe komiteteve përkatëse brenda kësaj organizate, u diskutua lidhur me rekomandimet e ndërmarrjeve të sektorit privat për Qeverinë e re, e cila pritet të krijohet pas zgjedhjeve të fundit parlamentare. Përkrahja e menjëhershme me pako ekonomike për bizneset e ndikuara nga pandemia, kompletimi i kornizës ligjore në mënyrë konsistente, sigurimi i furnizimit me energji elektrike, luftimi i ekonomisë joformale, funksionalizimi i ekonomisë së tregut dhe përkrahja ndaj prodhimit ishin disa nga rekomandimet e përmbledhura të nxjerra nga ky diskutim, mes të tjerash.

Drejtori ekzekutiv i Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë, Arian Zeka, theksoi se duke qenë të vetëdijshëm mbi sfidat jo vetëm që e kanë karakterizuar ekonominë tonë në vazhdimësi, por edhe ato me të cilat jemi ballafaquar vitin e kaluar që nga shpërthimi i pandemisë COVID-19, Qeverinë e presin shumë detyra, ndërsa Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë do të vazhdojë të jetë aktive në përpjekjet e saj avokuese, dhe do t'i dorëzoj Qeverisë një dokument me rekomandime të përmbledhura të sektorit privat.

Pjesë e panelit për këtë diskutim ishte Dardan Sejdiu, konsulent dhe anëtar i Odës Amerikane, i cili tha se pritshmëria e tij e parë është kohëzgjatja e një mandati të plotë të Qeverisë, të cilën e konsideroi si parakusht për stabilitet të përgjithshëm shoqëror, e në veçanti në aspektin ekonomik dhe atë të politikave që ndikojnë në zhvillim. Sipas Sejdiut, marrë parasysh tkurrjen e ekonomisë për shkak të pandemisë,

Qeveria duhet të shfrytëzojë nivelin e ulët të borxhit publik dhe të intervenojë në mënyrë serioze duke derdhur para në ekonomi, dhe paralelisht të ofrojë një qartësi të politikave fiskale dhe tregtare, për të ju dhënë siguri bizneseve të investojnë.

Tutje, ai tha se pret që Qeveria në përgjithësi të ketë një qartësi për sa i përket politikave tregtare e fiskale, pronës shoqërore dhe asaj publike, skemave të mbrojtjes sociale. Një qartësi e tillë do të ndikonte në një shtendosje të përgjithshme dhe rrjedhimisht do të rriste konsumin, duke pasur njëfarë ndikimi në rritjen e kërkesës agregate, që pastaj do të nënkuptonte edhe rritje të të hyrave publike.

Ndërsa, ndërmarrësi dhe anëtari i Bordit të Guvernatorëve të Odës Amerikane Ardian Hoxha, gjatë këtij forumi shprehu pakënaqësitë e tij të përgjithshme me zvarritjet e intervenimit të shtetit në ekonomi, duke e mbajtur përgjegjëse të gjithë klasën politike për rolin e tyre në mosimplementim të ndihmës ndaj ekonomisë. Hoxha tha se pas fushatës së fundit zgjedhore, komuniteti i biznesit me të drejtë pret nga Qeveria e re një hapje totale të ekonomisë, pa restriksione ndaj pandemisë. Për më tepër, ai ritheksoi nevojën për implementim të pakove ekonomike në ndihmë ndaj sektorit privat, duke konsideruar edhe mundësitë për rritje të huamarrjes publike.

“Duhet të bëhet një SWOT analizë për të parë ku qëndron Kosova me shtetet e rajonit, dhe më gjerë, dhe të fokusohemi në mundësitë shumë më tepër se sa në rreziqet apo pikat e dobëta që i kemi,” tha Hoxha.

Pjesëmarrës në këtë tryezë të diskutimit ishin edhe përfaqësues dhe kryesues të komiteteve përkatëse të Odës Amerikane. Kryesuesja e komitetit Tatimor, Gresë Rexhepi nga kompania PwC, theksoi nevojën për marrje seriozisht të kalimit të legjislacionit fiskal, si dhe luftim të informalitetit. Kryesuesi i komitetit për Tregti dhe Dogana, Avni Krasniqi nga kompania Delfin, përmendi nevojën për formalizim të tregut, i cili do të bënte edhe qartësimin e politikave fiskale dhe tregtare.

Shkumbin Muçolli, anëtar i Bordit të Guvernatorëve të Odës Amerikane rekomandoi krijimin e pakove të dedikuara për sektorët e prekur më rëndë nga pandemia, si dhe digjitalizimin dhe formalizimin e ekonomisë. Për një pikëpamje të sektorit të prodhimit, Gojart Kelmendi nga kompania EuroKosova, anëtar i komitetit të Prodhimit, tha se pret nga Qeveria që shpenzimet publike t'i orientojë në prodhime vendore, si dhe të krijojë lehtësira tatimore për eksport. Ndërsa, Mal Osmani, përfaqësues nga kompania Deloitte, theksoi nevojën për orientim në politika të gjelbra dhe zhvillim të qëndrueshëm.

2.11. Implementimi i politikave të CSR thekson rolin pozitiv të bizneseve në shoqëri

Prishtinë, 23 shkurt 2021 – Kontributi i bizneseve në shoqëri ka rëndësi të veçantë në përmirësimin e kualitetit të jetës dhe mirëqenies së komunitetit në të cilin ata veprojnë. Ndërsa, krijimi i politikave të veçanta për Përgjegjësisë Sociale Korporative (CSR) brenda kompanive është një mënyrë e të treguarit se ndërmarrjet private janë të vetëdijshme dhe përgjegjëse për ndikimin e vendimeve të tyre në ambientin që i rrethon. Këto u thanë, mes tjerash, në forumin e fundit virtual të organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë, gjatë së cilit u trajtua tema e krijimit të politikave të CSR.

Moderatorja e kësaj ngjarjeje, Valentina Gara, menaxhere e Marrëdhënieve me Publikun në Aeroportin Ndërkombëtar të Prishtinës, tha se politikat e Përgjegjësisë Sociale Korporative kanë rëndësi të veçantë në zhvillimin e mëtutjeshëm të korporatës por edhe shoqërisë në të cilën operon e njëjta. Sipas Garas, ato sigurojnë veprimet etike të kompanive, duke qenë të përgjegjshme ndaj shoqërisë apo duke theksuar rëndësinë e ndikimit të një biznesi në shoqëri, në ekonomi, në ambient dhe në mirëqenie të përgjithshme. Pjesë e panelit të këtij diskutimi ishin përfaqësues nga bizneset anëtare të Odës Amerikane, të cilat janë mjaft aktive në fushën e CSR, si dhe aktivitetin e tyre e bazojnë në politikat tashmë të krijuara të Përgjegjësisë Sociale Korporative brenda kompanive të tyre.

Afrika Zyferi, eksperte për Marrëdhënie me Publikun në kompaninë IPKO tha se kjo ndërmarrje është e dedikuar që të punojë në të mirë të shoqërisë, derisa gjithashtu theksoi se e njëjta ka të implementuara politika të caktuara të CSR, si dhe ka një komitet të veçantë i cili harton këto politika dhe identifikon ose vlerëson çështjet dhe kauzat e ndryshme për t'u përkrahur. Zyferi gjithashtu theksoi se për çdo kompani do të ishte më e lehtë të zhvillojë përpjekjet e veta në këtë aspekt, nëse institucionet do të hulumtonin dhe identifikonin fushat në të cilat ka më shumë nevojë të shprehet përgjegjësia sociale korporative.

Ndërsa, Besnik Haziri, menaxher i degës në ProCredit Bank Kosova tha se krijimi i përgjithshëm i politikave të CSR nga bizneset padyshim se do të kishte impakt në përmirësimin e jetës së qytetarëve, derisa theksoi se është shumë e rëndësishme që politikat e tilla të mos ekzistojnë vetëm në të shkruar, por të realizohen. Haziri tha se banka ProCredit i kushton rëndësi të theksuar ndikimit që projektet të cilat financon e njëjta kanë në ambient dhe shoqëri, me ç'rast përmendi faktin se një ndër objektivat kryesore të kësaj kompanie është orientimi i Kosovës në konsum të energjisë së ripërtërishtme në përgjithësi, me fokus në atë solare.

2.12. Fondi për Garanci Kreditore sqaron procedurat për përfitimin e bizneseve

Prishtinë, 24 shkurt 2021 – Shpërthimi i pandemisë COVID-19 ka ndikuar drastikisht në aktivitetin ekonomik, duke kufizuar funksionimin e shumë industrive, dhe duke ndikuar kështu në rënie të mëdha të qarkullimit për të njëjtat. Roli i Fondit Kosovar për Garanci Kreditore (FKGK) në lehtësim të qasjes në financa, procedurat që duhet të ndjekin bizneset për të shfrytëzuar garantimin nga ky fond, limitet e financimit nga i njëjti si dhe roli i bankave komerciale në përcaktimin e përfituesve, u diskutuan në tryezën e fundit të organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë, me panelistë përfaqësues nga ky institucion, si dhe sektori bankar në vend.

Besnik Berisha, drejtor ekzekutiv i Fondit Kosovar për Garanci Kreditore, foli mbi rolin e këtij institucioni në ndihmën për qasje në financa ndaj ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme, me fokus në aktivitetin e të njëjtit në pjesën e rimëkëmbjes ekonomike. Sipas Berishas, FKGK nëpërmjet garantimit të portofolit kreditor të bankave partnere, ka arritur të ndihmojë në lehtësimin e qasjes në financa për bizneset vendore, konform me Ligjin për Rimëkëmbje Ekonomike. Ai theksoi se në këtë periudhë, fondi ka rritur mbulueshmërinë me garancion kreditor deri në 80% të vlerës së kredisë, krahasuar me vlerën e mëparshme të mbulueshmërisë prej 50%. Berisha njoftoi se për shfrytëzim të këtij fondi, bizneset duhet të aplikojnë për kredi në banka komerciale dhe të kalojnë procedurat e bankës, ndërsa nëse vlera e kolateralit të tyre është e pamjaftueshme, bankat kanë në diskrecion mundësinë e lëshimit të kredisë, duke shfrytëzuar garancinë nga FKGK.

Moderatori i kësaj ngjarjeje, Blin Zeqiri, kryeshef ekzekutiv në Art House, theksoi nevojën për qartësim të procedurave të kredimarrjes së garantuar nga Fondi Kosovar për Garanci Kreditore, meqë sipas tij, bizneset në këtë kohë kanë nevojë për mbajtje të likuiditetit ose për investime të reja, dhe janë të interesuar të shfrytëzojnë mundësitë e ofruara nga ky institucion.

Pjesëmarrës në këtë ngjarje ishin edhe përfaqësues nga bankat komerciale. Suat Bakkal, kryeshef ekzekutiv dhe drejtor në Bankën Kombëtare Tregtare, theksoi se Kosova ka sektorin bankar me performancën më të mirë në rajon, derisa përmendi se FKGK luan një rol shumë të rëndësishëm në menaxhimin e rrezikut dhe lëshimin e më shumë kredive nga bankat. Megjithatë, ai theksoi se stabiliteti i këtij fondi është kyç për kontinuitetin e sistemit bankar, andaj i njëjti duhet përdorur mençur nga bankat.

Robert Wright, kryeshef ekzekutiv në Raiffeisen Bank Kosovo tha se vlerësimi i kredidhënies nga bankat varet nga rasti në rast, për shkak se huadhënia duhet të vlerësohet varësisht nga industria dhe kriteret përkatëse, derisa theksoi se diçka e tillë u shërben edhe më mirë kredimarrësve. Wright potencoi se sektori bankar është shumë i interesuar për të dhënë hua dhe për të shfrytëzuar FKGK-në, derisa përmendi edhe përgjegjësinë sociale të demonstruar nga bankat për shtyerje të pagesave të kredive gjatë ballafaqimit me pandeminë.

Zëvendës kryeshefi ekzekutiv në Bankën për Biznes, Artan Sadiku, theksoi se kjo bankë ka shfrytëzuar Fondin Kosovar për Garanci Kreditore për të lëshuar kredi kryesisht tek ndërmarrjet mikro, të cilat si katalizatorët kryesorë të ekonomisë dhe gjenerimit të punësimit në Kosovë janë profil i targetuar i kësaj banke. Ai tha se BPB qëndron në bashkëpunim shumë të afërt me FKGK, derisa e konsideroi këtë bashkëpunimin si një mundësi shumë të mirë, sidomos në mitigimin e riskut.

Hamide Pacolli Gashi, zëvendës kryeshefe ekzekutive në Bankën Ekonomike, tha se kjo bankë ka luajtur një rol shumë të rëndësishëm në kreditimin e klientëve të saj në të gjithë sektorët gjatë periudhës së pandemisë. Ajo theksoi se qasja në kreditim është mundësuar nga likuiditeti i mirë i bankës, si dhe kreditë janë lëshuar edhe për klientët ekzistues por edhe ata të rinjë, derisa tha se edhe FKGK ka qenë mjaft ndihmues në mbulimin e kolateralit për klientët me potencial financiar por me mungesë të kolateralit.

Zyrtari kryesor financiar në bankën TEB, Rezak Fetaj, tha se sistemi bankar në përgjithësi ka luajtur një rol të rëndësishëm në ballafaqimin me situatën e pandemisë. Sipas tij, një aspekt pozitiv për sistemin ishte se hyri në këtë krizë me indikatorë të suksesshëm, gjë që i mundësoi të përgjigjet në formë të duhur ndaj të njëjtës. Ai tha se banka TEB në momentin kur filloi kriza financiare ka marrë vendim për të krijuar linja të veçanta kreditore në ndihmë ndaj bizneseve ekzistuese, duke shfrytëzuar edhe marrëveshjen me Fondin Kosovar për Garanci Kreditore për të rritur nivelin e kreditimit.

2.13. Sistemet efektive të vlerësimit shumë të rëndësishme për ngritjen e performancës së punëtorëve

Prishtinë, 2 mars 2021 – Në vazhden e aktivitetit “E marta e trajnimeve”, të organizuar çdo dy muaj nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë për të trajtuar tema të ndryshme relevante për komunitetin e biznesit përmes trajnimeve nga ligjërues profesionistë, u organizua sot edicioni i dytë i këtij aktiviteti, me fokus në temën e vlerësimit të performancës dhe përcaktimit të pagës në baza individuale. Në këtë trajnim u diskutuan sfidat e të kuptuarit të ndryshimeve nga niveli ekzekutiv dhe punonjësit, cikli i menaxhimit të ndryshimeve, sistemi i vlerësimit të performancës, si dhe përcaktimi i kritereve për vendosjen e pagës fillestare.

Ligjërues i këtij trajnimi ishte Shkumbin Ibraimi, partner menaxhues dhe bashkëthemelues i kompanisë së rekrutimit dhe avancimit të lidërshiptit, Mercurius Consulting. Ibraimi e cilësoi si shumë të rëndësishëm komunikimin dhe bashkëpunimin në mes të nivelit ekzekutiv dhe punonjësve, sidomos në implementimin e ndryshimeve, derisa spjegoi edhe ciklin e menaxhimit të ndryshimeve. Sipas tij, strukturat organizative dita-ditës po synojnë që të krijojnë një kulturë organizative gjithpërfshirëse, duke operuar jo me mendësi të fiksuar, por me një mendësi të zhvillimit e cila i ka parasysh vlerat e të gjithë punonjësve.

Duke folur mbi vlerësimin e performancës, ai theksoi nevojën për përmbushjen e faktorëve higjienik, që kanë të bëjnë me mënyrën se si kryhet puna, si dhe të atyre motivues, që kanë të bëjnë me vetë punën. Ibraimi u shpreh se nuk mund të ekzistojë një sistem standard vlerësues, meqë industrinë dhe departamentet brenda kompanive janë të natyrave të ndryshme. Megjithatë, sipas tij posedimi i një sistemi vlerësues është kyç për çdo kompani.

Gjatë kësaj ngjarjeje u trajtua edhe përcaktimi i kritereve për vendosjen e pagës fillestare, për të cilat, sipas Ibraimit duhet pasur parasysh faktorin formal, që përfshin setin e eksperiencës, edukimit dhe trajnimit të një punonjësi, si dhe atë individual, që përfshin aftësitë e një punonjësi. Duke e konsideruar terminologjinë si shumë të rëndësishme, Ibraimi rekomandoi pjesëmarrësit që procesin e vlerësimit të performancës ta quajnë bisedë zhvillimore me punonjësit, dhe e njëjta të jetë më e relaksuar, në mënyrë që të mos shkaktojë efekte negative psikologjike.

2.14. Ndërmjetësimi mund të shërbejë në zgjidhjen e mosmarrëveshjeve të punës

Prishtinë, 9 mars 2021 – Zgjidhja e kontesteve të punës në Kosovë kryesisht bëhet përmes gjykatës, derisa gjyqtarët civil janë të mbingarkuar me raste të ndryshme, të cilat nuk janë të profilizuara domosdoshmërisht vetëm në konteste të punës, duke shkaktuar kështu vonesa në zgjidhjen e rasteve përkatëse. Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë organizoi një forum virtual për të diskutuar temën e zgjidhjes së mosmarrëveshjeve në vend të punës, ku pjesë e panelit të diskutimit ishin përfaqësues nga sektori privat, Këshilli Gjyqësor i Kosovës dhe Gjykata Supreme.

Gjatë këtij forumi, drejtori i departamentit ligjor në Këshillin Gjyqësor të Kosovës, Astrit Hoti, foli mbi legjislacionin rregullues për çështjet e punës, derisa tha se kontestet e kësaj natyre zakonisht janë të ndërlikuara dhe varen nga rasti në rast. Duke iu referuar statistikave të zgjidhjes së rasteve të marrëdhënies të punës brenda një viti në gjykatat e Kosovës, Hoti tha se numri më i madh i lëndëve të pazgjidhura sa i përket këtyre kontesteve ka të bëjë me çështjet e kompensimit të dëmit.

“Gjithsej janë 6580 lëndë, ndërsa të pazgjidhura kanë mbetur edhe 4068 lëndë. Ndoshta ka ndikuar edhe pandemia, por sido që të jetë, numri më i madh i lëndëve është në aspektin e kompensimit të dëmit” tha Hoti.

Më tutje, duke folur për përdorimin e metodave alternative të zgjidhjes së kontesteve të punëve, Hoti theksoi se zhvillimi i procedurës së ndërmjetësimit do të ishte shumë atraktiv, sepse do të shkurtonte kohën e zgjidhjes së kontesteve krahasuar me gjykatën.

Gjyqtari në Gjykatën Supreme, Shukri Sylejmani, theksoi se kontestet e punës llogariten si kontestet më të ndërlikuara në strukturën e kontesteve gjyqësore nga lëmia civile juridike. Ai foli mbi zhvillimin e legjislacionit të punës përgjatë viteve, ku tha se për një kohë të gjatë i njëjti nuk ka qenë specifik në shumë instanca të rëndësishme, me theks të veçantë tek procedurat disiplinore. Gjyqtari theksoi nevojën për reformë gjyqësore dhe profilizim të gjyqtarëve, meqë sipas tij lëmia civile është shumë e gjerë.

rasniqi potencoi se KEDS ka mbi 2000 punonjës, si dhe që nga fillimi i operimit në Kosovë ka një kod të punës të zhvilluar dhe të qasshëm për të gjithë punëtorët, derisa ka edhe komisionin e brendshëm disiplinor.

2.15. Legjislacioni që rregullon sektorin e ndërtimit duhet të plotësohet në konsultim me sektorin privat

Prishtinë, 11 mars 2021 – Sfidat e ndryshme të sektorit të ndërtimit, me theks të veçantë ato që burojnë nga legjislacioni që e rregullon këtë sektor u diskutuan në forumin e radhës virtual të organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë. Gjatë këtij event, paneli i ekspertëve nga ky sektor, mes të tjerash konsideroi se legjislacioni i ndërtimit në përgjithësi ka hapësirë për t’u plotësuar, gjithnjë në konsultim me hisedarët që operojnë në fushën e ndërtimit.

Moderatorja e këtij diskutimi, Gresa Neziri, arkitekte dhe planere urbane në Institutin për Shkencë dhe Teknologji – INSI, tha se Ligji për Ndërtime është pjesë e kornizës së fundit ligjore në këtë aspekt në Kosovë, e cila është bërë rreth nëntë vite më parë, si dhe i njëjti përbën ndryshim të ligjit të kaluar që përkufizonte disa pika në drejtim të përmirësimit dhe lehtësimit të marrjes së lejes.

Ferhat Bejtullahu, arkitekt këshillues në kompaninë Tregtia, foli mbi aspektet pozitive dhe negative të Ligjit për Ndërtime. Si avantazh nga ndryshimet e fundit në këtë ligj, Bejtullahu e konsideroi aspektin e definimit të destinimit të pagesës së obligimeve ndaj komunave. Ndërsa, si negativ e konsideroi faktin se për krijimin e legjislacionit të ndërtimit në përgjithësi nuk janë konsultuar pjesëmarrësit e ndërtimit dhe planifikimit hapësinor. Ai tha se duhet rishikuar në përgjithësi korniza ligjore për ndërtim, dhe posaçërisht të

theksohen çështjet mjedisore, të cilat sipas tij nuk trajtohen mjaftueshem as nga klasa politike aktuale, por as nga ajo në ardhje.

Shkumbin Asllani, udhëheqës i zyrës ligjore në Mabetex Holding theksoi se sektori i ndërtimit në Kosovë ka ndikim të drejtpërdrejtë në strukturën ekonomike të vendit, me pjesëmarrje të përvitshme prej 10% në Bruto Produktin Vendor, si dhe mbetet një sektor shumë i rëndësishëm. Ai tha se zbatimi në praktikë i legjislacionit në fushën e ndërtimit në përgjithësi çalon në masë domethënëse. Sipas Asllanit, rishikimi i legjislacionit është domosdoshmëri e kohës, marrë në konsideratë se struktura aktuale ka hasur në probleme serioze për implementim, si dhe i njëjti përmban standarde ligjore të pa definuara qartë, dhe në raste të caktuara është edhe kundërthënëse.

Atakan Kuqani, arkitekt në kompaninë H&B Consulting, theksoi se e konsideron Ligjin për Ndërtime si kontribues për zvogëlimin e ndërtimeve pa leje dhe legalizimin e ndërtimeve dhe disa aspekte të tjera, por megjithatë, ligji nuk është i kompletuar, si dhe ka të meta meqë është i kopjuar nga shtete më të avancuara, derisa theksoi se është i vetëdijshëm se qëllimi ka qenë të aprovohen praktikat më të mira. Sipas Kuqanit, do të ishte mirë nëse ligji do të ndryshohej dhe rishikohej, meqë dinamika e zhvillimit të vendit ka ndryshuar, si dhe do të ndryshojë edhe në të ardhmen.

Gjatë këtij forumi u diskutua edhe mbi çështjen e legalizimit të objekteve, si dhe mbi nevojën për të punuar më shumë drejt zhvillimit të qëndrueshëm i cili përfshin zhvillimin ekonomik, social dhe mbrojtjen mjedisore.

2.16. Legalizimi i ndërtimeve pa leje sjellë përfitime të shumëta për qytetarët e Kosovës

Prishtinë, 16 mars 2021 – Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë së bashku me Programin e USAID për Qeverisje Ekonomike organizuan një diskutim virtual lidhur me legalizimin e ndërtimeve pa leje. Pjesë e panelit në këtë diskutim virtual ishin përfaqësues nga Ministria e Ekonomisë dhe Ambientit, Komuna e Prishtinës dhe Agjencia Kadastrale e Kosovës. Gjatë këtij diskutimi u theksua progresi i deritanishëm i këtij procesi.

Drejtori ekzekutiv i Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë, Arian Zeka, theksoi se procesi i legalizimit sjellë përfitime shumëdimensionale për qytetarët dhe sektorin privat, duke nisur nga shfrytëzimi i papenguar i të drejtave pronësore, por edhe vënia e këtyre pronave në funksion të zhvillimit ekonomik. Zeka tha se është i madh potenciali i humbur ekonomik nga pamundësia e shfrytëzimit të ndërtimeve pa leje si hipotekë për qasje në financa por edhe për aktivitete afariste e investive.

Drejtori i Departamentit të Planifikimit Hapësinor, Ndërtimit dhe Banimit në Ministrinë e Ekonomisë dhe Ambientit, Servet Spahiu, tha se në përgjithësi ekziston një rritje e interesimit të qytetarëve për legalizim. Ai e potencoi bashkëpunimin e ngushtë me Agjencinë Kadastrale në këtë proces, si dhe i ftoi të gjitha komunat që ta implementojnë programin e legalizimit përmes njoftimit të qytetarëve të tyre mbi procedurat, bashkëpunimin ndërsektorial brenda komunës, zbatimin e udhëzimeve të nxjerra nga Agjencia Kadastrale e Kosovës për regjistrimin në kadastër të ndërtimeve të legalizuara, dhe përdorimin e rregullt dhe të plotë të aplikacionit për regjistrimin e lëndëve në proces të legalizimit.

Ardian Olluri, udhëheqës i Task Forcës së Legalizimit dhe drejtor i Drejtorisë së Urbanizmit në Komunën e Prishtinës, duke folur mbi procesin e legalizimit në këtë komunë, si dhe mësimet e deritanishme nga i njëjti, tha se Komuna e Prishtinës ka krijuar një sektor të veçantë për legalizim, i cili përmes kapaciteteve të zgjeruara profesionale trajton kërkesat për legalizim të ndërtimeve. Ai shtoi se komuna në vazhdimësi u bën thirrje qytetarëve të shfrytëzojnë mundësinë për legalizim, derisa gjithashtu njoftoi se ky institucion ka një zyrë shërbyese e cila këshillon qytetarët përgjatë procesit të aplikimit. Sipas Ollurit, aplikacioni për

regjistrimin e lëndëve të legalizimit e ka ndihmuar shumë Komunën e Prishtinës për menaxhimin e lëndëve të legalizimit.

Agjencia e ka avancuar sistemin e brendshëm dhe certifikatat pronësore të cilat tash, qytetarëve u lëshohen më të detajuara, ka thjeshtësuar procedurat e regjistrimit të hipotekës dhe ka hartuar një numër të udhëzimeve të cilat u ndihmojnë zyra komunale kadastrale për të regjistruar sa më lehtë dhe sa më shumë ndërtime. Ai ftoi të gjitha zyrat kadastrale, në të gjitha komunat, që të bashkëpunojnë ngushtë me drejtoritë e urbanizmit sepse ky bashkëpunim jo që është vetëm i dëshirueshëm por është parakusht për suksesin e procesit të legalizimit.

2.17. Sektori privat kërkon shtyerjen e liberalizimit të tregut të energjisë

Prishtinë, 17 mars 2021 – Sfidat e sektorit privat në raport me energjinë elektrike mbeten të shumëta. Procesi i liberalizimit të tregut të energjisë është një çështje e rëndësishme për komunitetin e biznesit, i cili vazhdimisht ka avokuar për shtyerjen e këtij procesi, marrë parasysh se rrethanat aktuale nuk janë të favorshme për një veprim të tillë. Duke qenë të vetëdijshëm mbi peshën e rëndësishme të kësaj çështjeje, Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë organizoi një forum të diskutimit mbi liberalizimin e tregut të energjisë, me panelistë përfaqësues nga Zyra e Rregullatorit të Energjisë, Kuvendi i Kosovës, Sekretariati i Traktatit të Komunitetit të Energjisë, si dhe sektori privat.

Drejtori Ekzekutiv i kësaj organizate, Arian Zeka, theksoi se kjo çështje nuk është më temë e re për komunitetin e biznesit, meqë ky është viti i tretë i përpjekjeve për të shtyer atë që njihet si liberalizim i tregut të energjisë. Ai tha se pavarësisht faktit se në Kosovë janë licencuar disa operatorë për furnizim me energji elektrike, duhet nënvizuar se vetëm njëri prej tyre ka kapacitetet që të funksionojë në praktikë si furnizues i mundësisë së fundit. Sipas Zekas, në rrethana të tilla të ofertës së kufizuar, fuqia negociuese e konsumatorëve komercial është më e kufizuar, duke bërë që ata të paguajnë tarifa më të larta të energjisë elektrike se mestarja e tarifave të rregulluara.

Deputetja e Kuvendit të Republikës së Kosovës, Mimoza Kusari-Lila, tha se problemi me liberalizimin e tregut të energjisë është një ndër sfidat të cilat po i shkaktohen komunitetit të biznesit si rrjedhojë edhe e pasigurisë politike, por edhe e mungesës së qartësisë dhe vendosjes së strategjive të qarta mbi zhvillimet të cilat duhet të kenë vendimmarrje në sektorin e energjisë. Ajo tha se çështja e mungesës së bordit të ZRRE-së krijon edhe më shumë vështirësi në këtë aspekt, derisa foli edhe mbi mundësitë e Kuvendit të Kosovës për veprim në këtë rast.

“Ajo çka në aspektin funksional dhe ligjor Kuvendi i Republikës së Kosovës, në përbërjen e saj, e cila shprejshmëri të jetë funksionale deri në fundin e marsit, mund të bëjë, është që të sjellë një vendim me interpretim të zyrës ligjore, në të cilin i kërkon Rregullatorit që ky vendim në zbatim të shtyhet deri në plotëni, ose në përbushje të Bordit të Rregullatorit të Energjisë. Duhet kjo të jetë një prej pikave edhe në kryesinë e re të kuvendit,” tha Kusari-Lila.

Drejtori i Zyrës së Rregullatorit të Energjisë në Kosovë, Petrit Pepaj, u shpreh se procesi i tranzicionit të energjisë është shumë kompleks. Ai foli mbi shtyerjen e procesit të liberalizimit të tregut, ku theksoi se me kërkesë të odave ekonomike dhe komisionit parlamentar relevant ky proces është shtyer për tre vite me radhë. Pepaj tha se në vitin e kaluar Sekretariati i Komunitetit të Energjisë ka ngritur vërejtje ndaj Rregullatorit për mosveprim të këtij të fundit në hapje të tregut, gjë që ka shqetësuar këtë institucion. Ai u shpreh se ZRRE duhet të respektojë ligjin, dhe se shqetësimet mund të tejkalohen për kohë të shkurtër nëse furnizuesit gjejnë klientë.

“Tash, me njohjen e KOSTT-it si zonë rregulluese e Kosovës dhe me krijimin e bursës shqiptare që pritet të bëhet shumë shpejtë, krijohen mundësi edhe më të mira për furnizues që të mund të aplikojnë në tregjet shqiptare, dhe të ofrojnë çmime më të favorshme për konsumatorë,” tha Pepaj.

Visar Ramajli, bashkëpronar dhe partner menaxhues në kompaninë KIVO, u shpreh se komuniteti i biznesit po e kërkon këtë shtyerje për shkak se ky derregullim i tregut nënkupton rritje të çmimit, e cila pastaj përcjellat me rritje të kostove të prodhimit që për biznese nënkuptojnë vështirësi të reja. Ramajli tha se është e drejtë e çdo biznesi të jetë i shqetësuar dhe të kërkojë të gjenden mënyra të përshkallëzimit të rritjes së çmimit, ose të gjenden mënyra që rritja e çmimeve të mos jetë në shkallën prej 40% e më lartë. Ai u shpreh se pajtohet që tregu i lirë duhet të ndodhë, por jo mbi barrën e industrisë dhe bizneseve të cilat edhe ashtu janë fragjile, derisa potencoi se është jashtëzakonisht e rëndësishme të gjendet një zgjidhje më afatgjate, e cila i merr parasysh implikimet në aspektin e zhvillimit ekonomik.

Arben Kllokoqi, ekspert në Sekretariatit e Traktatit të Komunitetit të Energjisë, tha se rritja e çmimit duhet të jetë subjekt i shqyrtimit të Rregullatorit nga aspekti i konkurrencës. Ai theksoi se është shumë e rëndësishme të dihen faktorët që shkaktojnë rritje aq të larta dhe të monitorohen ofertat, meqë, nëse ekziston vetëm një furnizues dhe ka fuqi në treg, si i tillë mund të abuzojë tregun.

2.18. Sektori farmaceutik kërkon zvogëlimin e procedurave burokratike për regjistrim të produkteve medicinale

Prishtinë, 18 mars 2021 – Sektori farmaceutik në Kosovë, si njëri ndër sektorët kyç për mirëqenien e përgjithshme, përballet me sfida të ndryshme. Ndër më shqetësueset nga këto sfida konsiderohen kontrabanda me mallra farmaceutike, procedurat burokratike për regjistrim të produkteve, si dhe çmimet e larta të të njëjtëve, në mes të tjerash. Këto u thanë në forumin e fundit virtual të organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë, në të cilin u diskutua mbi rregullimin e sektorit farmaceutik, me një panel ekspertësh nga ky sektor.

Armend Agani, drejtor në kompaninë Agani si dhe kryesues i komitetit të Odës Amerikane për Kujdes Shëndetësor, njëherit edhe moderator i këtij forumi, tha se duke i marrë parasysh problemet e mëdha të sektorit farmaceutik të Kosovës, është shumë e rëndësishme të diskutohen sa më shpesh problemet më kyçe dhe urgjente, si dhe mundësitë për zgjidhjen e të njëjtave.

Arianit Jakupi, kryetar i Odës së Farmacistëve të Kosovës, theksoi se sektori farmaceutik në Kosovë karakterizohet me një punë e cila sidomos gjatë vitit të fundit ka treguar rëndësi të jashtëzakonshme, duke qenë një nga shtyllat kryesore të menaxhimit të pandemisë. Ai tha se njëri nga shqetësimet më të mëdha të këtij sektori mbetet kontrabandimi i barnave, si çështje që duhet të zgjidhet me urgjencë. Sipas Jakupit, mbetet ende shumë punë për t'u bërë për një sektor farmaceutik të konsoliduar, dhe zbatimit të plotë të praktikave të mira të sektorit farmaceutik në tërë zingjirin e tij.

Milaim Abdullahu, kryeshef ekzekutiv në kompaninë Santefarm, si dhe përfaqësues i Shoqatës së Distributorëve Farmaceutikë të Kosovës, u shpreh se marrë parasysh tregun e vogël të Kosovës, nuk ka shumë prodhues të interesuar të regjistrojnë produktet e tyre në vend. Sipas tij, taksat e larta si dhe procedurat burokratike janë dekurajuese edhe për ata të cilët janë të interesuar, prandaj duhet të punohet në thjeshtëzimin e të njëjtave. Tutje, ai foli edhe mbi procedurat e regjistrimit të barnave, si dhe përmendi nevojën për rregullim të plotësimin të mungesës së produkteve në treg.

Milot Cena, menaxher për zhvillim të biznesit në kompaninë Asgeto, foli mbi standardizimin e kushteve të operimit të distributorëve farmaceutik, ku theksoi se në Kosovë ka mbi 20 depo të licencuara, ndërsa në shtetet tjera me popullsi më të madhe zakonisht ekziston numër shumë më i vogël i depove. Sipas Cenas, është e domosdoshme të krijohet një ligj i veçantë për farmaci, i cili është diskutuar qe shumë kohë nga ky sektor, derisa i njëjti do të bashkërendonte dhe rregullonte më së miri sektorin.

Ahmet Hoxha, farmacist në kompaninë Trepharm, e cila njëherit është edhe kompani prodhuese e barnave në Kosovë, theksoi se si prodhues vendor nuk gëzojnë kushtet më të favorshme, e madje edhe ballafaqohen

me procedura edhe më sfiduese në krahasim me kompanitë importuese. Sipas Hoxhas, një problem kryesor ka të bëjë me aspektin e banderolave, të cilat për prodhuesit vendor duhet të lëshohen përmes një komisioni, derisa importuesit mund t'i marrin brenda ditës përmes aplikimit online. Ai tha se sa i përket rregullimit të tregut, vendet e rajonit do të duhej të merreshin shembull sa i përket regjistrimit dhe kontrollimit të produkteve.

2.19. Sinjalizimi, një ndër mjetet më efektive në luftën ndaj korrupsionit

Prishtinë, 23 mars 2021 – Përmes procesit të sinjalizimit, të punësuarit qoftë në sektorin publik apo atë privat gëzojnë të drejtën e raportimit të informacioneve për cenim të interesit publik. Një proces i tillë është shumë i rëndësishëm për identifikimin dhe parandalimin e rasteve të korrupsionit, derisa sinjalizuesit janë të mbrojtur përmes Ligjit për Mbrojtjen e Sinjalizuesve. Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë, në forumin e radhës virtual diskutoi mbi përdorimin e këtij mekanizmi në luftën ndaj korrupsionit, me panelistë përfaqësues nga Agjencia Kosovare kundër Korrupsion (AKK), e cila në kuadër të Ligjit për Mbrojtjen e Sinjalizuesve ka obligime të ndryshme lidhur me këtë proces, si dhe Lëvizja FOL, e cila ka qenë shumë aktive në monitorimin e zbatimit të këtij ligji.

Ky forum u moderua nga avokati Kushtrim Palushi, partner në shoqërinë e avokatëve RPHS Law, i cili, derisa prezantoi temën dhe panelistët tha se ligji aktual për mbrojtjen e sinjalizuesve është shumë më i avancuar në krahasim me ligjin paraprak, dhe i njëjti është në përputhje me rekomandimet e Këshillit të Evropës dhe politikat ndërkombëtare për mbrojtje të sinjalizuesve.

Folës në këtë panel ishte drejtori i Departamentit për Luftimin e Korrupsionit brenda Agjencisë kundër Korrupsionit, Blerim Kelmendi, i cili tha se kjo agjenci është përcaktuar si një organ i drejtpërdrejtë përgjegjës për zbatimin e Ligjit për Mbrojtjen e Sinjalizuesve, si dhe spjegoi veprimet që ky institucion i ka marrë për të siguruar zbatimin e të njëjtit. Kelmendi theksoi se AKK posedon tre detyra kryesore që burojnë nga ky ligj, të cilat kanë të bëjnë me aspektet e zbatimit të sinjalizimit të jashtëm për sektorin publik, krijimin e kërkesës për inicim të procedurës së kundërvajtjes në rast të shkeljeve të ligjit në fjalë nga zyrtarët dhe institucionet përgjegjëse, si dhe pranimin e raporteve të sinjalizimit nga institucionet publike dhe private. Gjatë këtij diskutimi, Kelmendi e konsideroi shumë të rëndësishme çështjen e besimit në raportin sinjalizues me zyrtar përgjegjës, veçanërisht në sektorin publik.

Ndërsa, për një perspektivë nga shoqëria civile, Mexhide Demolli, drejtoreshë e lëvizjes FOL, organizatë kjo e cila është angazhuar shumë në avokim për zbatim sa më të madh të këtij ligji, konsideroi se pavarësisht se ligji është i avancuar, ekziston një mungesë e theksuar e zbatimit të tij, qoftë në sektorin publik apo në atë privat. Demolli u shpreh se ligji aktual mundëson tre lloje të sinjalizimit, atë të brendshëm, pra, brenda organizatës, atë të jashtëm, që nënkupton sinjalizim në AKK për sektorin publik, dhe në Inspektoratin e Punës për sektorin privat, si dhe sinjalizimin publik, i cili mund të bëhet përmes mediave apo OJQ-ve. Sipas Demollit, duke marrë parasysh shembujt nga vendet e tjera, sinjalizimi është dëshmuar të jetë një ndër mënyrat më efektive në luftimin e korrupsionit.

Gjatë këtij forumi u diskutua edhe mbi çështjet si mungesa e publikimit të listës së zyrtarëve përgjegjës për sinjalizim në institucionet publike, çështja e përcaktimit të numrin e zyrtarëve përgjegjës për këtë proces brenda një institucioni, si dhe mënyrat e raportimit të sinjalizimit. Panelistët gjithashtu konsideruan se roli i sinjalizuesve është i jashtëzakonshëm në luftën kundër korrupsionit, sepse identifikimi dhe ndalimi i të njëjtit bëhet më së lehti kur raportohet nga brenda.

2.20. Reformat në arsim janë shumë të rëndësishme për zvogëlimin e hendekut të shkathësive

Prishtinë, 25 mars 2021 – Pavarësisht numrit të lartë të të regjistruarve në arsimin e lartë në Kosovë, shkalla e lartë e papunësisë tek të rinjtë është një indikator që reflekton mospërputhje në mes të aftësive të ofruara

në tregun e punës, dhe atyre të cilat kërkohen nga punëdhënësit. Çështje të ndryshme që kontribuojnë në këtë hendek, si dhe mundësitë për minimizimin e së njëjtut u diskutuan gjatë forumit të fundit virtual të organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë, me një panel përfaqësuesish të arsimit të lartë në vend.

Ky forum u moderua nga Vildane Kelmendi, drejtoreshë e programit në shkollën e lartë profesionale Cactus Education, e cila u shpreh se mungesa e shkathtësive tek të rinjtë e diplomuar zë një hapësirë të shtuar në diskursin publik, dhe në përgjithësi i referohet faktit se punëdhënësit në sektorin privat hasin në vështirësi për gjetjen e kuadros me shkathtësitë e nevojshme për të kryer punë të natyrave të ndryshme në kompanitë e sektorit privat.

Në mes të pjesëtarëve të panelit për këtë diskutim ishte Lavon Bajrami, drejtor për pranim të studentëve dhe për bursa në universitetin amerikan RIT Kosovo, sipas të cilit problemi i hendekut të shkathtësive është një problem i shumëfishuar në Kosovë, për shkak të ekonomisë fragjile por dhe problemeve të tjera. Bajrami theksoi se në Kosovë kërkesat e industrive të ndryshme nuk janë në sinkronizim me aftësitë e fuqisë punëtore, por megjithatë, për këtë nuk duhet fajësuar institucionet e arsimit të lartë, meqë ky problem është shumë më i thellë. Duke folur mbi rezultatet dekurajuese të Kosovës në PISA, Bajrami tha se vendi ka nevojë për reforma të të gjitha niveleve të arsimit, meqë përvetësimi dhe zhvillimi i aftësive fillon shumë më herët se në arsimin e lartë.

Folës tjetër në këtë diskutim ishte edhe drejtori ekzekutiv i kolegjit Universum, Alejtin Berisha, i cili tha se pavarësisht disa avancimeve në aspektin e zvogëlimit të hendekut të shkathtësive, Kosova ende nuk ka arritur nivelet e dëshirueshme. Sipas Berishas, njëri nga problemet kyçe mbrapa kësaj është mungesa e financimit në arsim, meqë pjesëmarrja e shpenzimeve për arsim në raport me buxhetin e vendit është shumë e vogël, derisa ajo për kërkime shkencor është inekzistente. Pikë tjetër e rëndësishme e theksuar nga ai ishte edhe tranzicioni nga një sistem ku arsimi i lartë ka qenë privilegj, në një sistem të arsimit të lartë masovik dhe me kosto të përballeshme, gjë që sipas Berishas tregon se pritshmëritë nuk mund të jenë shumë të larta, marrë parasysh një ndryshim të këtij lloji.

Ndërsa, panelistja tjetër, Venera Lljunji, zëvendës rektore për bashkëpunim dhe marrëdhënie ndërkombëtare në Kolegjin AAB, potencoi se të gjitha nivelet e sistemit arsimor janë hallka të lidhura me njëra tjetrën dhe në një situatë të tillë nuk mund të fajësohet asnjë nivel specifikisht për hendekun e shkathtësive. Ajo nënvizoi situatën shqetësuese të arsimit në Kosovë, ku tha se i njëjti ka rënë drastikisht në çdo nivel, duke përmendur të ashtuquajturin analfabet funksional si një faktor shumë negativ, prezent në Kosovë. Sipas Lljunjit, është mirë që të ketë bashkëpunim në mes të institucioneve të arsimit dhe bizneseve, në mënyrë që të identifikohen kërkesat e tregut dhe të krijohen programet arsimore që përputhen me të njëjtën.

2.21. Pandemia krijon trende të reja për sektorin e HORECA-së

Prishtinë, 6 prill 2021 – Marrë parasysh ndryshimet e shumta që ka shkaktuar shpërthimi i pandemisë COVID-19, duke riformuar realitetin e mëparshëm në shumë industri, Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë organizoi një forum virtual mbi trendet në sektorin e hoteleve, restoranteve dhe kafiterive (HORECA), gjatë vitit 2021. Përmes një diskutimi të frytshëm, në këtë forum u identifikuan disa nga sfidat kryesore të këtij sektori.

Ky forum u moderua nga Art Jashari, koordinator i projekteve për marketing në KFC Kosova, i cili tha se pandemia COVID-19 ka shkaktuar humbje drastike të jetës njerëzore dhe sociale, si dhe ka penguar zhvillimin normal të jetës ekonomike me mbyllje të kufinjëve, kufizime të tregtisë si dhe masa të ndryshme të Qeverive anembanë botës.

Gjatë këtij diskutimi, pronari i Hotelit Sirius, Sami Ahmeti, pohoi se sektori i hotelierisë është njëri nga sektorët më të dëmtuar që nga shpërthimi i pandemisë, duke potencuar se shitjet kanë rënë drastikisht, për dallim nga shpenzimet, të cilat janë zvogëluar fare pak. I pyetur mbi investimet potenciale për digjitalizim të proceseve të hotelierisë, ai tha se për momentin sektori po lufton për mbijetesë, dhe diçka e tillë u ka vështirësuar përqaftimin e trendeve të reja. Ahmeti gjithashtu foli mbi zbritjen e vlerës së TVSH-së, të cilën e konsideroi një ndihmë të madhe, që duhet të vazhdojë edhe në vitet e tjera.

Ndërsa, anëtari i bordit në Sach Corporation, Flamur Breznica, theksoi rolin që sektori i hoteleve, restauranteve dhe kafiterive luan në ekonominë e vendit, duke thënë se i njëjti është një ndër faktorët më të rëndësishëm të kësaj të fundit. Duke folur mbi trendet e reja të krijuara nga nevoja për t'iu përshtatur ballafaqimit me pandeminë, Breznica tha se që një kohë të gjatë po punohet në procesin e digjitalizimit, i cili është i domosdoshëm për arritjen në një pikë të njëjtë me trendet botërore.

2.22. Institucionet shëndetësore publike dhe private të bashkëpunojnë në digjitalizimin e kujdesit shëndetësor

Prishtinë, 15 prill 2021 – Parandalimi i sëmundjeve dhe trajtimi efikas përmes teknologjisë digjitale janë thelbësore për një shoqëri të shëndetshme, veçanërisht në këtë kohë të pandemisë. Duke marrë parasysh këtë, Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë ka organizuar forumin virtual mbi kujdesin e shëndetësisë digjitale për të diskutuar më tej rëndësinë dhe mjedisin e sigurt të cilin e ofron kjo e fundit.

Jeta Statovci, Deputete në Parlamentin e Republikës së Kosovës, theksoi se sistemi shëndetësor duhet të adaptohet me nevojat e pacientëve. Ajo më tej tha se ka pasur hapësirë të mjaftueshme për inkuadrimin e shëndetësisë digjitale në sistemin shëndetësor, mirëpo nuk është bërë edhe pse ka qenë shumë e nevojshme, veçanërisht në një gjendje të jashtëzakonshme, siç është kjo e pandemisë. Statovci tutje rekomandoi se shteti i Kosovës mund të implementoj një sistem informativ shëndetësor, si në vendet e tjera, e cila ka rezultuar efikas në këtë aspekt.

“Kjo mungesë e digjitalizimi ka rezultuar në mungesën e historikut të të dhënave shëndetësore për secilin qytetar dhe kësaj të dhënash shëndetësore të sektorit publik dhe privat duhet të centralizohen në mënyrë që pacienti të ketë një tretman më efikas” theksoi Statovci.

Drejtori Ekzekutiv i Spitalit Amerikan, Iglj Larashi konsideroi të nevojshëm një bashkëpunim mes sektorit publik dhe privat për sektorin e shëndetësisë. Sipas tij, këto të dhëna të pacientëve që do të digjitalizoheshin duhet përfshirë në ligjin për mbrojtjen e të dhënave personale. Larashi, për më tepër, rekomandoi se në mënyrë që në Kosovë të ketë një sistem të mirëfilltë digjital, Kosova duhet të përfitoj prej eksperiencës së mjekëve të huaj.

Veç kësaj, sa i përket sistemit shëndetësor digjital, Armend Vokshi, Drejtor Menaxhues në Klinikën Amerikane, theksoi se Kosova nuk duhet ta kopjoj sistemin e vendeve të tjera, por duhet ta përshtatë atë sipas nevojave të vendit. Vokshi, po ashtu, sugjeroi se qeveria duhet ta rrisë ndërgjegjësimin për shëndetësinë digjitale dhe të merret me implementimin e këtij sistemi. Më tej, ai bëri apel që të rritet procesi i monitorimit sa i përket zbatimit të ligjeve ekzistuese.

Moderatori i këtij forumi, Dorjan Berishaj, bashkëthemelues i kompanisë softuerike Zombie Soup, vëri në pah dallimet mes sistemit shëndetësor në Kosovë dhe atë në vendet tjera me sistem të avancuar. Ai më tej theksoi dobritë që ka ofruar për kujdesin e shëndetit digjital në kursimin e buxheteve të shteteve në trajtimin e sëmundjeve kronike. Veç kësaj, Berishaj po ashtu theksoi ndikimin pozitiv të konsultave virtuale në trajtimin e personave me probleme psikike si rezultat i privatësisë që ofron kujdesin e shëndetësisë digjitale.

2.23. Komunikimi ndërnjerëzor një ndër sfidat kryesore në zhvillimin e kompanive të TI

Prishtinë, 20 prill 2021 – Zhvillimi i teknologjisë ka ndryshuar mënyrën e menaxhimit të njerëzve në mënyrë eksponenciale viteve të fundit. Ky ndryshim, pozitiv apo negativ, i ka shtyrë shumë kompani që të adaptohen me qasje të reja ndaj teknologjisë në fushën e menaxhimit. Duke marrë parasysh këtë, si dhe për të diskutuar rreth kompetencave dhe burimeve të nevojshme për të arritur harmoninë dhe ekuilibrin midis njerëzve dhe teknologjisë, Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë ka organizuar forumin virtual mbi menaxhimin e njerëzve në një mjedis të drejtuar nga teknologjia.

Astrit Leti, Kryeshef Ekzekutiv në Cactus, vëri një theks të veçantë në të pasurit menaxherë të mirëfilltë që posedojnë njohuritë dhe aftësitë e nevojshme për të ndërvepruar me punëtorët. Sipas tij, është po ky ndërveprim i mirëfilltë – që është po ashtu një sfidë – mes menaxherëve të aftë dhe punëtorëve që hap rrugë drejt suksesit të kompanisë në ofrimin e produkteve cilësore. Po ashtu, duke qenë se punonjësit janë aset me vlerë, ai theksoi që në mënyrë që punëtorët të jenë sa më produktiv, atyre duhet t'u ofrohen trajnime, si dhe të kenë mendësinë se ambienti i punës, fizik apo në distancë, nuk është i rëndësishëm përderisa ofrohet shërbimi i kërkuar.

Veç kësaj, Leti u shpreh shumë optimist rreth personave që mendojnë të kalojnë nga fusha e tyre aktuale në fushën e TIK duke theksuar se kjo është e mundur falë literaturës së mjaftueshme që gjendet online. Po ashtu, duke qenë se në Kosovë gjenden 400 kompani të TI, ekziston një perspektivë e jashtëzakonshme në digjitalizimin e kompanive vendore dhe në aftësimin e punëtorëve të tyre në përdorimin e teknologjisë.

Për më shumë, Fatos Ameti, Kryeshef Ekzekutiv në Sonnecto, theksoi se kompanitë vendore të TIK duhet të përkrahen sepse këto kompani mund të krijojnë platforma të ndryshme në dobi të vendit. Ameti, po ashtu, ceku se për të pasur klientë të kënaqur, një kompani duhet të investoj në fuqinë e saj punëtoare dhe teknologjinë e saj. Më tej ai theksoi nevojën për të qenë në vazhdimësi në konsulencë me punonjësin ku kjo ndikon që punonjësi të shpërfaqë ide të reja që ndikojnë në avancimin e teknologjisë. Kjo, gjithashtu duhet pasuar edhe me motivimin e punëtorëve, vlerësimin e suksesit të tyre dhe trajnime. Siç e cek Ameti “kur punonjësi është i kënaqur, edhe produkti do të jetë sa më i mirë”. Po ashtu, për këdo që dëshiron të inkuadrohet në fushën e teknologjisë, Ameti rekomandon për fillim përcaktimin e fushës që dëshiron ta ndjek një person, të mësoj si dhe të fitoj certifikime të ndryshme kombëtare apo ndërkombëtare.

Tutje, Drejtoresha e Operacioneve të Biznesit në UCX, njëherit edhe moderatorë e kësaj ngjarjeje, Jeta Zagragja, theksoi faktin se shumë të rinj në Kosovë dëshirojnë të inkuadrohen në fushën e teknologjisë dhe në këtë mënyrë të kenë një rritje të vazhdueshme në karrierën e tyre. Zagragja, po ashtu e ceku nevojën për mbajtjen e punonjësve të TIK në tregun kosovar dhe mundësinë e këtyre punonjësve për t'u qasur në tregun e huaj.

2.24. Zbatimi i të drejtave të pronësisë intelektuale ndikon në nxitjen e investimeve

Prishtinë, 26 prill 2021 – Me qëllim të shënimit të ditës botërore të pronësisë intelektuale dhe me qëllim të diskutimit të rëndësisë së mbrojtjes efektive të pronësisë intelektuale në fuqizimin e ndërmarrjeve të vogla e të mesme, Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë organizoi forumin me temë; “Pronësia Intelektuale dhe NVM-të: Plasimi i ideve në treg”, me hisedarë nga Ambasada e SHBA-së, sektori privat dhe institucionet përkatëse shtetërore.

Mes tjerash, Kujtesa Nezaj Shehu, Shefe e Zyrës në SDP Kosovo, e njëkohësisht edhe moderatorë e këtij forumi, përmendi nevojën për të ngritur vetëdijen për mbrojtjen e të drejtave intelektuale sepse përkundër ligjeve zbatimi i tyre ende mbetet problem.

Valerie Tucker, Zyrtare për Ekonomi dhe Tregti në Ambasadën e SHBA-së në Kosovë, theksoi rëndësinë e të drejtave të pronësisë intelektuale për bizneset, po ashtu edhe për shtetin. Tucker theksoi se këto të drejta çojnë drejt inovacionit, mbrojnë konsumatorin si dhe tërheqin investime në vend. Ajo, gjithashtu, theksoi

se në rast të investimeve nga ndonjë investitor i huaj, është e rëndësishme mbrojtja e të drejtave intelektuale, pasi që asnjë investitor nuk do dëshironte të ngecte në një beteje ligjore të pafund.

Po ashtu, Nezir Gashi, Drejtor i Përgjithshëm i Agjencisë për Pronësi Industriale, theksoi se përkundër faktit se numri i aplikimeve në Agjencinë për Pronësi Industriale është rritur ndër vite, ende mbetet në nivel jo të kënaqshëm. Ai, gjithashtu, theksoi se ndërmarrjet e vogla dhe të mesme duhet të kenë njohuri rreth pronësisë intelektuale pasi bizneset që i mbrojnë të drejtat intelektuale janë më elastike përballë sfidave. Udhëheqësja e Sektorit për të Drejtat e Pronësisë Intelektuale në Doganën e Kosovës, Sadije Topojani, theksoi se zbatimi i të drejtave të pronësisë intelektuale kontribuon në krijimin e kushteve optimale për tërheqjen e investimeve të huaja. Njëkohësisht, ajo ceku edhe mesazhet vetëdijësuese për qytetarët nga Dogana e Kosovës dhe ekspozimin e produkteve të falsifikuara që të njoftojnë qytetarin me rrezikun që u shkaktohet nga produktet e falsifikuara.

Në anën tjetër, Agron Selimaj, Avokat, tha se bizneset nuk janë të ndërgjegjësuar për mbrojtjen e markës së tyre, si dhe listoi hapat e mundshëm që mund t'i ndërmarrë një biznes në rast se i janë shkelur të drejtat e pronësisë intelektuale.

Krejt në fund, Luljeta Plakolli Kasumi, Eksperte mbi të Drejtat e Pronësisë Intelektuale, theksoi nevojën e bizneseve për një portfolio të pronësisë intelektuale, e cila do të shërbente për parandalimin e shkeljes së të drejtave intelektuale dhe komercializimin e aseteve.

2.25. Transformimi i pronës shoqërore nuk ka alternativë

Prishtinë, 27 prill 2021 – Pavarësisht të metave që e kanë karakterizuar procesin e privatizimit në vend, transformimi i pronës shoqërore dhe publike në atë private në Kosovë nuk duhet të ketë alternativë, megjithatë nevojitet koordinim i brendshëm ndërinstitucional, si dhe me hisedarët e tjerë për rishikimin e mundshëm të politikave të privatizimit. Kjo u tha në forumin e organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë mbi të Ardhmen e Privatizimit, me deputetë, drejtues të Agjencisë së Privatizimit dhe njohës të ekonomisë.

Kryesuesi i Komisionit Parlamentar për Ekonomi, deputeti Ferat Shala, shprehu shqetësimet e tij lidhur me ndërhyrjet e ekzekutivit në Agjencinë Kosovare të Privatizimit, si një agjenci e pavarur e cila i raporton Kuvendit të Republikës së Kosovës. Ai më tej u shpreh pro shqyrtimit të politikave që lidhen me procesin e privatizimit, duke theksuar edhe nevojën e koordinimit me sektorin privat për këtë çështje. Ai po ashtu tha se Qeveria e re duhet të ketë një strategji të qartë për sa i përket privatizimit të ndërmarrjeve publike. Ai tha se asetet shoqërore dhe shfrytëzimi i tyre duhet të kihen parasysh gjatë ndryshimit të Ligjit për Investimet Strategjike. Krejt në fund deputeti Shala foli edhe për gjendjen e vështirë të shumë aseteve minerare ku kërkohet ndërhyrja urgjente e shtetit.

Valon Tolaj, drejtori menaxhues i Agjencisë Kosovare të Privatizimit, theksoi se institucioni që ai drejton angazhohet në përmbylljen e procesit të privatizimit. Sipas tij, ky proces nuk mund të përfundojë nëse nuk ka komunikim ndërinstitucional duke përfshirë këtu edhe komunikimin me Qeverinë, komunat, por edhe me gjykatat. Tolaj më tej theksoi se gjysma e aseteve shoqërore janë privatizuar, ndërsa vlera e aseteve të paprivatizuara është më e vogël se vlera e aseteve që janë transformuar deri më tani. Ai gjithashtu ceku se shqetësimi i AKP-së janë edhe në vonesat në gjykata, duke cekur se mbingarkesë të konteksteve gjyqësore që e vështirësojnë transformimin e ndërmarrjeve shoqërore. Tolaj tha se procesi i likuidimit është një proces i nisur dhe ndërprerja e mundshme e tij, do të kishte pasoja të rënda ligjore për Republikën e Kosovës.

Në anën tjetër, Safet Gërxhaliu, njohës i ekonomisë, theksoi se politizimi i proceseve po i ngadalëson ato. Duke qenë se pika ma e dobët në Kosovë është sundimi i ligjit, këtë pasojë sipas Gërxhaliut po e bart edhe

procesi i privatizimit. Sipas tij, qëllimi i procesit të privatizimit ka qenë që Kosova të ketë qëndrueshmëri ekonomike, ndërsa në fakt në Kosovë ka pasur humbje të vendit të punës. Ai gjithashtu theksoi se pikat e dobëta të AKP-së kanë qenë mungesa e investimit në përmirësim të imazhit të vendit. Ai përsëri theksoi se sundimi i rendit dhe i ligjit duhet të jetë pika kryesore dhe pa këtë pikë ai pret që sfidat në të ardhmen do të jenë të mëdha. Duke folur për të ardhmen e ndërmarrjeve publike, Gërxhaliu tha se duhet të ketë më shumë se një skenar të propozuar nga Qeveria për sa i përket të ardhmes së Telekomit dhe ndërmarrjeve të tjera publike, por është me rëndësi që të ketë propozime në këtë aspekt.

2.26.

2.27. Odat Amerikane bisedojnë me administratën amerikane për rikuperimin ekonomik dhe sfidat e tjera

Prishtinë, 14 maj 2021 – Agjenda digjitale e Administratës së Presidentit Joe Biden, rikuperimi ekonomik pas pandemisë COVID19 dhe siguria e zinxhirëve të tregtisë dhe furnizimit, ishin temat kryesore të diskutuara ndërmjet përfaqësuesve të lartë të institucioneve amerikane me Odat Amerikane të Evropës, pjesë e të cilave është edhe Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë.

Për tri ditë me radhë, drejtorët ekzekutivë të odave amerikane në Evropë kanë takuar përfaqësuesë të institucioneve të ndryshme amerikane, në mesin e të cilëve edhe Peter Harrell, Dejtore i Lartë për Ekonomi Ndërkombëtare në Këshillin e Sigurisë Kombëtare të Shtetëve të Bardhë.

Në takim me përfaqësuesit e Departamentit të Shtetit, ku ka folur edhe Ambasadori Philip Reeker, Ushtrues i Detyrës së Ndihmës Sekretarit, theksi është vënë mbi ekonominë transatlantike si dhe rrugën drejt rikuperimit ekonomik pas pandemisë COVID19, por edhe mbi të ardhmen e raporteve transatlantike. Në këtë takim kanë folur edhe Matt Murray, Zëvendësndihmës Sekretar për Tregti, Politika dhe Negociata, Roland de Marcellus, Zëvendësndihmës Sekretar për Financa dhe Zhvillim Ndërkombëtar nga Zyra për Çështjet Ekonomike dhe të Biznesit, si dhe Ambasadorja Marcia Bernicat, Zyrtare e Lartë për Rritje Ekonomike, Energji dhe Mjedis.

Për prioritetet e Administratës së Presidentit Biden që lidhen me fushën tregtare, rikuperimin ekonomik dhe të ardhmen e biznesit transatlantik, odat amerikane kanë biseduar edhe me Dale Tasharski, Ushtrues Detyre i Ndihmës Sekretarit për Tregjet Globale dhe Drejtor i Përgjithshëm i Shërbimit Komercial në Departamentin e Tregtisë të Shteteve të Bashkuara të Amerikës.

Në takimet e organizuara nga Këshilli Evropian i Odave Amerikane (ECAC) me administratën amerikane si dhe Odën Ekonomike të Shteteve të Bashkuara të Amerikës, është biseduar mes tjerash edhe për Planin e Shteteve të Bashkuara të Amerikës për Ndryshimet Klimatike dhe Drejtësinë Mjedisore dhe rolin e odave amerikane të Evropës në rivitalizimin e marrëdhënieve transatlantike, avancimin e qëndrueshmërisë.

Këshilli Evropian i Odave Amerikane është organizatë ombrellë e 45 odave amerikane e themeluar në vitin 1963, përfshirë edhe Odën Amerikane në Kosovë, ndërsa në Evropë përfaqëson interesat e 17,000 kompanive amerikane dhe evropiane me mbi 17,000 punonjës dhe 1.1 trilionë dollarë investime në të dyja kontinentet.

2.28. Situata aktuale e falimentimit të biznesit kosovar pas një viti të krizës COVID 19

Prishtinë, 19 maj 2021 - Zëvendësministrja e Drejtësisë, Nita Shala, tha fjalën e saj hyrëse, për t'ia lënë fjalën Andres Federico Martinez, Specialist i Lartë i Sektorit Financiar - Zgjidhja e Borxhit dhe Falimentimi, IFC/Grupi i Bankës Botërore, i cili trajtoi çështjen vështirësitë e parashikuara financiare të bizneseve dhe hapat që janë ndërmarrë nga vendet e zhvilluara tema.

Ardi Shita, Avokati Tregtar, diskutoi për fillimin e procedurës së falimentimit dhe kornizën aktuale ligjore të falimentimit, ndërsa Francika Zhitia, gjyqtare në Gjykatën Themelore, tha një ose dy fjalë në lidhje me falimentimin dhe rehabilitimin në Kosovë gjatë pandemisë Covid-19.

2.29. Procedura e ndërmjetësimit zgjedhja e duhur për një zgjidhje të duhur

Prishtinë, 19 maj 2021 – Ndërmjetësimi, procedurë kjo që u ndihmon palëve të arrijnë një kompromis dhe të ballafaqohen me çështjet në raste ose fusha të dobësisë, dhe të përfitojnë nga zgjidhja e duhur. Për të biseduar rreth ndërgjegjësimit të ndërmjetësimit, Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë, së bashku me Aktivitetin për Drejtësi Komerciale të USAID, ka organizuar forumin virtual të radhës, me ndërmjetësues.

Yll Zekaj, ndërmjetësues, theksoi se ekziston një dallim mes ndërmjetësimit, arbitrazhit dhe procedurave gjyqësore, duke cekur se ndërmjetësimi është procedurë e rregulluar me ligj, e cila hyn në kuadër të zgjidhjes së konteksteve në mënyrë alternative, jashtë procesit të gjykatave. Duke përdorur ndërmjetësimin si alternativë, palët kanë mundësi të zgjidhin mosmarrëveshjet e tyre duke angazhuar një person të paanshëm, në këtë rast ndërmjetësuesin, që ta lehtësojë procesin, meqë roli i ndërmjetësuesit është që të krijoj mundësi në favor të palëve në mosmarrëveshjen e krijuar. Zekaj tutje theksoi nevojën për krijimin e platformës online, me anë të seancave ndërmjetësuese, për shkak të situatës me pandemi, të cilat kanë rezultuar të suksesshme.

Për më tepër, ndërmjetësuesi Mentor Hajdaraj, theksoi arsyet se pse bizneset duhet të jenë në favor të ndërmjetësimin, si opsion në zgjidhjen e konteksteve të tyre. Ai tha se një ndër arsyet kryesore është sqarimi i dallimit mes procedurës gjyqësore (formale) dhe procesit të ndërmjetësimit (jo formale). Tutje, Hajdaraj theksoi disa nga parimet kryesore të cilat sjellin përfitime, ku ndër to përmendi edhe barazinë e palëve në procedura të ndërmjetësimit, vullnetin e palëve dhe mundësinë që palët të kenë në kontroll të gjithë procesin.

2.30. Dialogu me Doganën i rëndësishëm për lehtësimin e operacioneve biznesore

Prishtinë, 20 maj 2021 – Dogana është një ndër akterët më të rëndësishëm për sektorin privat dhe operacionet e bizneseve. Me qëllim të lehtësimit të dialogut midis kompanive të sektorit privat dhe Doganës, Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë ka organizuar tryezë diskutimi me drejtorin e ri të përgjithshëm të Doganës së Kosovës.

Agron Llugaliu, drejtor i përgjithshëm në Doganën e Kosovës, tha se synimi i Doganës është krijimi i kushteve për trajtimin e barabartë për të gjitha bizneset dhe lehtësimi i procedurave doganore përmes avancimeve teknologjike, respektivisht automatizimit të proceseve, që ofrojnë komunikim dhe qasje më të lehtë për bizneset në proceset e zhvilluara nga Dogana. Ai tutje theksoi se ndihmë kryesore do t'u ofrojnë sektorit tregtar, prodhues dhe eksportit në vendin tonë.

Drejtori ekzekutiv i Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë, Arian Zeka, tha se Dogana është njëra ndër institucionet më me ndikim në punën e shumë ndërmarrjeve në vend, prandaj fuqizimi i dialogut me këtë institucion është interes i vazhdueshëm i sektorit privat dhe i përfaqësuesve të tyre.

Avni Krasniqi, Kryesues i Komitetit të Tregtisë dhe Doganës në Odën Amerikane, tha se falë bashkëpunimit të ngushtë dhe dialogut të vazhdueshëm me Doganën e Kosovës, është bërë e mundur të të lehtësohen në vazhdimësi procedurat e zhdoganimit të mallrave dhe procedurat e tjera që lidhen me Doganën, duke theksuar se ky institucion është shembull në tërë rajonin e Ballkanit Perëndimor.

Përfaqësuesit e ndërmarrjeve të pranishme në takim ngritën shqetësime të ndryshme që lidhen me rolin e Doganës si çështja e rivlerësimit dhe klasifikimit të mallrave, trajtimin e importeve paralele dhe mbrojtjes së pronësisë intelektuale, por edhe luftimin e ekonomisë joformale dhe kontrabandës.

2.31. Kërkohej konsideratë për obligimet tatimore për shkak të vështirësive financiare

Prishtinë, 25 maj 2021 – Ndikimi i COVID-19 mbi kompanitë e sektorit privat, si dhe implikimet në obligimet e tyre tatimore, por edhe marrëdhëniet e përgjithshme me Administratën Tatimore të Kosovës, ishin në fokus të tryezës së diskutimit me Drejtorin e Përgjithshëm të Administratës Tatimore.

Arian Zeka, Drejtor Ekzekutiv i Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë tha se partneriteti i përfaqësuesve të sektorit privat me Administratën Tatimore të Kosovës është i rëndësishëm për operacionet e ndërmarrjeve të sektorit privat. Ai po ashtu tha se roli i ATK-së është kyç edhe në menaxhimin e detyrimeve tatimore pas vështirësive financiare të shkaktuara si pasojë e pandemisë COVID-19.

Drejtori i Përgjithshëm i Administratës Tatimore të Kosovës, Ilir Murtezaj foli për rolin që ATK ka luajtur gjatë pandemisë në mbështetje të funksionimit të bizneseve, duke theksuar thirrjen e këtij institucioni për aplikim për faljen e borxheve tatimore. Murtezaj foli edhe për nevojën e fuqizimit të bashkëpunimit me ndërmarrjet private për luftimin e ekonomisë joformale. Ai mes tjerash falënderoi Odën Amerikane edhe për partneritetin konstruktiv.

Në anën tjetër, Ardiana Bunjaku, thesariste e Bordit të Guvernatorëve të Odës Amerikane, si dhe drejtoreshë e Shoqatës së Kontabilistëve të Çertifikuar dhe Auditorëve të Kosovës lavdëroi Administratën Tatimore për punën e bërë në avancimin e sistemit elektronik të deklarimit tatimor, megjithatë ajo shprehu shqetësimin për procesin e rishikimit të politikave tatimore si në aspektin kohor, por edhe të qartësisë paraprak të ndryshimeve të mundshme.

Gresë Rexhepi, kryesuese e Komitetit Tatimor të Odës Amerikane po ashtu foli për rëndësinë e digjitalizimit të proceseve tatimore, gjë që ka ndikuar në rritjen e efikasitetit të deklarimit dhe pagesës së tatimeve por edhe në ngritjen e transparencës së përgjithshme. Ajo tha se së bashku me anëtarët e Odës Amerikane kanë përgatitur rekomandimet për politikën fiskale të lidhura me periudhën paspandemike, por edhe rekomandime të tjera të përgjithshme.

Përfaqësuesit e pranishëm të bizneseve ngritën çështjet që lidhen me funksionimin e sistemeve të Administratës Tatimore, por edhe me bllokimin e llogarive të tyre bankare gjatë periudhës tatimore, duke bërë thirrje për konsideratë nga ana e institucioneve shtetërore për shkak të vështirësive të tyre me të cilat përballen këto ndërmarrje tash e sa muaj.

2.32. Oda Amerikane prezanton të gjeturat e Indeksit të Konkurreshmërisë së Prodhimit 2021

Prishtinë, 26 maj 2021- Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë publikoi sot të gjeturat e Indeksit të Konkurreshmërisë së Prodhimit 2021, i cili pasqyron gjendjen e sektorit të prodhimit sipas indikatorëve të caktuar. Sipas Indeksit të këtij viti, indikatorët që lidhen me lehtësinë e tregtisë ndërkombëtare janë vlerësuar më së larti me një mesatare prej 5.61 pikësh, derisa indikatorët që lidhen me sundimin e ligjit janë vlerësuar më së ulëti me mesatare prej 4.19 pikësh.

Arian Zeka, drejtor ekzekutiv i Odës Ekonomike Amerikane tha se nuk mund të ketë zhvillim të qëndrueshëm ekonomik pa fuqizim të sektorit të prodhimit, duke theksuar se kjo ka qenë edhe në thelb të përpjekjeve institucionale të viteve të fundit, përfshirë edhe Qeverinë e Re të Republikës së Kosovës. Duke

elaboruar të gjeturat e hulumtimit, Zeka tha se reformat duhen fokusuar në përmirësimin e indikatorëve specifikë që këtë vit janë ranguar më ulët siç janë ata që lidhen me sundimin e ligjit, qasjen në financa, tregtinë e brendshme, ngritjen e infrastrukturës së cilësisë, por edhe të mjedisit fiskal, fuqisë punëtore dhe infrastrukturës fizike.

Ministrja e Industrisë, Ndërmarrësisë dhe Tregtisë, Rozeta Hajdari tha se Qeveria planifikon përkrahjen e industrisë prodhuese, përmes avancimit të politikave që mundësojnë rritjen e konkurrueshmërisë dhe eksporteve. Ministrja Hajdari tha se në fokus të Ministrisë që ajo drejton do të jetë edhe përmirësimi i kornizës së infrastrukturës së cilësisë, e cila mes tjerash edhe do të garantonte mbrojtje më të madhe për konsumatorët vendorë. Ministrja foli edhe për mbështetjen për bizneset me potencial për eksport dhe krijim të vendeve të reja të punës, përmes krijimit të politikave të veçanta për industri, eksport dhe tregti, të cilave do t'u paraprijnë analizat për sektorë industrialë. Duke folur për indikatorë të caktuar të përfshirë në Indeksin e përgatitur nga Oda Ekonomike Amerikane, Ministrja Hajdari prezantoi synimet e Qeverisë për krijimin e Gjykatës Komerciale, ndërlidhjen më të mirë të institucioneve arsimore me kërkesat e tregut të punës, si dhe fuqizimin e diplomacisë ekonomike.

Në anën tjetër, Skender Rama, Udhëheqës i Programit USAID Compete foli për komponentët e projektit që ai drejton dhe sektorët prioritarë industrialë të cilët do të mbështeten nga ky program i cili do të luajë funksion fasilimiti, siç janë sektorët e përpunimit të ushqimit, sektori i përpunimit të drurit dhe sektori i teknologjisë së informacionit. Rama thkesoi se mes tjerash Programi që ai drejton përfshin edhe bashkëpunimin me institucionet e arsimit dhe sektorin privat në aspektin e punëtorëve të kualifikuar, por edhe përmirësimin e qasjes në financa përmes prezantimit të produkteve të reja financiare, siç është financimi i eksporteve, me të cilën projekti USAID Compete bashkëpunon edhe me Odën Ekonomike Amerikane.

Teuta Kurshumlija nga Stone Castle foli shqetësimet e sektorit privat, duke theksuar kështu mungesën e fuqisë punëtore. Kurshumlija përmendi aspektin e vonësive në pagesa si indikator negativ në zhvillimin e biznesve të sektorit privat dhe kërkoi intensifikimin e fushatave vetëdijësuese për konsumin e produkteve vendore.

Indeksi i Konkurrueshmërisë së Prodhimit për vitin 2021 është hulumtimi i dytë vjetor i Odës Ekonomike Amerikane pas atij të publikuar në vitin 2019, ndërsa mat perceptimin e ndërmarrjeve prodhuese në të gjitha rajonet kryesore të Kosovës, në indikatorë të ndryshëm të operimit të biznesit. Bazuar në të gjeturat e Indeksit të vitit 2021, theksohet nevoja e përpjekjeve të shtuara për përmirësim të indikatorëve që lidhen me fuqinë punëtore siç janë aftësia për të gjetur fuqi punëtore të shkathët, kualifikuar, dhe produktive, si dhe ndërlidhja e arsimit me tregun e punës, por edhe indikatorët që lidhen me qasjen në financa, sundimin e ligjit dhe infrastrukturën e cilësisë.

2.33. Zëvendësasistenti i Sekretarit Palmer viziton Odën Ekonomike Amerikane në Kosovë

Prishtinë, 31 maj 2021 – Zëvendësasistenti i Sekretarit të Shteteve të Bashkuara të Amerikës, Matthew Palmer, si dhe Ambasadori i Shteteve të Bashkuara të Amerikës, Philip Kosnett, vizotuan Odën Ekonomike Amerikane në Kosovë, për të takuar dhe diskutuar me udhëheqësinë dhe kompanitë anëtare të organizatës. Zëvendësasistenti i Sekretarit Palmer tha se e kupton mirë rolin e Odave Amerikane përgjatë rajonit, dhe në këtë rast të Odës Amerikane, e cila ofron bazament solid për marrëdhëniet ndërmjet dy vendeve, Shteteve të Bashkuara dhe Kosovës. Ai falënderoi Odën Amerikane për promovimin e partneritetit ekonomik ndërmjet dy vendeve, si në krijimin e mundësive për bizneset amerikane që të investojnë në Kosovë, ashtu si edhe për bizneset nga Kosova që të investojnë në Shtetet e Bashkuara, duke shtuar se rrejtja i Odave Amerikane përgjatë tërë rajonit paraqet një kornizë pozitive, produktive dhe influencuese për ballafaqim me sfidat aktuale me të cilat përballet rajoni.

Palmer shprehu dëshirën të ndëgjonte nga anëtarët e Odës Amerikane lidhur me klimën lokale të biznesit si dhe klimën rajonale të biznesit, aspekte këto që zënë vend me prioritet të lartë në agjendën e Shteteve të Bashkuara të Amerikës për promovim të integrimin ekonomik rajonal, për uljen e pengesave në integrimin ekonomik dhe në lëvizjen e njerëzve dhe kapitalit, duke i vlerësuar ato si një kornizë që Kosova të integrohet në sistemin evropian, në mënyrë ideale si anëtare e Bashkimit Evropian, e që është edhe objektivi i Shteteve të Bashkuara të Amerikës për të ardhmen e Kosovës. Ai po ashtu tha se një marrëveshje gjithëpërfshirëse për normalizimin e marrëdhënieve ndërmjet Kosovës dhe Serbisë është kyç për tërheqjen e më shumë investimeve amerikane dhe të tjera të huaja, si dhe për krijimin e vendeve aq shumë të nevojshme të punës për popullin e Kosovës dhe tërë rajonit.

Përfaqësuesit e Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë folën për rëndësinë e një dialogu më të fuqishëm ndërmjet Qeverisë së Kosovës dhe sektorit privat, por edhe për avancimin e bashkëpunimit ekonomik rajonal, zhvillimin e kapaciteteve energjetike, si dhe trajnimin e fuqisë punëtore.

2.34. Planifikimi i mirëfilltë hapësinor është kyç për zhvillimin e qëndrueshëm ekonomik

Prishtinë, 2 qershor 2021 – Për të diskutuar për rëndësinë e planifikimit hapësinor në zhvillimin dhe rritjen ekonomike, Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë ka organizuar diskutim me Ministrin e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës, Liburn Aliu.

Arian Zeka, Drejtor Ekzekutiv i Odës Ekonomike Amerikane tha se planifikimi hapësinor është i lidhur ngushtë me zhvillimin ekonomik, ku me këtë rast theksoi qëllimin e këtij diskutimi me Ministrin e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës, Liburn Aliu. Zeka theksoi rëndësinë e legalizimit të objekteve pa leje, po ashtu, për planet e Ministrisë për ngritje të vetëdijes publike për procesin e aplikimit, por edhe skenarët alternativë pas skadimit të periudhës për aplikim për legalizim, meqë edhe kjo temë është e lidhur ngushtë me çështjen e zhvillimit ekonomik.

Ministri i Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës, Liburn Aliu, theksoi se është i lumtur për mundësinë e diskutimit me ndërmarrjet private dhe vendosjes së bashkëpunimit me përfaqësuesit e sektorit privat, ku si qëllim themelor është arritja e zhvillimit të qëndrueshëm ekonomik që respekton planifikimin hapësinor por edhe kërkesat për mbrojtje mjedisore. Ministri Aliu më tutje tha se problem për Ministrinë që ai drejton është çështja e shpronësimit, si në nivelin lokal ashtu edhe në atë qendror.

Ministri Aliu vuri theks te veçantë edhe te çështja e legalizimit, duke theksuar nevojën e një fushate të vazhdueshme të ngritjes së vetëdijes së qytetarëve, por edhe bizneseve, duke nënvizuar edhe kontributin që odat ekonomike mund të bëjnë në këtë aspekt.

2.35. Pavarësisht pandemisë, ndërmarrjet kosovare të përgjegjshëm në aspektin social

Prishtinë, 15 qershor 2021 – Ndikimi i pandemisë në aktivitetet e përgjegjshëm sociale korporative (CSR) ka qenë dukshëm i lartë. Për të diskutuar në lidhje me këtë të fundit, Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë ka organizuar ngjarjen e radhës me hisedarë nga sektori privat.

Afrika Zyferi, eksperte e marrëdhënies me publikun në IPKO, theksoi se kompania në fjalë ishte një ndër industritë shtyllë gjatë periudhës së pandemisë. Ajo foli për aktivitetet e realizuara nga IPKO përgjatë kësaj periudhe duke thënë se janë përfshirë aktivitete argëtuese dhe kërkesa të shumta për komunikim. Zyferi tutje tha se prioritet kyç ka qenë mirëqenia e stafit dhe klientëve, si dhe siguria e kushteve për punë nga shtëpia, “një ndër aktivitetet që duhet cekur është zhvillimi i aplikacioneve për pagesa online” tha ajo. Menaxherja për komunikim në KEDS, Linda Gjokaj tha se pandemia ka ndërruar sistemin e punës së kësaj kompanie. Ajo tutje tha se 80% e punëtorëve të KEDS kanë qenë në terren gjatë gjithë kohës dhe se të gjitha strategjitë janë realizuar në mënyrë krejtësisht të ndryshme. Gjokaj përmendi me theks të veçantë KEDS

ACADEMY, projekt ky i cili ishte vazhdimisht aktiv, duke mbështetur fëmijët për të kaluar më lehtë në mësim online. Pavarësisht sfidave të mëdha, efekti i kësaj akademie ishte i jashtëzakonshëm, duke pasur kështu një përfundim frytdhënës, edhe për vetë kompaninë, por edhe për nxënësit.

Njomza Rozhaja, menaxhere e pikës në BKT, njëherit moderatore e kësaj ngjarjeje, theksoi se BKT ka qenë mjaft e angazhuar në shumë aktivitete të ndryshme, e veçanërisht me ato të përgjegjësive sociale korporative (CSR). Rozhaja foli në veçanti për përkrahjen e dhënë ndaj shoqatave në nevojë, kryesisht ato të fëmijëve.

Përfaqësuesit e pranishëm të bizneseve ngritën çështjet që ndërlidhen me vështirësitë e hasura gjatë periudhës së pandemisë duke theksuar kryesisht si pikë kyce mirëqenien e stafit, komunikimin dhe përkrahjen morale, pa i lënë mbrapa edhe aktivitetet e përgjegjësive sociale korporative, duke u nisur nga ofrimi i produkteve online, me fokus në E-commerce.

2.36. Senatorja Ernst takohet me një delegacion të Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë

Prishtinë, 5 korrik 2021 – Në vizitën e saj të fundit në Kosovë, Senatorja e Shteteve të Bashkuara të Amerikës Joni Ernst, nga shteti i Iowas, u takua me përfaqësuesit e bizneseve të Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë.

Senatorja Ernst tha se është e lumtur të kthehet sërish në Kosovë për të diskutuar me zyrtarët e Kosovës se si Shtetet e Bashkuara mund të vazhdojnë përkrahjen, por gjithashtu për mënyrat se si shteti i Iowas mund të zgjerojë rolin e saj në Kosovë përmes partneritetit afatgjatë ndërmjet Kosovës dhe Iowas. Ernst tha se shpreson që partneriteti do të mund të lëvizte përtej bashkëpunimit tashmë të fuqishëm ushtarak, duke u zgjeruar në edukim, zhvillim biznesi dhe në bujqësi.

“Ekzistojnë mënyra konkrete për avancimin e zhvillimit ekonomik dhe përkrahjen e bizneseve në Kosovë. Është me rëndësi të synohen fushat me mundësi më të mëdha për bashkëpunimin e zgjeruar ndërmjet Iowas dhe Kosovës, siç është bujqësia,” tha Senatorja Ernst.

Duke folur për zhvillimin e fuqisë punëtore, ajo theksoi rëndësinë e programeve të kualifikimeve profesionale për nxënësit, si një alternativë ndaj titujve universitarë, duke përmendur suksesin e programeve të tilla në Iowa. Ernst theksoi se si këto programe përgatisin të rinjtë për tregun e punës, duke krijuar ndërlidhje më të mirë ndërmjet zhvillimit të shkathtësive me nevojat e punëdhënësve.

Lidhur me klimën e investimeve në Kosovë, Senatorja Ernst tha se ka shumë njerëz të cilët do të kishin vullnet për të investuar dhe për t’u angazhuar në Kosovë, por investitorët kanë nevojë të sigurohen për një sistem të fuqishëm ligjor, të mbështetur nga respektimi i demonstruar për sundimin e ligjit.

2.37. Ministri Murati zotohet për koordinim me sektorin privat për çështjet fiskale

Prishtinë, Korrik 14, 2021 - Vazhdimi i masave të përkrahjes në kuadër të pakos së re të ringjalljes ekonomike për ndërmarrjet e goditura nga pandemia COVID19, rishikimi i mundshëm i politikave tatimore dhe luftimi i ekonomisë joformale ishin çështjet kryesore të diskutuara sot në forumin e Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë me Ministrin e Financave, Punës dhe Transfereve Hekuran Murati.

Ministri Hekuran Murati tha se çfarëdo rishikimi i politikave tatimore do të bëhet në koordinim të ngushtë me sektorin privat, ndërsa një vendim i mundshëm do të pasojë një analizë të thukët të të gjithë sektorëve të ekonomisë.

Në këtë aspekt Ministri Murati tha se Ministria është duke bërë përpjekje që të ketë një pasqyrë të qartë të ekonomisë në Kosovë, në mënyrë që të lansohet një fushatë formalizimi për të gjithë sektorët. Në këtë

mënyrë, Ministria do të mundohet të shqyrtojë kërkesat dhe nevojat e bizneseve dhe në afat të gjatë të bëjë ndërhyrje aty ku është e nevojshme. Ministri theksoi se politikat tatimore në Kosovë janë të konsoliduara mirë por megjithatë ka disa hapësira të cilat kërkojnë rregullim e të cilat mund të ndikojnë edhe në rritjen e mbledhjes së të hyrave buxhetore.

Ministria do të sigurojë një ambient të favorshëm për të bërë biznes dhe për investime në vend, sepse siç theksoi Ministri Murati, Qeveria duhet të jetë në shërbim të sektorit privat dhe të shoqërisë në përgjithësi. Ai sqaroi edhe për planet e Ministrisë për zbatimin e masave përkrahëse në kuadër të pakos së re të ringjalljes ekonomike të paralajmëruar nga Qeveria, e sidomos për sektorin e prodhimit.

Drejtori ekzekutiv i Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë kërkoi nga Ministri Murati që të shmanget mundësia e vendosjes së tatimeve të reja ose rritjes së normave ekzistuese tatimore, derisa ekziston mundësi reale nga mbledhja e më shumë të hyrave buxhetore përmes luftimit të ekonomisë joformale. Përfaqësuesit e kompanive anëtare të Odës Amerikane shprehën shqetësimet e tyre lidhur me praninë e lartë të aktiviteteve joformale, si dhe të nevojës për rritje të integritetit dhe llogaridhënies brenda institucioneve tatimbledhëse në vend.

2.38. Kurrikulat arsimore të reflektojnë nevojat e ndryshueshme të sektorit privat

Prishtinë, 18 gusht 2021 – Nevoja për përshtatjen e kurrikulave mësimore të institucioneve të arsimit formal dhe profesional me nevojat e komunitetit të biznesit ishte temë e diskutimit të forumit mbi Përshtatjen e Kurrikulave, të organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë.

Zëvendësministri i Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit Dukagjin Pupovci tha se është fare e kuptueshme që komuniteti i biznesit të kërkojë që shkathtësitë e fuqisë punëtore të jenë në përputhje me nevojat e tyre. Ai tha se Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë është në proces të hartimit të Strategjisë së re të Arsimit. Ai tha se kurrikula e re e Kosovës ka filluar të zbatohet në mënyrë të plotë në të gjitha shkollat e Kosovës që nga viti 2017, dhe fokusohet në gjashtë kompetenca kryesore: kompetenca e komunikimit dhe e të shprehurit, kompetenca e të menduarit, kompetenca e të mësuarit, kompetenca për jetë, punë dhe mjedis, si dhe kompetenca personale dhe qytetare. Ai tha se në procesin e hartimit të legjislacionit të ri, strategjisë së re, por edhe të kurrikulave të reja, roli i komunitetit të biznesit është shumë i rëndësishëm, duke ftuar përfaqësuesit e bizneseve që të japin kontributin e tyre në këtë aspekt, ashtu që kërkesat dhe propozimet e tyre të reflektojnë në dokumentet që kanë për synim reformimin e sistemit arsimor.

Arianit Fazliu nga kompania KUTIA, e cila operon në sektorin e teknologjisë së informacionit, tha se kurrikulat duhet të shihen si projekte të gjalla dhe jo si produkte që krijohen për një kohë të caktuar. Në këtë mënyrë ato do t'u përshtateshin nevojave shpejtë të ndryshueshme të bizneseve dhe rrjedhimisht të tregut të punës. Ai foli edhe për rëndësinë e përfshirjes së lëndëve të caktuara mësimore siç është kodimi në klasat më të hershme të ciklit të ulët fillor. Fazliu tha se krahas adoptimit të kurrikulave të duhura, të rëndësishme janë edhe adoptimi i metodologjisë së duhur të mësimdhënies, por edhe trajnimi i duhur i mësimdhënësve.

Ndërsa, Jeton Veseli nga kompania FRONT, që operon në sektorin e ndërtimitarisë, tha se nevojitet një ndërlidhje më e mirë me nxënësit e drejtimeve profesionale teknike me sektorin e ndërtimitarisë në veçanti dhe me sektorët e tjerë në përgjithësi, meqë në këtë mënyrë nxënësit do të kenë mundësi të shohin edhe aspektin praktik dhe teknologjik të mësimave teorike të cilat i marrin nëpër shkolla ose qendra të aftësimi profesional. Ai tha se Qeveria duhet të ofrojë stimuj fiskalë ose monetarë për kompanitë të cilat do të ishin të interesuara të hapnin dyert e tyre për praktikantët nxënës ose studentë.

Pjesëmarrësit e forumit ngritën shqetësimet e tyre lidhur me disponueshmërinë e fuqisë së kualifikuar punëtore, nevojës së ndryshimit të qasjes së mësimdhënies, por edhe rolit të institucioneve shtetërore të cilësisë arsimore.

2.39. Zbatimi i plotë i fiskalizimit ndihmon në luftimin e ekonomisë joformale

Prishtinë, 7 shtator 2021 – Përmbyllja e procesit të fiskalizimit dhe monitorimi i zbatimit të tij është proces i rëndësishëm në luftimin e ekonomisë joformale dhe krijimin e një mjedisi në të cilin të gjitha ndërmarrjet trajtohen në mënyrë të barabartë. Kjo u tha gjatë një forumi të organizuar bashkërisht nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë dhe Oda Ekonomike e Kosovës me drejtorin e përgjithshëm të Administratës Tatimore të Kosovës dhe përfaqësues të bizneseve.

Drejtori ekzekutiv i Odës Amerikane Arian Zeka tha se është shqetësuese që një numër i madh i bizneseve vazhdojnë të jenë të pafiskalizuara pavarësisht kohës së gjatë prej kur ka filluar ky proces. Ai po ashtu tha se ekonomia joformale ka shënuar rritje prej shpërthimit të pandemisë COVID19, ndërsa rritja e fiskalizimit dhe rrjedhimisht luftimi i ekonomisë joformale janë të rëndësishme për krijimin e kushteve për një mjedis të barabartë në treg.

Kryetari i Odës Ekonomike të Kosovës Berat Rukiqi theksoi se anëtarët e organizatave të biznesit në mënyrë të vazhdueshme kërkojnë të trajtohet çështja e informalitetit. Ai gjithashtu ka shtuar se konomia joformale dëmton ekonominë e shëndoshë, prandaj duhet të ketë një bashkëpunim ndërmjet institucioneve, bizneseve dhe qytetarëve për të luftuar ekonominë joformale.

Drejtori i përgjithshëm i Administratës Tatimore të Kosovës, Ilir Murtezaj tha se kjo është temë kritike për çdo shtet dhe jo vetëm për Kosovë. Ai shtoi se ekonomia joformale është një lloj kanceri për ekonominë e shëndoshë që është duke ndikuar negativisht shumë industri po ashtu edhe konkurrencën në vend. Gjatë tri viteve të fundit ATK ka pasur mbështetje nga organizatat ndërkombëtare për të ndihmuar me matje të ekonomisë të rregullt. ATK vazhdimisht kërkon nga bizneset që të përmbushin detyrimet tatimore dhe punon drejt ngritjes së vetëdijes për përmbushjen e këtyre detyrimeve nga ana e bizneseve. Gjatë pandemisë ATK ka parë ngritje të mëdha të gjobave dhe masave ndëshkuese për biznese, për shkak të kësaj ATK ka propozuar masa të reja për ngritjen e vetëdijesimit. ATK është duke kërkuar mënyrën më efektive për të vazhduar drejt fiskalizimit. Ilir Murtezaj theksoi se duhet të ketë një bashkëpunim mes ATK-së, bizneseve dhe qytetarëve, për të konsoliduar procesin e fiskalizimit. Ai ju bëri apel qytetarëve që të kërkojnë gjithmonë kuponin fiskal për të ndihmuar në këtë proces.

Ruzhdi Zenelaj nga ndërmarrja Deloitte tha se është me rëndësi të punohet në ngritjen e kapaciteteve njerëzore dhe profesionale të ATK-së për mbikëqyrjen e procesit të fiskalizimit dhe zbatimit të legjislacionit tatimor në përgjithësi.

Driton Krasniqi nga ndërmarrja Emona Group tha se informaliteti shkakton shumë dëme për biznese dhe se arsyeja e informalitetit mundet të gjendet në shumë sfera të ekonomisë. Ai shtoi se bizneset e vogla nuk deklarohen për shkak të një fitimi të vogël që në fakt shkakton shumë humbje për biznesin në afat gjatë po ashtu edhe humbje për ekonominë. Ai tha se informaliteti është bërë kulturë ku bizneset mundohen të shmangin detyrimet tatimore edhe pse ka më shumë përfitime nga deklarimi dhe largimi i informalitetit. Valon Jahaj nga Shoqata e Operatorëve të Autorizuar për Pajisjet Fiskale tha se sipas të dhënave nga Ministria e Financave llogaritet se mbi 10,000 ndërmarrje janë të pafiskalizuara, ndërsa shtoi se kohëve të fundit ka pasur edhe rritje të numrit të ndërmarrjeve që ofrojnë pajisje fiskale, por edhe oferta atraktive për ndërmarrjet e pafiskalizuara për pajisje me arka fiskale.

Pjesëmarrësit e forumit ngritën shqetësimet e tyre lidhur me mungesën e informacionit në lidhje me ekonominë joformale dhe përforcimin e fiskalizimit.

2.40. I dërguari i BE-së Lajçak takon përfaqësuesit e sektorit privat në Kosovë

Prishtinë, 16 shtator 2021 – Komuniteti i biznesit është shumë i rëndësishëm për stabilitetin politik dhe publik, bizneset në Kosovë ndajnë dëshirën për të ecur përpara dhe larg status quos. Bashkëpunimi ekonomik rajonal mund të përmirësojë shumë gjendjen aktuale ekonomike në vend. Kjo u tha gjatë takimit me Delegatin e Bashkimit Evropian për dialogun Kosovë-Serbi, Miroslav Lajçak me përfaqësuesit e sektorit privat në Kosovë.

I deleguari i Bashkimit Evropian Miroslav Lajçak deklaroi se dialogu Kosovë-Serbi ka çuar në shumë përfitime sa i përket ekonomisë dhe tregtisë në Kosovë. Sipas Lajçak, dialogu i ka lejuar Kosovës që të ushtrojë kontroll më të madh mbi kufijtë e saj, duke mbledhur në mënyrë efektive tarifën. Vetëm në muajin e parë të vitit 2021, ka pasur një rritje prej 25% të të ardhurave nga tregtia në Kosovë, tha Lajçak. Për më tepër, Lajçak ngriti rastin e kodit të telefonimit të Kosovës, që do të thotë se ne nuk duhet të paguajmë Slloveninë për të përdorur kodin e tyre, si dhe krijimin e kontrollit tonë të energjisë, i cili i mundëson Kosovës të mbledhë tarifën e transimit. Ai po ashtu tha se krijimi i tregut të përbashkët rajonal në Ballkanin Perëndimor është prioritet i Bashkimit Evropian.

Përfaqësuesit e sektorit privat, përfshirë drejtorin ekzekutiv të Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë Arian Zeka, si dhe Armend Malazogu nga kompania Cactus, shprehën mbështetjen e tyre për dialogun që po ecën përpara për të mundësuar bashkëpunimin ekonomik në rajon. Bashkëpunimi rajonal, siç u shpreh nga pjesëmarrësit, është një nga mënyrat kryesore për të tërhequr investime të huaja direkte. Kosova përballet me shumë sfida përpara, njëra prej tyre janë pengesat për tregtinë. Për më tepër, rëndësia e lëvizjes së lirë të njerëzve, shërbimeve dhe mallrave u theksua në takim.

Në takim u theksua gjithashtu shqetësimi për mbetjen e izoluar të Kosovës për shkak të mosliberalizimit të vizave. Përderisa dialogu ka sjellë shumë përfitime, ka pasur rezerva të përcjella nga pjesëmarrësit se dialogu ndonjëherë mund të bëhet maskim për mos adresimin e çështjeve reale me të cilat ballafaqohet Kosova, përfshirë edhe barrierat tregtare.

Lajçak shprehu gatishmërinë e tij për të adresuar të gjitha shqetësimet e shprehura gjatë takimit. Ai shpjegoi se një qasje pragmatike për të adresuar në mënyrë adekuate shqetësimet është përmes dialogut duke theksuar kështu rëndësinë e mbështetjes nga komuniteti i biznesit për dialogun.

2.41. Tregtia elektronike në Kosovë me rritje të vazhdueshme

Prishtinë, 17 shtator 2021 – Përderisa industria e tregtisë elektronike përballet me shumë sfida që kanë të bëjnë me shërbimin ndaj klientit, shitjet dhe klimën ligjore, ajo përbën një industri gjithnjë në rritje në Kosovë me shumë potencial për t'u bërë normalja e re e shitjeve. Kjo u tha gjatë diskutimit në tryezën e rrumbullakët mbi tendencat e tregtisë elektronike në Kosovë nga shpërthimi i COVID19 e më tej dhe gatishmërinë e bizneseve për shitjet në tremujorin e katërt të organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë.

Në hapje të diskutimit, Valon Canhasi nga kompania Hallakate tha se tregtia elektronike është e ardhmja, duke shtuar se blerja në internet ngadalë po bëhet normale e re me shitjet në internet që dyfishohen shumë shpejt. Sipas Canhasit tregtia elektronike ka lulëzuar vitet e fundit në Kosovë dhe ka krijuar konkurrencë të shëndoshë në industrinë e cila po rritet vazhdimisht.

Mergim Cahani nga Gjirafa50 u pajtua se COVID19 ka prekur shumicën e bizneseve, por që bizneset janë përpjekur të përshtaten megjithatë me situatën e vështirë. Ai shtoi se burimet duheshin shtrirë mjaft gjatë pandemisë, megjithatë është diçka që mund të kapërcehet. Në lidhje me shitjet e tremujorit të katërt, Cahani

deklaroi se përgatitja për këto shitje është tepër e ndërlikuar, veçanërisht gjatë të Premtes së Zezë. Ka sfida të tilla si rritja e konsiderueshme e kërkesës e shoqëruar me stokun dhe disponueshmërinë e fuqisë punëtore, kjo si dhe problemet e përpunimit të transaksioneve për shkak të kërkesës së lartë janë sfida për të cilat një biznes nuk mund të përgatitet paraprakisht.

Genta Brestovci nga EBAA deklaroi se EBAA nuk u përball me shqetësimet e rritura gjatë pandemisë COVID19 për shkak të bashkëpunimit të tyre me ELKOS i cili u mundësoi atyre të vazhdojnë biznesin pothuajse normalisht. Tendencat e vërejtura gjatë pandemisë kanë qenë rritja e pagesave me kartë dhe tendencat e blerjes të cilat kaluan nga luksi në nevoja të tilla si ushqimi dhe produktet e higjienës, tha Brestovci.

Ideal Shala nga kompania Egjeta ngriti se kishte shumë sfida gjatë pandemisë COVID19 kur ishte fjala për tregtinë elektronike dhe shitjet në internet, veçanërisht duke qenë një kompani e re në industri. Ai tha se suksesi nuk është i menjëhershëm në tregtinë elektronike pasi një nga sfidat më të mëdha me të cilat përballen bizneset është mungesa e likuiditetit. Një problem tjetër i cili është vënë në dukje është hezitimi i importuesve dhe shitësve me pakicë për të bashkëpunuar me tregtinë elektronike pasi shihet si një rrezik i madh, i shtuar nga pandemia COVID19.

Avokati Urim Vokshi ndau pikëpamjet e tij nga aspekti ligjor mbi klimën ligjore që rregullon tregtinë elektronike në Kosovë. Ai ngriti shqetësimin e tij mbi përplasjen e legjislacionit që rrethon tregtinë elektronike dhe mospërputhjen e legjislacioneve të ndryshme në industri. Ai deklaroi se ligjet dhe legjislacionet vijnë nga nevojat e qytetarëve, dhe megjithëse ka ligje për tregtinë elektronike, sfidat e lartpërmendura e bëjnë të vështirë për bizneset t'i zbatojnë ato. Ai vazhdoi duke thënë se është thelbësore që ligjet për tregtinë elektronike të mbrojnë klientët nga praktikat mashtruese të biznesit dhe anasjelltas.

2.42. Kosova me shumë përparësi për kompanitë amerikane që synojnë kontraktim të proceseve biznesore

Prishtinë, 23 shtator 2021 – Popullsia e re, si aseti më i rëndësishëm që ka shteti i Kosovës, njohuritë në fushën e teknologjisë së informacionit si dhe zotërimi i disa gjuhëve të huaja, janë ndër faktorët më të rëndësishëm që e bëjnë Kosovën vend të përshtatshëm për kontraktimin e proceseve biznesore në Kosovë nga kompanitë amerikane dhe kompanitë e tjera ndërkombëtare. Rritja e numrit të ndërmarrjeve të cilat specializojnë në shërbimet e tilla dhe eksportimi i këtyre shërbimeve në Shtetet e Bashkuara të Amerikës dhe në Evropë, kanë ndikuar që Kosova të shënojë bilanc pozitiv të pagesave kur bëhet fjalë për shërbimet, megjithatë nevojitet mbështetje e shtetit për promovimin e kësaj industrie, si dhe zhvillimin e mëtejshëm të saj. Kjo u tha në një forum të organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë me titull “Pse të kontaktohen proceset biznesore në Kosovë?”

Moderatori i kësaj ngjarje, Fatos Ameti nga kompania Sonnecto tha se shumë kompani kosovare kanë arritur që të arrijnë marrëveshje partneriteti me kompani amerikane dhe kompani të tjera ndërkombëtare, duke ofruar shërbime të ndryshme për ta nga Kosova. E kjo është bërë e mundshme edhe falë fuqisë punëtore që Kosova ofron në fushat e teknologjisë së informacionit, por edhe nivelit të lartë të gjuhës angleze dhe të gjuhëve të tjera të huaja.

Ersan Ismaili nga kompania Converged Communications, tha se ekipi i tyre ka ofruar shërbime kryesisht në sektorin e telekomunikacionit për kompani vendore dhe ndërkombëtare, përfshirë zhvillimin e softuerëve, programe të menaxhimit të marrëdhënieve me klientët, faturim dhe integritet me platforma të ndryshme. Ai foli për përvojën e kompanisë në ofrimin e shërbimeve për njërin ndër kompanitë më të mëdha amerikane në Kaliforni. Ai foli për rritjen e efikasitetit të kompanive amerikane të cilat kanë kontraktuar procese biznesore nga kompania në Kosovë. Ai theksoi nevojën e trajnimit të fuqisë punëtore në Kosovë si përgjigje në kërkesat gjithnjë e më rritje për profile të tilla nga kompanitë kosovare që ofrojnë

shërbime të tilla, duke theksuar si pozitive krijimin e institucioneve të aftësisë profesionale në fushën e teknologjisë së informacionit.

Fitim Konjusha nga kompania Quantech foli për përvojat e kompanisë së tij në ofrimin e shërbimeve të kontraktimit tek kompanitë e huaja. Ai tha se niveli shumë i lartë i zotërimit të gjuhës angleze nga të rinjtë e Kosovës është një përparësi e madhe, duke ditur përvojat jo të mira që kompanitë amerikane dhe të tjera ndërkombëtare kanë me niveli jo i kënaqshëm lingistik në shtetet aziatike. Ai po ashtu tha se kostoja e ofrimit të shërbimeve të tilla në Kosovë krahas nivelit të lartë të profesionalizmit të shërbimeve që mund të kontraktohen në Kosovë nga kompanitë ndërkombëtare janë garantues i fuqizimit të kësaj industrie në të ardhmen.

Të pranishmit në këtë forum ofruan rekomandimet e tyre lidhur me nevojën e promovimit më të madh nga institucionet e shtetit për ndërmarrjet e kësaj industrie, por edhe për nevojën e mbështetjes institucionale për këtë sektor, duke e ditur kontributin që ky sektor jep në punësimin e të rinjve, por edhe zhvillimin e përgjithshëm ekonomik të Kosovës.

2.43. Përdorim në rritje i ndërmjetësimit për zgjidhjen e kontesteve komerciale

Prishtinë, 25 shtator 2021 – Në mënyrë të lehtësimit në zhvillimin e të bërit biznes, për të rritur efikasitetin në zgjidhjen e mosmarrëveshjeve në gjykata, Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë, së bashku me Programin e Drejtësisë Komerciale të USAID, në kuadër të javës së ndërmjetësimit kanë realizuar tryezën e diskutimit mbi Zgjidhjen Alternative të Mosmarrëveshjeve: Ndërmjetësimi me hisedarë nga Institucionet e Republikës së Kosovës.

Drejtori i Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë Arian Zeka tha se në shtator të vitit 2021 janë bërë pikërisht 10 vite nga kur arbitrazhi dhe ndërmjetësimi i institucionalizuar janë prezantuar në Kosovë, kjo falë ndihmës së madhe, edhe atë kohë nga programet pararendëse të financuara nga Agjencia e Shteteve të Bashkuara të Amerikës për Zhvillim Ndërkombëtar (USAID). Zeka tha se një dekadë më vonë, mbetet ende punë për t'u bërë në promovimin e arbitrazhit dhe ndërmjetësimit, megjithë rritjen e vazhdueshme të përdorimit nga ana e bizneseve të këryre mekanizmave për zgjidhjen e kontesteve.

Nita Shala, Zëvendësministre e Drejtësisë tha se Ministria është e përkushtuar për të përmirësuar qasjen në drejtësi të bizneseve dhe qytetarëve. Ajo tha se vullneti për t'i fuqizuar profesionet e lira dhe shërbimet e ofruara nga profesionet e lira, përfshirë këtu edhe ndërmjetësimin, është një nga çështjet kyçe për të cilat punon kjo e fundit. Shala tutje tha se ndërmjetësimi do t'ju ndihmonte bizneseve dhe qytetarëve që ta lironte gjyqësorin nga kjo barrë dhe do t'i garantonte palës proces shumë më të shpejtë dhe më efikas në zgjidhjen e kontestit.

“Ministria e Drejtësisë është duke plotësuar kornizën ligjore aktuale për rregullimin e ndërmjetësimit. Me ndihmën e Programit për Drejtësi Komerciale të USAID kemi arritur në finalizimin e dy draft udhëzimeve administrative shumë të rëndësishme, të cilat rregullojnë çështjen e tarifave të ndërmjetësuesve dhe çështjen e rasteve të vetë-inicimit dhe të referimit nga organet administrative”, u shpreh Shala.

Shefi i Programit të Drejtësisë Komerciale të USAID, Chris Thompson, tha se java e ndërmjetësimit është një mundësi e rëndësishme për bizneset e Kosovës që të kuptojnë se cila është rëndësia e tij si mekanizëm për zgjidhjen e kontesteve. Ai tha se ndërmjetësimi ka të bëjë me kohën e shkurtër të zgjidhje së kontesteve, derisa ndërmjetësi i pavarur mundëson arritjen e një marrëveshje duke dëgjuar të dyja palët. Thompson theksoi se statistikat për përdorimin e ndërmjetësimit si mjet për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve tregojnë një ngritje të vazhdueshme, duke shtuar se programi USAID CJA po promovon ndërmjetësimin dhe rritjen e vetëdijes së bizneseve dhe qytetarëve, duke punuar me Ministrinë e Drejtësisë në përmirësimin e mjedisit rregullativ, si dhe me Gjykatat në referimin dhe identifikimin e rasteve të përshtatshme për ndërmjetësim.

Ai inkurajoi bizneset që të analizojnë faqen zyrtare të Odës Amerikane për të mësuar më shumë mbi proceset e ndërmjetësimit dhe arbitrazhit.

Kryetarja e Gjykatës Themelore në Prishtinë, Albina Shabani Rama, tha se dinamika e zhvillimeve ekonomike e shoqërore ka rritur edhe nivelin e mosmarrëveshjeve, ndërsa palët zakonisht preferojnë t'i zgjidhin këto mosmarrëveshje me procedura formale gjyqësore edhe pse kjo nuk është procedura më efikase në shumicën e rasteve. Ajo shtoi më tej se Gjykata ka rol të rëndësishëm në promovimin e procedurës së ndërmjetësimit meqë i referon palët në procedurë të ndërmjetësimit, gati për të gjitha kontestet civile, familjare, ekonomike, por edhe veprat penale të dënueshme deri në tri vite. Kryetarja Shabani Rama në fund tha nevojitet një ngritje e vetëdijes për sa i përket rëndësisë dhe efikasitetit të ndërmjetësimit si procedurë alternative për zgjidhjen alternative të kontesteve.

Përmes videolinkut, Pete Swanson nga Shërbimi Federal i Ndërmjetësimit dhe Pajtitimit (FMCS) në Shtetet e Bashkuara të Amerikës foli për fuqizimin e kapaciteteve profesionale të ndërmjetësimit në Republikën e Kosovës si njëra ndër komponentët kryesorë të projektit. Ai shtoi se projekti do të punojë në mënyrë intensive me pesëmbëdhjetë ndërmjetësuesë përgjatë viteve të ardhshme, duke i trajnuar që të operojnë në përputhje me standardet e agjencisë federale amerikane, e po ashtu synimi është që këta ndërmjetësues të aftësohen për trajnimin e ndërmjetësve të tjerë në Kosovë. Po ashtu, ai tha se FMCS do të punojë edhe me Programin e Drejtësisë Komerciale të USAID për promovimin e përdorimit të ndërmjetësimit, meqë ndërmjetësimi funksion në të gjitha vendet e botës dhe si i tillë duhet të funksionojë edhe në Kosovë.

Ylli Zekaj, ndërmjetës i licencuar, tha se kohëzgjatja e shkurtër e procedurës ndërmjetësuese është njëra ndër aspektet më favorizuese për bizneset për zgjidhjen e kontesteve të tyre, ashtu siç është edhe aspekti i kostove financiare, të cilat janë relativisht të ulëta. Ai tha se 90% e kontesteve të cilat synohen të zgjidhen përmes ndërmjetësimit rezultojnë të suksesshme, duke aluduar kështu në efektshmëri të lartë të ndërmjetësimit si metodë alternative për zgjidhjen e kontesteve. Ai tha se edhe në rast se ndërmjetësimi nuk ka sukses, palët sërish e gëzojnë mundësinë e sjelljes së të njëjtit kontest në gjykatë.

2.44. Institucionet shtetërore të mbështesin industrinë prodhuese të goditur nga pandemia

Prishtinë, 28 shtator 2021 – Kosova ka investuar shumë në teknologjinë dhe cilësinë e produkteve, derisa një përparësi në periudhën pas pandemisë ka qenë rënia e importeve, e cila ka rritur shitjen e produkteve vendore, ndërsa në anën tjetër mbështetja e shtetit për sektorin e prodhimit ka qenë e mangët. Kjo u tha gjatë diskutimit në forumin mbi trendet pas-pandemike të prodhimit në Kosovë të organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë.

Argëzon Havolli nga Pi&Ki, pjesë e korporatës ELKOS tha se sa i përket furnizimeve, ka pasur një tendencë të rritjes së çmimeve të produkteve dhe transportit. Poashtu rritja e kërkesës ka ndikuar edhe në rritjen e çmimeve të produkteve finale. Sipas Havollit, situata e prodhimit pas pandemisë ka qenë shumë e vështirë për industrinë prodhuese, ndërsa çmimet e larta të furnizimit, vonesat në transport si dhe mungesa e fuqisë punëtore kanë shkaktuar shumë probleme me furnizimin, sidoqoftë, sipas tij situata tashmë është stabilizuar. Ai më tej tha se qeveria duhet ta trajtojë industrinë prodhuese si diçka shumë serioze sepse Kosova ka konkurrencë të madhe në rajon dhe më gjerë.

Kreshnik Jakupaj nga kompania Medruplast tha se prej shpërthimit të pandemisë, problemet më të mëdha kanë qenë të lidhura me furnizimin e produkteve, si dhe koha më e gjatë e transportit që ka shkaktuar këto vonesa. Ai tha se problemi tjetër ishte i lidhur me mungesën e fuqisë punëtore, duke shtuar se mbështetja në stoqe dhe furnizimi nga rajoni kanë shmangur vështirësitë më të mëdha. Ai tha se telashe tjetër ishte ngritja e çmimit të lëndëve të para për 20-30%. Megjithë këtë, ai përmendi investimit në teknologji të avancuar dhe burimet e ripërtërishme të energjisë të cilat janë ndikuar në rritjen e efikasitetit.

Ruzhdi Haxhijaha nga kompania Bodrumi i Vjetër deklaroi se viti 2020, respektivisht periudha pas shpërthimit të pandemisë, e ka ballafaquar verarinë me rënie në tregun vendor dhe atë ndërkombëtar, për çka ndërmarrja është dashur të ulë edhe çmimet me qëllim të ruajtjes së pjesëmarrjes në treg. Ai u shpreh se Qeveria ka mundur të bëjë më shumë për mbështetjen e ndërmarrjeve prodhuese si shtyllë e zhvillimit të qëndrueshëm ekonomi.

Panelistët përfunduan duke rënë dakord që e rëndësishme është që të bëhet një studim i problemeve të prodhuesve në Kosovë dhe të krijohet një plan për zgjidhjen e problemeve të tyre në veçanti, si dhe përshejtimin e zhvillimit ekonomik në përgjithësi. Ata theksuan se qeveria duhet të krijoj kushte më të favorshme dhe të lehtësoj barrën përmes përkrahjes financiare për kompanitë që kanë pësuar humbje të mëdha.

2.45. Nevojitet angazhim gjithpërfshirës për adresimin e hendekut të fuqisë punëtore

Prishtinë, 29 shtator 2021 – Trendet rajonale të migrimit, pandemia e COVID19 si dhe ndikimi i remitencave duket se janë disa nga faktorët që ndikojnë në kufizime të fuqisë punëtore në Kosovë, ndërsa rekomandimet se si të tejkalohet kjo çështje ishin në fokus të një forumi të organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë me përfaqësues të industrive të ndryshme.

Presidenti i Bordit i kompanisë Meridian Corporation, Hakif Gashi, tha se derisa viteve të fundit një shqetësim ishte fuqia jo e kualifikuar punëtore, kompanitë po përballen me kufizime të reja për sa i përket fuqisë punëtore, siç është interesimi i mangët për punë në sektorin privat, si dhe niveli i ulët i përkushtimit. Ai sugjeroi që institucionet arsimore të fokusohen në përgatitjen e duhur të fuqisë punëtore, përmes adresimit të nevojave të ndërmarrjeve të sektorit privat, përfshirë edhe një fokus më të madh në punën praktike.

Përkushtimi i të punësuarve si çështje u theksuar edhe nga Jeta Zagragja, nga kompania UCX që operon në industrinë e teknologjisë së informacionit. Ajo tha se baza e kufizuar e profesionistëve në fushën e teknologjisë së informacionit, si dhe rritja e vazhdueshme e numrit të kompanive në këtë industri, ka ndikuar në lëvizje të shpeshta të fuqisë punëtore, që për rezultat kanë edhe ngritjen e pagave. Derisa një numër i madh i kompanive kanë arritur kontrata për ofrim të shërbimeve për kompani në SHBA e në Evropë, për shkak edhe të kostos së fuqisë punëtore, detyrimi për rritje të vazhdueshme të tyre, mund të ndikojë në humbjen e përparësive konkurruese të kompanive kosovare.

Drin Haraçia nga Agjencia e Punësimit e Kosovës foli për aktivitetet e organizatës që ai drejton në shërbim të ndërlihdjes së punëkërkuesve me punëdhënësit. Ai ndau shqetësimet e përfaqësuesve të sektorit privat për sa i përket mungesës së fuqisë punëtore, duke theksuar se ankesa të njëjta ka pasur edhe nga punëdhënës që kanë kërkuar shërbime nga Agjencia. Megjithatë, ai tha se nevojitet edhe përmirësim i ofertës së punës, në aspekt të kushteve të punës, si respektimi i dispozitave ligjore që rregullojnë orarin e punës, ditët e pushimit e të festave zyrtare, që raportohen si arsye pse një numër i punëkërkuesve përmendin pas shkëputjes së marrëdhënies së punës. Haraçia foli edhe për trajnimet e shumta që ofron Agjencia përmes Qendrave rajonale të punësimit, për kualifikim dhe rikualifikim të fuqisë punëtore, si përgjigje ndaj kërkesave të punëdhënësve. Ai ftoi Odën Amerikane dhe kompanitë anëtare të adresojnë nevojat dhe idetë e tyre për sa i përket lidhshmërisë më të mirë të ofertës dhe kërkesës në tregun e punës.

Visar Idrizi, nga kompania Vi-Print, tha se vështirësitë në sigurimin e fuqisë punëtore kanë nxitur në gjetjen e zgjidhjeve të reja. Ai tregoi përvojën e tij në angazhimin e punëtorëve nga shtetet aziatike ku ka ofertë më të madhe të fuqisë punëtore, për çka deri më tani është jashtëzakonisht i kënaqur. Ai tha se duke u nisur nga kjo, ai ka vendosur që këtë përvojë ta përdorë për të ndihmuar ndërmarrjet e tjera për të cilat fuqia punëtore është bërë problem për rritje dhe zhvillim. Ai tha se shteti duhet të sigurojë legjislacion fleksibil për fuqi punëtore, përfshirë këtu edhe procedura më liberale për angazhimin e fuqisë së huaj punëtore,

meqë në të kundërtën rrezikohet rritja e kompanive vendore, depërtimi i tyre në tregjet ndërkombëtare, si dhe zhvillimi i përgjithshëm i vendit.

2.46. Oda Amerikane diskuton potencialet e energjisë së ripërtitshme

Prishtinë, 30 shtator 2021 – Kosova ballafaqohet me sfida të shumta sa i përket zhvillimit të energjisë së ripërtitshme. Sfidat e zhvillimit të projekteve të energjisë së ripërtitshme kanë karakter strategjik sepse Kosova ende nuk është e qartë se si dëshiron të zhvillojë sektorin e energjisë së ripërtitshme. Kjo u tha gjatë diskutimit në tryezën e organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë mbi Përshpejtimim e investimeve të energjisë së ripërtitshme: Sfidat dhe Mundësitë.

Guri Shkodra nga kompania SOWI, njëherit edhe moderator i ngjarjes, shprehu shqetësimin e tij ndaj sfidave dhe zhvillimit të projekteve të energjisë së ripërtitshme në vend, duke theksuar se si individ, ne në Kosovë shpenzojmë rreth 200Kw të energjisë në vend, ndërsa mesatarja e konsumimit në botë është diku 8000Kw. Shkodra tutje tha se Kosova ka shumë sfida me të cilat ballafaqohet, sa i përket sigurimit të energjisë elektrike, sfidë kjo që do të rritet për shkak të situatës aktuale dhe situatës pandemike, ku kërkesa për konsum të energjisë elektrike është rritur për 27%.

Lekë Batalli nga Programi i Energjisë së Qëndrueshme në Kosovë të USAID tha se objektivi kryesor i këtij projekti është të siguroj investime në energji elektrike duke u fokusuar në një kornizë të mirë legislative dhe regulative që do të tërheq një numër të madh të investimeve. Kjo do të bëhet përmes bashkëpunimit të sektorit publik dhe privat ku Programi i Energjisë së Qëndrueshme në Kosovë do të shërbej si urë lidhëse në mes të sektorit privat dhe publik. Batalli tha se ajo që kërkojnë investitorët janë korniza ligjore dhe regullative, si dhe besimi në institucione publike, diçka që është e mundur sepse Kosova funksionon në bazat ligjore të Bashkimit Evropian me të cilin investitorët e huaj janë të familiarizuar. Një problem që identifikoi Batalli në sektorin e energjisë elektrike është përcaktimi i caqeve tek dokumentet strategjike që janë në proces të draftimit për momentin.

Lulzim Syla nga kompania Elen GmbH ka theksuar se sektori i energjisë elektrike ka hasur probleme për shkak të paqëndrueshmërisë politike në vend që ka kufizuar zhvillimin e këtij sektori. Pavarësisht kësaj, Syla ka thënë se potenciali i energjisë solare dhe të ripërtitshme në Kosovë është shumë i madh, dhe se interesimi i kompanive për të investuar në energji solare, në veçanti, është në rritje. Një ndër arsyet pse kompanitë mund të hezitojnë të investojnë është vështirësia të sigurojnë financim për këto projekte, mirëpo kjo është diçka që mund të trajtohet përmes vetëqëndrueshmërisë të konsumit që jep hapësirë për ankande për projekte më të mëdha që tërheqin investitorë.

2.47. Kosova ofron potenciale të shumta për investitorët e huaj, por që duhen promovuar

Prishtinë, 5 tetor 2021 – Kosova ofron potenciale të shumta për tërheqjen e investimeve të huaja, por nevojitet promovim më i mirë si dhe adresim i disa çështjeve si burokracia, perceptimi për korrupsionin dhe zbatueshmëria e kontratave, për rezultate më të mëdha në rritjen e investimeve të huaja në vend. Kjo u tha gjatë një forumi të diskutimit mbi Arsyet për të Investuar në Kosovë, të organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë, në të cilin folën përfaqësues të Qeverisë, Ambasadës së Shteteve të Bashkuara të Amerikës dhe përfaqësues të kompanive private.

Ministrja e Industrisë, Ndërmarrësisë dhe Tregtisë, Rozeta Hajdari tha se në shumë prej aspekteve që janë të rëndësishme për tërheqjen e investimeve të huaja si fuqia punëtore dhe normat tatimore, Kosova qëndron shumë mirë. Ajo tha se po ashtu kultura e të bërit biznes në Kosovë është e afërt me atë të vendeve perëndimore, duke e vlerësuar këtë si element të rëndësishëm në ofertën e Kosovës për investitorët e huaj. Ajo tha se Kosova ofron shumë përparësi për kompanitë e huaja për kontraktimin e shërbimeve të caktuara nga kompanitë kosovare, që ndodhen gjeografikisht afër këtyre kompanive të huaja, ose “nearshoring”. Ajo

foli për rëndësinë e sistemit të favorshëm tatimor, por edhe faktit që Kosova përdor valutën euro si valutë zyrtare, e që shmanget rrezikun e këmbimit valutor. Ajo tha se shumë biznese evropiane kanë shprehur interesimin e tyre për vendosjen e aktiviteteve të tyre të prodhimit në Kosovë, duke ofruar me këtë edhe mundësinë e trajnimit të fuqisë punëtore në fushën e prodhimit dhe përpunimit. Ajo tha se në fokus të Ministrisë që ajo drejton është edhe funksionalizimi i zonave ekonomike, duke i shndërruar ato në ekosisteme që funksionojnë, përmes prezantimit të modeleve moderne të menaxhimit.

Dillon Green, Zyrtar Ekonomik dhe Komercial në Ambasadën e Shteteve të Bashkuara të Amerikës, tha se Kosova ka lokacion strategjik gjeografik, si dhe qasje preferenciale tregtare në Bashkimin Evropian, ka treg të mirë të punës, por edhe shoqëri e cila është mikpritëse dhe e hapur për Shtetet e Bashkuara të Amerikës në përgjithësi, dhe bizneset amerikane në veçanti. Ai tha se kurdo që afaristët amerikanë vizitojnë Kosovën, ata janë pozitivisht të befasuar me atë që ofron Kosova, prandaj është me rëndësi që të sigurohen sa më shumë vizita të tilla. Ai tha se Kosova ka një ofertë atraktive për investitorët, duke përmendur si pozitiv faktin që Kosova ka popullsi të re që flet shumë gjuhë të huaja, por edhe regjim të mirë të tatimit për korporata. Ai theksoi nevojën e përqendrimit më të madh tek diaspora e Kosovës, ndërsa për sa i përket promovimit të investimeve, sidomos në Shtetet e Bashkuara të Amerikës, ai tha se duhen përzgjedhur vende të cilat kanë njohuri për Kosovën, siç është shteti i Iowas. Ai tha se në Kosovë ekziston një perceptim të lartë për korrupsionin, por gjithsesi ekziston edhe një hendek i madh ndërmjet perceptimit dhe korrupsionit real.

Afrore Rudi, partnere ne Deloitte, tha se Kosova ka sistem të përshtatshëm tatimor, por duhet të mendojë për prezantimin e lehtësirave tatimore, siç janë pushimet tatimore të parapara me ligj, por për të cilat asnjëherë nuk është rregulluar baza sekondare ligjore, ndërsa kjo është njëra ndër aspektet e rëndësishme për të cilat interesohen investitorët. Duke folur për rëndësinë e politikave të duhura fiskale, Rudi theksoi edhe nevojën e rregullimit të çështjes së humbjeve me të cilat përballen pothuajse të gjitha kompanitë. Ajo foli edhe për rëndësinë e ndryshimit të sektorëve në të cilët Kosova tërheq investime të huaja, duke e ditur se tash e sa vite dominon sektori i patundshmërisë.

I lidhur përmes videolinkut nga Shtetet e Bashkuara të Amerikës, Drejtori Menaxhues i Crimson Capital, Michael Gold, foli për resursin më të rëndësishëm njerëzor që ka Kosova, e që janë njerëzit kreativ dhe energjik. Ai foli edhe për sektorin e fuqishëm financiar, i cili ka rol të rëndësishëm në zhvillimin e qëndrueshëm ekonomik, por edhe për Fondin Kosovar të Kreditimit Kreditor, i cili është njëri ndër mekanizmat më të mirë me funksion të tillë në rajon. Ai foli për një sërë sektorësh, si sektori i përpunimit të drurit dhe metalit, të cilët të ndërlidhur me kreativitetin e kosovarëve, mundësojnë dizajne origjinale të cilat mund të eksportohen lehtë në shtete të tjera.

Ekspteri financiar, Ramis Ahmetaj, tha se Kosova ka popullsi të re, sistem të përshtatshëm tatimor, si dhe pozicion të përshtatshëm gjeografik, prandaj duhen përpjekje të koordinuara për tërheqje të investimeve. Ai foli për tre faktorë të rëndësishëm që ndikojnë në vendimin e investitorëve: madhësia e tregut, efikasiteti i operimit dhe burimet natyrore. Ai ndau mendimin me parafolësit se ka hendek të madh ndërmjet perceptimit për korrupsion dhe korrupsionit. Duke folur për rëndësinë e diasporës, ai tha se diaspora kosovare është e fuqishme dhe ka mundësi për investim, por ata duhet të binden për potencialet e investimeve, meqë vetëm aspekti patriotik është i pamjaftueshëm.

2.48. Prokurimi i Hapur dhe Flamujt e Kuq

Prishtinë, 6 tetor 2021 – Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë në bashkëpunim me Lëvizjen FOL si dhe me mbështetje të Programit të USAID Komuna Transparente, Efektive dhe Llogaridhënëse mbajtën sesionin informues për Portalin Prokurimi i Hapur dhe Flamujt e Kuq.

Qëllimi i këtij eventit është informimi dhe bashkëbisedimi me përfaqësues të biznesve, në lidhje me prokurimin publik në Kosovë, të dhënat e hapura, si dhe platformat që ofrojnë këto të dhëna, siç janë Portali Prokurimi i Hapur dhe Flamujt e Kuq

Ky sesion informues shërbeu për promovimin e platformave të lartpërmendura dhe për nxitjen e hulumtimit të kontratave publike nga ana e bizneseve kosovare.

Ky aktivitet u mbështet nga Programi i USAID Komuna Transparente, Efektive dhe Llogaridhënëse.

2.49. Ministri Peci prezanton planet shtetërore për zhvillimin e bujqësisë

Prishtinë, 7 tetor 2021 – Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë organizoi forumin “Politikat shtetërore për zhvillim të bujqësisë” në panelin e të cilit morri pjesë Ministri i Bujqësisë, Faton Peci, së bashku me Sead Shehun nga kompania M&Sillosi dhe Agran Halimi nga kompania Pestova, të moderuar nga konsulenti Fatmir Selimi.

Ministri Peci foli para pjesëmarrësve lidhur me politikat bujqësore të Qeverisë së Kosovës, duke se gjatë këtij mandati, Ministria do të angazhohet që përmes mekanizmave shtetëror, avancimit të legjislacionit aktual, si dhe politikave të duhura zhvillimore të krijojnë kushte të favorshme për zhvillimin e veprimtarive bujqësore, me qëllim të avancimit të mëtutjeshëm të sektorit të bujqësisë, si një prioritet i së ardhmes për zhvillim ekonomik të vendit.

“Mbështetja e Ministrisë së Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural përmes programeve dhe politikave mbështetëse për fermerët dhe prodhuesit vendor do të vazhdojë, duke i kontribuar rritjes së prodhimit dhe cilësisë për të gjitha prodhimet vendore. Po ashtu, gjatë këtij viti kam ndërmarrë veprime konkrete për të adresuar rekomandimet e Auditorit edhe sa i përket hartimit të kriterëve dhe planifikimit të buxhetit për Programin e Pagesave Direkte”, ka thënë Ministri Peci.

Po ashtu, ai ka treguar se përmes programeve mbështetëse po krijon mundësi të reja përkrahëse për fermerët aplikues. “Në kuadër të programit mbështetës të këtij viti kemi rritur përkrahjen për perimtarë, si dhe kemi ndërmarrë veprimet që orientojnë subvencionimin mbi bazën e rendimentit. Ndërkaq, risi tjetër e këtij programi është edhe mbulimi i Primit të Sigurimit në vlerën prej 75 për qind për 6 kultura bujqësore për fermerët që vendosin t’i sigurojnë kulturat bujqësore”, tha ndër tjerash Ministri Peci.

Ministri Peci i ftoi përfaqësuesit e kompanive të pranishme në forum që shqetësimet e tyre t’i bashkëbisedojnë me Ministrin Peci, e i cili shprehu vullnetin dhe gatishmërinë që të adresojë shqetësimet dhe barrierat me të cilat përballen këta të fundit, bazuar në ligjet në fuqi.

2.50. Inteligjenca Emocionale në vendin e punës

Prishtinë, 12 tetor 2021 – Trajnimi u mbajt nga Anita Kosumi Ajeti, Udhëheqëse e Departamentit të Burimeve Njerëzore në BPB Bank, gjatë të cilit trajtoi çështjet mbi konceptin e inteligjencës emocionale, rëndësinë e inteligjencës emocionale në vendin e punës moderne, ndikimin. i Inteligjencës Emocionale mbi Efektivitetin e Liderhipit, si dhe rolin e BNJ në fuqizimin e rëndësisë së Inteligjencës Emocionale.

2.51. Transformimi i nxitur nga pandemia COVID19 ka ndikuar në ndryshimin e kërkesave për financim

Prishtinë, 8 tetor 2021 - Shpërthimi i pandemisë COVID19 ka krijuar rrethana të reja ekonomike duke ndikuar në transformimin e bizneseve dhe rritjen e digjitalizimit. Kjo pa dyshim që ka ndikuar edhe në

kërkesat për financim, ashtu si edhe në trendet e huadhënies nga institucionet financiare, si bankat komerciale vendore apo edhe institucionet ndërkombëtare. Kjo u tha në tryezën e organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë.

Në hapje të forumit, Majlinda Aliu, gazetare, e njëherit edhe moderatore e panelit, tha se pandemia ka ndikuar në një rivendosje në kompani në përgjithësi, duke bërë që shumë kompani të ridizajnojnë operacionet e tyre, duke ndryshuar qasjen dhe duke u fokusuar në digjitalizim. Kjo natyrisht ka ndikuar në rritjen e kërkesës për kapital, tha ajo.

Visar Perani nga Korporata Financiare Ndërkombëtare (IFC) tha se fokusi i organizatës në të cilin ai punon është sektori privat. Ai tha se ndikimet negative të pandemisë në ndërmarrje kanë bërë që kërkesa për financim të projekteve të reja ka shënuar rënie nga marsi i vitit 2020, edhe për shkak të kujdesit të shtuar të kompanive në Kosovë për investime të reja në rrethana të pasigurisë se lidhur me pandeminë. Megjithatë, ai tha, se kërkesa ka filluar të rritet lehtë në tremujorin e parë të vitit 2021. Ai foli për rritje të eksportit të produkteve nga Kosova që ka ndodhur gjatë viteve të fundit, duke sugjeruar kompanitë që të orientohen në produkte dhe shërbime të tilla, të cilat mund të financohen më lehtë edhe nga IFC e edhe nga institucionet e tjera. Perani theksoi nevojën e përmirësimit të qeverisjes korporative tek kompanitë e mëdha, e cila mes tjerash do të ndihmonte edhe në qasjen në tregjet e mëdha.

Leonora Kusari nga Banka Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim tha se në vitin 2020 ka pasur rritje të kërkesës për 35% krahasuar me vitin paraprak, ndërsa këtë vit ka pasur rritje të kërkesës për 50% dhe kjo kërkesë për përkrahje ka përfshirë kryesisht ridizajnimin e planeve të biznesit, riorganizimin e ndërmarrjeve. Poshtu, kërkesë tjetër e shtuar ka qenë edhe përkrahja për zgjidhje softuerike, respektivisht të rritjes së digjitalizimit, e kjo përfshin edhe kalimin e shitjeve të bizneseve në tregti elektronike. Ajo tha se instrumentet e BERZH janë kryesisht për financim në projekte investive. Ajo tha se BERZH ka krijuar një program "REBOOT" për mbështetje të ndërmarrjeve në procesin e rimëkëmbjes, përmes këshillimit, por edhe në ngritjen e cilësisë së produkteve të cilat përmbushin standardet evropiane.

Në anën tjetër, duke përfaqësuar sektorin e bankave komerciale, Muharrem Inan nga Banka Kombëtare Tregtare tha se vitin e kaluar fokusi i bankës ka qenë në mbështetjen e klientëve të cilët ishin në modalitet mbijetese, ndërsa këtë vit ekonomia e Kosovës ka pasur performancë më të mirë në rajon, edhe për shkak se është ekonomi e nxitur nga konsumi edhe pse për periudhë afatgjatë kjo nuk ofron qëndrueshmëri. Rrjedhimisht, BKT i jep prioritet në financim, kompanive me struktura të qëndrueshme. Ai ritheksoi nevojën e përmirësimit të qeverisjes korporative tek kompanitë kosovare.

Dardan Sejdiu, konsulent financiar, tha se problemi kryesor në ekonominë e Kosovës është mungesa e një drejtimi të qartë për sa i përket strukturës së ekonomisë që i nevojitet vendit, meqë ekonomia aktuale e bazuar në konsum nuk krijon vlerë. Ai po ashtu adresoi nevojën e trajnimit të të rinjve në përputhje me trendet e ardhshme ekonomike, e që janë ekonomia e gjelbër dhe digjitale. Të nevojshëm ai e konsideron zhvillimin e kapaciteteve të absorbimit të financimit edhe të institucioneve financiare ndërkombëtare por edhe të bankave komerciale për këto trende të ardhshme.

Të gjithë panelistët u dakorduan se institucionet e vendit kanë rol kyç në krijimin e një qasje strategjike për zhvillimin ekonomik të vendit duke u fokusuar në sektorët dhe burimet që ofrojnë potencial më të madh.

2.52. Drejt një Bote pa Mbeturina

Prishtinë, 24 Nëntor 2021 – Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë në bashkëpunim me Ambasadën Amerikane dhe UN Habitat organizuan ligjëratën me temë 'Zgjidhjet e Qëndrueshme Inovative të Menaxhimit të Mbetjeve'.

Andina Vllahu-Kelmendi, Menaxhere e Politikave dhe Komunikimit në Odën Amerikane, si dhe nikoqire e kësaj ligjërate, deklaroi se pavarësisht sektorit, është e rëndësishme që të inkorporohet qëndrueshmëria mjedisore në çdo model biznesi dhe zinxhir furnizimi.

Ajo ju bëri thirrje ndërmarrësve dhe bizneseve të fokusohen në rritjen e vetëdijësimit në lidhje me gjetjen e zgjidhjeve për menaxhimin e mbeturinave që do të ndikonte në një mjedis më të mire.

Katerina Tsangari, Drejtuese e Legjislacionit të Paketimit të Grupit të Coca-Cola HBC, theksoi se kur përmendet zinxhiri i mbetjeve, duhet të funksionojnë të gjithë 'akterët', i gjithë zinxhiri duhet të zhvillohet në atë mënyrë që t'i adresojmë të gjitha të problemet.

Tutje, ajo përmendi kontributin e CCHBC-së ndaj përkeqësimit të klimës të shkaktuar nga mbetjet e dëmshme. Ajo shpjegoi se ndryshe nga siç mendohet, plastika është në fakt një material i qëndrueshëm, i cili ia vlen të riciklohet dhe përdoret. 'Është mënyra se si po menaxhohet dhe grumbullohet aktualisht plastika që nuk është e qëndrueshme dhe ku duhet të bëhet ndryshim me qasjen tonë ndaj plastikës më të arritshme', tha ajo ndër të tjerash.

Tsangari tha që jemi në një emergjencë klimatike dhe të gjithë, duke filluar nga liderët botërorë e deri tek bizneset dhe konsumatorët individualë kanë përgjegjësi në ndërmarrjen e aksioneve rreth kësaj situatë. Ajo theksoi se nëse duam të shmangim shkaktimin e dëmeve të pakthyeshme në planetin tonë, ndryshimi duhet të ndodhë tani.

2.53. Ekonomia qarkore një ndër zgjidhjet e uljes së papunësisë në Kosovë

Prishtinë, 24 nëntor 2021 – Për të diskutuar mbi ndikimin dhe përfitimet e modelit të ekonominë qarkore, Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë ka organizuar forumin e radhës me hisedarë nga Ambasada Amerikane, Programi për Zhvillim i Kombeve të Bashkuara, Institucionet e Republikës së Kosovës dhe sektori privat.

Valerie Tucker, Zyrtare Ekonomike dhe Komerciale në Ambasadën e Amerikës në Kosovë theksoi se niveli i bisedimeve për ndryshimet klimatike në Kosovë është ngritur dhe se Ambasada ka punuar në mënyrë të pandalshme për të mbështetur Kosovën për të ecë përpara, në mënyrë që të ndërtojë një ekonomi qarkore sa më të fuqishme, e cila është edhe çështje e domosdoshme.

"Krahas sektorit privat dhe ndërmarrësve të rinj të cilët mendojnë rreth mënyrave të krijimit të mundësive dhe të vazhdojnë të bëjnë Kosovën një vend më të pastër, duhet përfshirë edhe i gjithë komuniteti për një ambient më të pastër. Ekonomia e qëndrueshme qarkore kërkon infrastrukturë, strategji dhe arsim efikas", shtoi Tucker.

Eksperti për Çështje Mjedisore nga kabineti i ministrit të mjedisit deklaroi se mbledhja e COP26 mori vëmendjen e gjithë botës, dhe edhe pse Kosova nuk ka mundur të marrë pjesë, si individë janë përfshirë të gjitha shtetet pa asnjë dallim. Ai shtoi se populli i Kosovës është i vetëdijshëm për termin ekonomi qarkore, por ka punë për t'u bërë sa i përket infrastrukturës ligjore. Baumann pohoi se ministria është duke zhvilluar projekte të shumta ë cilat janë të fokusuar në reduktimin e energjisë dhe energjinë ujore. Për më tepër, ai tha se ekonomia qarkore përfshin mjedisin dhe ekonominë, pasi qëllimi kryesor është krijimi i vendeve të punës dhe kursimi i resurseve të Kosovës.

Maria Suokko, Përfaqësuesja e përhershme e UNDP për Kosovë tha se tani sheh një ndryshim të madh pasi tema për ndryshime klimatike po diskutohet gjithnjë e më shumë. Suokko tha se ndërgjegjësimi i përgjithshëm për ekonominë qarkon ndryshon varësisht nga vendi, pasi shumë njerëz e shohin atë si një tranzicion ambicioz dhe të madh. Si sfida, ajo përmendi hartimin e një plani më të madh koherent si dhe

krijimin e vizionit dhe identifikimin e objektivave dhe fushave që duhen ndryshuar, duke vazhduar më pas me aktivitete dhe ide të reja inovative për t'i konkretizuar ato.

Nina Elezovic, Drejtoreshë e çështjeve korporative dhe të qëndrueshmërisë në Coca-Cola HBC, njëherit edhe moderatore e forumit tha se ekonomia qarkore duhet të shihet si një dialog midis të gjitha palëve. Elezovic shtoi se fillimisht duhet trajtuar dhe implementuar projekte të vogla, në mënyrë që të testohen ato, pastaj të fillohet me realizimin e tyre.

2.54. Sektori privat i shqetësuar me reagimin jo të duhur karshi krizës energjetike

Prishtinë, 26 nëntor 2021 – Kriza energjetike e cila ka prekur të gjitha shtetet evropiane e më gjerë tashmë po ndjehet edhe në Kosovë, ndërsa rritja e kostos së energjisë elektrike do të rëndojë mbi të gjithë konsumatorët, por në rend të parë ata afaristë. Kjo do të frenojë edhe rritjen ekonomike dhe do të rrezikojë edhe mijëra vende të punës, ndërsa shqetësuese është mungesa e një plani konkret të veprimit nga ana e Ministrisë së Ekonomisë dhe institucioneve të tjera përgjegjëse.

Kjo u tha gjatë një forumi të organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë me përfaqësues të sektorit privat, përfaqësues të institucioneve të shtetit, ndërmarrjeve për furnizim me energji elektrike dhe ekspertë të ekonomisë.

Genci Beribashi, menaxher i përgjithshëm i ndërmarrjes Ferronikeli tha se si pasojë e katërfishimit të çmimit të energjisë elektrike në tregjet ndërkombëtare, me pjesëmarrje signifikante në koston e operimit, kjo ndërmarrje është detyruar të ndërpresë operimin e saj. Ai tha se institucionet e vendit duhet të adresojnë me urgjencë çështjen e furnizimit me energji elektrike, derisa qasja duhet të jetë gjithëpërfshirëse dhe jodiskriminuese edhe për operatorët ekonomikë të cilët furnizohen me energji elektrike në tregun liberal.

Rudina Heroi Puka, përfaqësuese e Kompanisë për Furnizim me Energji Elektrike (KESCO) tha se përgjatë viteve kërkesa për energji elektrike është rritur në mënyrë disproporcionale me kapacitetet gjeneruese vendore. Ajo tha se mosadresimi i çështjeve aktuale nga ana e institucioneve vendore mund të rrezikojë furnizimin e rregullt me energji elektrike, e ky adresim duhet të reflektohet me subvencionim të energjisë ose edhe ndryshim të menjëhershëm të tarifave të energjisë elektrike, për të gjithë konsumatorët.

Në anën tjetër, udhëheqësi i Departamentit të Energjisë në Ministrinë e Ekonomisë, Luan Morina, tha se derisa ka hapësirë për shqetësim, nuk duhet krijuar panik, meqë ka energji të mjaftueshme në treg, duke folur edhe për punën e task forcës së krijuar për gjenerimin e rekomandimeve për vendimmarrësit, për përballim me efektet e krizës së mundshme. Ai po ashtu foli edhe për punën që Ministria po bënë në përpilimin e Strategjisë së re Energjetike të Kosovës.

Ekspertja e energjisë, Pranvera Dobruna Kryeziu, foli për pasojat e mungesës së proaktivitetit në fushën e energjisë. Ajo po ashtu foli edhe për mosadresimin e çështjes së përbalueshmërisë së furnizimit të energjisë elektrike, e që duhet të jetë në fokus të punës së institucioneve të vendit, edhe po ashtu mosndjekjes së trendëve ndërkombëtare energjetike për vite me radhë, përfshirë edhe investimin në kapacitetet ruajtëse të energjisë elektrike.

Arian Zeka nga Oda Amerikane dhe Berat Rukiqi nga Oda Ekonomike e Kosovës shprehën shqetësimin e tyre në emër të bizneseve se rritja e kostos së furnizimit me energji elektrike dhe mospërkrahja institucionale do të rrisë koston e operimit të bizneseve, e sidomos atyre eksportuese, derisa kërkuan transparencë më të madhe dhe komunikim të institucioneve të vendit me të gjithë hisedarët përfshirë edhe përfaqësuesit e sektorit privat. Ata kërkuan që subvencionimi i mundshëm nga ana e shtetit të reflektojë edhe në buxhetin e vitit të ardhshëm, duke rekomanduar që ndërmjet dy leximeve të Projektligjit për

Buxhetin 2023 para aprovimit përfundimtar të tij, të ndahen mjete buxhetore për adresim të krizës energjetike.

2.55. Kërkohe vetëdijësim më i madh i sektorit privat dhe shoqërisë në lidhje me sigurinë kibernetike

Prishtinë, 29 Nëntor 2021- Ngjarja e radhës e organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë kishte në fokus sigurinë kibernetike dhe praktikën e mbrojtjes së sistemeve kritike.

Astrit Leti nga Tive Inc u shpreh që siguria kibernetike ka të bëjë me siguri dhe korrektësi dhe në botën afariste është më se e rëndësishme që transporti të jetë i shpejtë, i saktë duke pasur parasysh dhe pasojat e pandemisë ditëve të sotme.

Sipas tij, këto vitet e fundit është ngritur vetëdija dhe bëri thirrje të investohet më shumë në sigurinë e të dhënave dhe infrastrukturës së teknologjisë së informacionit. Tutje, ai tha që bota e sigurisë kibernetike dhe më specifikisht mbrojtja e të dhënave ndahet në dy pjesë; në pjesën e zhvillimit privat që evolon shumë shpejt, dhe në sektorin publik gjithashtu. Për më tepër, ai shtoi që ligji duhet të zbatohet nga shteti, por kompanitë gjithashtu duhet t'ju ofrojnë trajnime bazike stafit.

'Për sigurinë kibernetike, duhet ofruar përkrahje dhe mbrojtje bazike për stafin e çdo kompanie' shtoi ai. Robert Shala (Sentry) tha që ka të ardhme për tregun në Kosovë si nga aspekti i biznesit dhe te sigurisë së informacionit, dhe që edukimi në lidhje me sigurinë kibernetike në fazat e hershme është thelbësor.

Duhet menduar për një plan më afatgjatë në vitet e ardhshme e kjo mund të arrihet nëpërmjet edukimit në shkolla, dhe zhvillimit të sektorit privat dhe publik, shtoi ai. Xhavit Gashi (Cactus) theksoi që siguria kibernetike ka të bëjë me ruajtjen e të dhënave, informacionin e sigurisë dhe që ato të jenë konfidenciale. Sipas tij, ka përgatitje të duhur nga sektori privat, po zhvillohen më shumë trajnime dhe programe gjithashtu. Ai përmendi si shumë të rëndësishëm partneritetin publiko-privat dhe edukimin në fushën e sigurisë kibernetike.

Ermal Sadiku (LinkPlus) dhe moderator i forumit gjithashtu tha që siguria kibernetike nuk ka të bëjë vetëm me botën digjitale, por edhe me sjelljet e individëve dhe qasjen e tyre në teknologji. Siguria kibernetike ka të bëjë me çdo gjë që veprojmë si individë. Ai sugjeroi inkuadrimitin e një teme apo lënde në shkollat e mesme, por edhe edukimi i shoqërisë në përgjithësi.

2.56. Qeverisja korporative ofron siguri më të madhe për investitorët

Prishtinë, 30 nëntor 2021- Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë organizoi sot ngjarjen e radhës me temën 'Punëtori mbi Qeverisjen Korporative në NVM dhe Bizneset Familjare', ligjërues nga Visar Dobrosi, Partner Menaxhues, Recura Financials.

Visar Dobrosi, Partner Menaxhues, Recura Financials u shpreh që kjo temë është e rëndësishme për bizneset, duke pasur parasysh gjithnjë e më shumë zgjerimin dhe zhvillimin e tyre në shtimin e numrit të punëtorëve duke theksuar faktin që qeverisja korporative është thelbësore për mbarëvajtjen e biznesit.

Sipas tij, aspekti i qeverisjes korporative dhe mënyra se si janë të udhëhequra bizneset e posaçërisht bizneset familjare po diskutohen çdoherë e më shumë. 'Gjithnjë e më shumë është e evidente që nga mënyra e paorganizuar e udhëheqjes së biznesit vijnë momente të vështira për biznesin dhe qendrueshmërinë e atij biznesi, dhe pikërisht atëherë bizneset kërkojnë ndihmë si t'i tejkalojnë ato vështirësi' shtoi Dobrosi. Tutje, ai tha që qeverisja korporative nënkupton procese që kanë të bëjë me udhëheqjen dhe gjithashtu marrëdhënien në mes bordit, pronarëve, aksionarëve, menaxherëve, dhe palëve të tjera, duke shtuar që

qeverisja korporative është e rëndësishme për bizneset që janë në ortakëri, dhe bizneset ku hisedarë janë familjarët.

Sipas tij, kompanitë dhe bizneset duhet ta bëjnë me kohë ndarjen e funksioneve, pozitive të formalizuara me kontrata, dhe përshkrime të punës e të tjera për qeverisje të duhur brenda kompanisë.

Ai shtoi që bizneset duhet t'i kenë të definuara mirë përgjegjësitë, llogaridhënien, dhe transparencën për një qeverisje korporative të mirë, edhe nëse kemi të bëjmë me biznese familjare. Tutje, ai përmendi arsyet e suksesit të kompanive e që janë të lidhura ngushtë me sistemet e brendshme të korrektësisë e transparencës. Sipas tij, këshilltarët e jashtëm janë ndihmë për këshillime nga ana e perspektivës së tyre nga jashtë dhe pa konflikt interesi në ato biznese.

Si një ndër përfitimet e qeverisjes korporative, ai përmendi investimet të cilat ndodhin shumë më shumë në kompanitë që janë të organizuara mirë. Sipas tij, vendimarrja dhe autorizimi janë dy aspekte shumë të rëndësishme në strukturën menaxheriale të kompanisë.

2.57. Studimet duale konsiderohen sisteme të dobishme për bizneset dhe universitetet

Prishtinë, 6 Dhjetor 2021- Në zyrat e Odës Amerikane, Kolegji Universum organizoi takimim joformal që kishte në fokus sistemin e studimeve duale, duke marrë parasysh faktin që ky model ka rezultuar si i suksesshëm në sektorin e ICT-së dhe shitjes me pakicë, dhe interesimit për t'u zgjeruar edhe në fusha të tjera.

Alejtin Berisha, drejtor ekzekutiv i Kolegjit Universum tha që Kolegji Universum ka për fokus industrinë dhe bashkëpunimet ndërkombëtare duke përmendur projektet e Erasmus. Industria duhet të jetë më aktive dhe që të gjithë duhet të jemi më afër bizneseve që studentët t'i shërbejnë tregut e shoqërisë e që 50 % e tyre nuk po ju jepet një mundësi e tillë tha Berisha. Zëvendës drejtori i kolegjit Universum, Uran Rraci tha që studimet duale janë sistem gjerman që janë bashkëpunim mes industrisë dhe universiteteve.

Ai shtoi që mësimi zhvillohet në mënyrë tradicionale, dhe që kurrikula e universiteteve nuk korrespondon me tregun e punës sipas hulumtimit që kanë zhvilluar me Caritas. Sistemi i studimeve duale u mundëson studentëve të qëndrojnë gjatë në kompani dhe **gjatë** asaj kohe, studentët formësohen në bazë të poltiikave që biznesi t'i zhvillojë dhe adaptojë në kompaninë e tyre.

Hulumtimi që kolegji Universum ka realizuar, tregon që bizneset kërkojnë individë që janë inovativ dhe kreativ.

Ai shtoi që përfitojnë të dy palët; edhe kompania që zgjedh kuadro të reja, të përgatitur dhe që adaptohen me kulturën e kompanisë, ndërsa universitetet krijojnë mundësi të reja për studentët.

Tutje, Rraci tha që studentët e nivelit master janë më të ekspozuar ndaj sistemit të studimeve duale. Gjithashtu u përmend rëndësia që studentët të jenë të motivuar në mënyrë që të tregojnë rezultate më efektive. U tha që sistemet duale janë mundësi shumë e mire për studentët e rinj që të krijnë përvoja të rëndësishme që do ndikojnë në karrierën e tyre më vonë.

2.58. Anëtarët e Komitetit Tatimor dhe Ceshtjeve Ligjore diskutuan sot projektin e ATK për "Formalizimin e Punëtorëve"

Prishtina, December 8, 2021- Në takimim të Komitetit Tatimor dhe atij për Ceshtje Ligjore me përfaqësuesit e Administratës Tatimore të Kosovës, Sami Salihu, drejtor i Departamentit për Regjistrim dhe Shërbimin e Tatimpaguesve, hapi takimim duke treguar për projektin e ri të Administratës Tatimore të Kosovës, projekt ky i cili si qëllim ka mbështetjen e punëtorëve në të drejtat e tyre në punën të cilën bëjnë. Tutje, projekti ka si qëllim edhe identifikimin e mospermbushesve të detyrimeve tatimore.

Zoti Salihu adresoi disa nga te gjeturat e ATK-se sa i perket mospermbushjes se detyrimeve dhe arsytet qe cojne deri aty, duke permendur punesimin joformal, deklarimin e ulet te pagave pavaresisht numrit te punesuarve, mospagimin e kontributeve pensionale, mos deklarimin e sakte te punetoreve, pagesen e pagave me para ne dore si dhe mos deklarimin e tatimit ne burim. Zoti Salihu, nuk anashkaloi pa permendur dhe zbatimin e bute te ligjit si dhe bazen ligjore joadekuate.

Takimi vazhdoi duke folur per casjen e projektit me fokus ne takime me palet e interesit, informimin rreth benefiteve, vetedijsimin rreth rreziqeve, ndryshimin e bazes ligjore, ndryshimet ne sistemin e teknologjise informative, bashkrendimin e aktiviteve me institucionet perkatese si dhe rritja e intensitetit te aktiviteve ne teren. ATK e permylil prezantimin duke dhene mesazhin qe si institucion jane te gatshem te ndihmojne ne cdo hap si dhe therret anetaret qe te mos ngurrojne te kerkojne keshilla, ndihma ose udherrefim se si te deklarohen pagesat. Agron Hamiti, drejtor i Departamentit per Menaxhimin dhe Planifikimin e Riskut, shtoi duke thene se interesi eshte i perbashket, si i sektorit privat ashtu edhe i Administrates Tatimore te Kosoves. Ne vazhde te takimit, anetaret e Komiteteve dhane komentet e tyre lidhur me projektin, si dhe punen e ATK-se ne pergjithesi.

2.59. Ministri i Shëndetësisë diskuton me Komitetin e Kujdesit Shëndetësor të Odës Amerikane për zhvillimin e sektorit të shëndetësisë

Prishtinë, 9 dhjetor 2021 – Ministri i sapoemëruar i Shëndetësisë, Rifat Latifi, vizitoi Odën Ekonomike Amerikane në Kosovë për të bashkëbiseduar me anëtarët e Komitetit të Kujdesit Shëndetësor të kësaj organizate, për sfidat dhe mundësitë e sektorit të shëndetësisë. Në takim me kompanitë e sektorit spitalor dhe farmaceutik, Ministri Latifi dha zotimin e tij për partneritet me hisedarët e sektorit privat për të marrë këshillat dhe rekomandimet e tyre për zhvillim të sektorit të shëndetësisë në vend.

Duke u shprehur i vetëdijshëm për vështirësitë të cilat e karakterizojnë këtë sektor, ai u shpreh optimist se megjithatë vështirësitë mund të tejkalohen gradualisht. Ai tha se ka nisur me analizimin e mënyrës së funksionimit të të gjitha hallkave të sistemit të kujdesit shëndetësor, me fokus në identifikimin e të metave të cilat parandalojnë funksionimin e mirëfilltë të sistemit. Në anën tjetër, përfaqësuesit e kompanive spitalore dhe farmaceutike prezantuan para ministrit çështjet me të cilat ata ballafaqohen duke ofruar disa rekomandime të përgjithshme se si mund të tejkalohen të njëjtat, duke përfshirë edhe avancimin e legjislacionit, si dhe digjitalizimit në hap me zhvillimet teknologjike globale.

2.60. Anëtarët e Komitetit të Burimeve Njerëzore diskutuan sot çështje relevante për menaxhimin e burimeve njerëzore

Prishtinë, 7 Dhjetor, 2021 – Komiteti i Burimeve Njerëzore pati një diskutim të frytshëm me anëtarët e këtij komiteti të cilët diskutuan dhe sugjeruan rekomandime rreth vazhdimësisë së punës dhe masat e reja të miratuara nga qeveria kundër pandemisë, duke shtuar që kjo ndikon në operimin e kompanive dhe mënyrën e organizimit të tyre gjithashtu.

Nga kjo mbledhje u tha gjithashtu që të punuarit nga shtëpia është bërë tanimë jo vetëm e nevojshme, por edhe dëshirë nga vetë punëmarrësit, pasi që janë adaptuar me këtë system, dhe gjithashtu u përmendën sfidat e kompanive në lidhje me fleksibilitetin e të gjithë akterëve të përfshirë në kompani. Ligji i punës dhe pikat në të cilat duhet bërë ndryshime, si dhe draftimi i kontratave ishin dy nga temat të cilat u diskutuan nga ky komitet gjithashtu.

Anëtarët e këtij komiteti ndanë përvojat e tyre se si po operojnë gjatë kohës së pandemisë dhe punën 'hibride' që sipas tyre duket të jetë e domosdoshme gjatë muajve në vijim. Në mes tjerash, në këtë komitet

u shkëmbyen ide edhe të vazhdimësisë së punës nga ambientet e zyrës dhe nga shtëpia, duke shtuar që kjo shton presionin në sektorin e burimeve njerëzore pasi që gjithcka duhet të jetë e kordinuar mirë. Sindikatat u tha që në përgjithësi duhet të jenë më aktive dhe që të gjithë së bashku t'i ngrisin çështjet që konsiderohen shqetësuese për punën dhe ligjin e punës në përgjithësi.

2.61. Anëtarët e Komitetit të Edukimit diskutuan mbi sfidat aktuale të arsimit dhe rrugën përpara

Prishtinë, 8 Dhjetor 2021- Në këtë mbledhje, anëtarët e komitetit të Edukimit diskutuan aspekte të rëndësishme të sektorit të arsimit në Kosovë. Në këtë takim u diskutua për sfidat aktuale në sistemin e arsimit në Kosovë, duke përmendur përpilimin e një strategjie të mundshme në lidhje me certifikimin e shkollave profesionale dhe personave që e përfundojnë atë e që kjo pastaj e mbron tregun e punës.

Tutje, anëtarët përmendën profilizimin dhe degëzimin e profesioneve në nivelin master duke shtuar që drejtimet duhet të jenë më specifike.

Gjithashtu, u sugjerua nxjerrja e statistikave nga ministria e Arsimit në lidhje me numrin e studentëve që punësohen pas përfundimit të studimeve, duke lënë mënjanë titujt akademik dhe arritjet individuale.

Anëtarët theksuan nevojën e kuadrove në fushën e prodhimit dhe inxhinierisë, duke shtuar që ende mungon vetëdijesimi në këtë aspekt. Aspekt të rëndësishëm anëtarët konsideruan dhe diskutimin në një nivel më të madh për bullizmin në shkolla dhe monitorimin e mësimdhënies gjithashtu.

2.62. Niveli i Korrupsionit mbetet alarmant sipas studimit mbi perceptimin e korrupsionit

Prishtinë, 9 Dhjetor 2021- Në ditën botërore kundër korrupsionit, për të katërtën here radhazi, Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë në partneritet me USAID, prezantuan të gjeturat e studimit mbi perceptimin e korrupsionit nga ana e ndërmarrjeve në sektorin privat.

Rezultatet nga studimi i kryer treguan se më shumë se 87% e të anketuarve besojnë se niveli i korrupsionit në Kosovë mbetet alarmant, ndërsa asnjë nga të anketuarit nuk ka pohuar se nuk ka korrupsion në Kosovë. Madje, krahasuar me vitin e kaluar, ka një besim më të madh tek 'Qeveria e Re' për sa i përket angazhimit të tyre në luftën kundër korrupsionit, pasi 58% e të anketuarve besojnë se qeveria është e përkushtuar për të luftuar korrupsionin.

Të dhënat treguan se sundimi i ligjit është faktori kryesor që 'kontribuon' në praninë korrupsionit. Një aspekt tjetër shqetësues është se përkundër faktit që bizneset deklarojnë se korrupsioni është i pranishëm siç u përmend më lart, vetëm 15% e tyre e kanë denoncuar dhe arsyet kryesore sipas rezultateve janë frika nga hakmarrja dhe mosbesimi ndaj institucioneve të gjyqësorit.

Christopher Thompson, Udhëheqës i Programit, Programi për Drejtësi Komerciale i USAID, përgëzoi Odën Ekonomike Amerikane në Kosovë për kryerjen e studimit të perceptimit të korrupsionit, duke shtuar që ky studim është një mjet i rëndësishëm dhe i vlefshëm për të parë se si e perceptojnë dhe përjetojnë bizneset korrupsionin dhe reagimin e tyre ndaj këtij fenomeni.

Ai i bëri thirrje Kuvendit të Kosovës që të miratojnë ligjin për gjykatën komerciale. 'Miratimi i Ligjit për Gjykatën Komerciale do të jetë një arritje e madhe e Kosovës dhe e qeverisë duke ju dale në ndihmë bizneseve në tërheqjen e investitorëve' shtoi ai. Thompson inkurajoi bizneset të raportojnë korrupsionin dhe t'i kushtojnë vëmendje sondazhit pasi ka një hendek mes përjetimit dhe mos raportimit të tij.

Siç treguan edhe rezultatet, në krahasim me vitin e kaluar, vërehet besim dukshëm më i madh tek qeveria e re për të përmirësuar mjedisin në luftën kundër korrupsionit. Prandaj, kjo është koha e duhur për të shtyrë reformat si ligj për gjykatën komerciale, pasi bizneset dhe qytetarët kanë pritshmëri nga qeveria, shtoi Thompson.

Arian Zeka, Drejtor Ekzekutiv i Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë tha që përkundër shumë diskutimeve rreth luftimit të korrupsionit, ende vërehet mungesë e rezultateve konkrete.

Pasojat e korrupsionit i perjetojmë çdo ditë pasi që reflektohen në mënyrën e të bërit biznes, në cilësinë e shërbimeve publike, në fushën e edukimit, të shëndetësisë, shfrytëzimit të financave publike në vend dhe shumë fusha të tjera gjithashtu shtoi ai. Sipas tij, vërehet një frymë më pozitive, megjithatë besimit të bizneseve, institucionet duhet t'ju përgjigjen me vepra konkrete.

Rezultatet e dobëta në ndëshkimin ndaj personave përgjegjës në luftimin e korrupsionit ndikojnë në qasjen e bizneseve dhe qytetarëve në sistemin e drejtësisë në Kosovë, dhe për më tepër të gjeturat e këtij studimi korrespondojnë me reagimet e bizneseve në baza ditore ndaj kësaj dukurie.

Shqetësuese sipas tij mbetet dukuria e mosraportimit të korrupsionit nga ana e bizneseve të cilët edhe pse deklarojnë që korrupsioni është i pranishëm dhe kjo vjen si pasojë e sistemit joefikas gjyqësor.

Derisa pritshmëritë e bizneseve janë dukshëm më të larta për qeverinë e re në bazë të studimit për perceptimin e korrupsionit, mungesa e rezultateve mund të çojë në zhgënjim më të madh në vitet në vijim, prandaj mbi institucionet e shtetit tendon përgjegjësi më e madhe shtoi Zeka.

Auditimi dhe kontabiliteti kanë rol të rëndësishëm në luftimin e ekonomisë jofomale. Ai gjithashtu tha që institucionet financiare kanë rol të rëndësishëm në zbatimin e parimeve të qasjes korporative që luan rol të rëndësishëm në çrrënjosjen e korrupsionit.

Për fund, ai sugeroi një treg të përbashkët rajonal që do ndikonte në prospektin e të bërit biznes dhe gjithashtu do e shmangte konkurrencën e ashpër dhe përfshirjen e bizneseve në aktivitetet e korruptimit.

2.63. Anëtarët e Komitetit të Tregtisë dhe Doganave sugjeruan çështje të rëndësishme për agjendën e vitit të ardhshëm

Prishtinë, 14 Dhjetor 2021- Në këtë mbledhje, anëtarët e komitetit të Tregtisë dhe Doganave diskutuan aspekte të rëndësishme të këtij sektori në Kosovë. Në këtë takim u diskutua për vështirësitë me AUVK-në në lidhje me barrierat dhe procedurat e gjata për çështjet e importit duke shtuar që nëse duam të 'përcjellim' Bashkimin Evropian duhet ndjekur edhe legjislatura. U përmend gjithashtu pritja me javë të tëra e mallrave për shkak të vonësës së lëshimit të certifikatave dhe laboratorëve.

Tutje, u theksua edhe mospranimi i certifikatave online nga doganat për bizneset duke sugjeruar një gjë të tillë dhe sfidat e diferencimit të produkteve gjithashtu.

Tutje, anëtarët përmendën çështjen e zvogëlimit të informalitetit duke diskutuar me ministrinë e Financave dhe doganat në agjendë për vitin e ardhshëm. Aspekt të rëndësishëm, anëtarët konsideruan ligjin për tregti të brendshme dhe të jashtme duke diskutuar vazhdimësinë dhe funksionalizimin e tyre. Tutje, anëtarët përmendën implementimin e arkave fiskale dhe gjykatën komerciale në kuptimin kohor të zgjidhjes së rasteve për bizneset.

2.64. Vendet që e luftojnë pastrimin e parave në ekonomi konsiderohen si ekonomitë më të mëdha në botë

Prishtinë, 15 Dhjetor 2021- Sot në Odën Amerikane u realizua forumi me temë 'Parandalimi i Pastrimit të Parave në Ekonomi' dhe ndikimin e tyre, forum ky i cili zgjoi interes të madh nga ana e bizneseve.

Labinot Preniqi, ish-Udhëheqës i Divizionit për PPP/FT në BQK dhe ish zëvendësudrejtor i NJIF-K përmendi rreziqet e pastrimit të parave dhe 'ruajtjen' e përfshirjes së bizneseve në këto dukuri.

Sipas tij, diskutimi dhe tema mbi pastrimin e parave në ekonomi ende mbetet si fushë e re për bizneset duke shtuar që bizneset nuk kanë shumë njohuri rreth kësaj teme dhe sfidave gjithashtu. Tutje, ai tha që si temë është shumë e gjerë dhe e komplikuar sepse ngërthen shumë 'operacione' dhe sfida që ndodhin në vazhdimësi.

Aspekti rregullativ ligjor ka evoluar me kohën dhe bizneset duhet të ruhen nga fondet e paligjshme për shkaqe të profitit apo edhe reputacionit të biznesit tha Preniqi. Ai gjithashtu përmendi edhe fazën e vendosjes në pastrimin e parave si fazën me rrezikshmëri më të lartë nga ana e bizneseve Behar Xhema, UD Drejtor i NJIF-K dhe zëvendës drejtor i NJIF-K përmendi si pike shumë të rëndësishme zvogëlimin e përdorimit të parave të gatshme si një ndër faktorët kryesorë që do ndikonin pozitivisht në procesin e pastrimit të parave në ekonomi që sipas tij është bërë tashmë një progres në këtë aspekt. Sipas tij, bankat përbëjnë rrezikun më të madh, e pas tyre edhe sektorët e tjerë dhe personat juridikë gjithashtu.

Fitim Konjusha, Drejtor i Departamentit për PPP/FT dhe Pajtuueshmëri në Unionin dhe moderator i kësaj ngjarje tha që procesi i pastrimit të parave në ekonomi është shkatërrues për ekonominë dhe konkurrencën në mes bizneseve.

2.65. Anëtarët e Komitetit të Prodhimit diskutuan lidhur me ndikimin e krizës energjetike në prodhimtari

Prishtinë, 15 dhjetor 2021 – Në takimin e Komitetit të Prodhimit të mbajtur me datë 15 Dhjetor, në Odën Amerikane, anëtarët e Komitetit adresuan shqetësimin e tyre lidhur me krizën energjetike që tanimë ka prekur edhe shtetin e Kosovës, si dhe ndikimin që e njejta ka në fushëveprimin e tyre si prodhues. Bajram Rushiti, nga Buka Bakery, filloi takimin duke përmendur humbjet e mëdha që mund të shkaktohen në të ardhmen, nëse nuk ndërmerren hapa të shpejtë nga institucionet përkatëse.

Rushiti vazhdoi duke potencuar se kriza energjetike do të zgjasë për një kohë të pacaktuar, dhe se subvencionimi, qoftë edhe vetëm pjesërisht, do të ishte e vetmja rrugdalje në pozitën ku ndodhemi tani. Estimimi i cmimeve dhe ndërtimi i paneleve solare, me priorizim të sektorit privat, ishin rekomandime shtesë, që e dha z.Rushiti.

Taulant Krasniqi, përmendi që Kosova mund të merr shembull nga shtetet më të zhvilluara sa i përket modeleve për t'u ballafaquar me krizën energjetike. Tutje, Agron Jusufi, ngriti edhe çështjen e burokracisë si pengesë për investime të huaja, duke përmendur më saktësisht rastin e një firme franceze e cila pas pritjes së gjatë të një pergjigjeje nga Republika e Kosovës, ka shkuar në Maqedoninë e Veriut dhe ka kryer investimin të cilin ka dëshiruar ta bëjë në Kosovë, në rend të parë.

2.66. Draftimi i kontratave në mënyrë të duhur shmang dërgimin e rasteve në gjykatë

Prishtinë, 21 Dhjetor 2021– Draftimi i kontratave, roli i avokatëve, blloqet kryesore në bazë të së cilës ndërtohet një kontratë, arbitrazhi dhe zgjidhja e kontesteve ishin disa nga temat që u trajtuan sot në Odën Amerikane.

Visar Ramaj, Partner RPHS Law, tha se draftimi i kontratave është më shumë art se shkencë. Ai përmendi rëndësinë e draftimit të kontratave dhe pasojat e moszbatimit të saj.

Ai shtoi që mjeti efektiv që një kontratë do të zbatohet nga pala tjetër është kompensimi i dëmeve dhe gjithashtu që nëse dicka nuk funksionon tek zbatimi i kontratës, atëherë problemi qëndron tek draftuesi dhe mënyra e draftimit të kontratës. Roli i juristit në draftimin e kontratave është t'i analizojë detajet dhe logjikën biznesore të marrëveshjes dhe ta kuptojë atë që pastaj ta transformojë atë në një kontratë specifike. Mentor Hajdaraj, Partner RPHS Law, u shpreh që nëse nuk funksionon ekipi dhe zyra ligjore atëherë në të shumtën e rasteve palët kërkojnë zgjidhje në gjykatë. Ai përmendi pjesën e negociatës në mes bizneseve për të arritur deri tek kontrata e deri aty duhet bërë punë e madhe edhe në sqarimin e detajeve. Tutje, ai përmendi rëndësinë e të kuptuarit të natyrës së biznesit dhe aftësitë analitike si dy pika të rëndësishme në draftimin e kontratave.

Mentor Hajdaraj tha që 'Business term sheet' përmbledh logjikën e transaksionit që do të përgatitet në të cilat përfshihen datat, investimet, përgjegjësitë dhe që është e preferueshme që të merret aprovimi i personave që kanë qenë pjesë e negociatave.

'Legal term sheet' përfshin shtatë blloqe ndërtimi të kontratave të cilat ndahen në perfaqësime lidhen me fuqinë në treg, garancinë, detyrimet, kufizimet, dhe të drejtat e palës tjetër. Festa Stavileci, RPHS Law përmendi efikasitetin, ekspertizën dhe koston e ulët si disa nga përparësitë e arbitrazhit kundrejt gjykatave në zgjidhjen e kontesteve. Një kontratë e draftuar mire është thelbësore në zgjidhjen e rasteve pa dërguar rastin në gjykatë dhe pikërisht blloqet e lartpërmendura e zvogëlojnë mundësinë e gabimeve në draftimin e kontratave, tha Hajdaraj.

2.67. Komiteti i Gastronomisë dhe Turizmit i bëri thirrje qeverisë të mos ketë masa të tjera kufizuese

Prishtinë, 22 Dhjetor 2021- Anëtarët e komitetit të Gastronomisë dhe Turizmit trajtuan sot çështje të rëndësishme që duan të avokojnë në vitin e ardhshëm për këtë sektor.

Anëtarët e Komitetit si një ndër pikat kryesore përmendën si kërkesë lejimin e vazhdimin të punës së sektorit të gastronomisë dhe të mos ketë mbyllje totale të vendit.

Gjithashtu ata morë shembuj të shteteve të rajonit të cilët kanë siguri më shumë për shkak të akomodimit të turistëve të huaj dhe akomodimit, duke përmendur hotelierinë si një nga bizneset që ka vuajtur pasojat pandemisë. Gjithashtu si problem anëtarët përmendën vazhdimin e pagesave nga ky sektor ku në ndërkohë nuk ishin duke operuar si biznes dhe gjithashtu problemet me reduktimin e orarit dhe personave të lejuar brenda hapësirave të caktuara dhe kompensimin e bizneseve në rast të mbylljes dhe bizneset nuk operojnë he gjithashtu biznese dhe gjithashtu kërkesën për reduktimin e TVSH-së.

Tutje, u diskutua për ndarjen joproporcionale të ndihmave ekonomike nga Qeveria dhe përfshirjen e të gjitha bizneseve në një pako si një nga aspektet e rëndësishme për t'u shqyrtuar nga ana e institucioneve të vendit duke sugjeruar kështu klasifikimin e bizneseve në bazë të asaj sa janë 'dëmtuar' dhe përfitimet e tyre gjithashtu. Si tjetër aspekt të rëndësishëm, ata përmendën informimin në kohë rreth masave të miratuara nga Qeveria në lidhje me pandeminë, duke krijuar kështu një urë komunikimi mes institucioneve dhe bizneseve sepse sipas tij është shqetësuese për shkak të rezervimeve të bëra dhe turistëve e që përkon pastaj me anulimin e rezervimeve e që ndikon pastaj edhe në turizëm.

Anëtarët gjithashtu përmendën edhe vaksinimin e stafit dhe respektimin e masave nga bizneset që do të duhej të lehtësonte pastaj veprimin e tyre pa pasur mbyllje totale.

2.68. Shumë rekomandime dhe prioritete u sugjeruan sot nga komiteti i Tatimit i Odës Amerikane për vitin e ardhshëm

Prishtinë, 22 Dhjetor 2021- Në mesin shumë temave të tjera që u diskutuan, Anëtarët e Komitetit të Tatimit diskutuan sot edhe mbi barrierat dhe legjislatoren tatimore në vend.

Anëtarët e Komitetit të Tatimit diskutuan rreth udhëzimeve administrative dhe ligjin për të ardhurat e korporatave.

Legjislacioni tatimor ka pësuar ndryshime dhe që edhe sot ka kërkesa për qartësime dhe informacione shtesë për incentiva dhe udhëzime administrative sidomos në interpretimin e tyre. Sa i përket udhëzimeve administrative, u tha që shumë procedura burokratike duhet të eliminohen dhe të shikohen në detaje gjithmonë me anë të arsyeshmërisë dhe lobimit për tërheqjen e investitorëve të huaj të cilët hezitojnë për shkak të sigurisë, gjendjes politike, dhe rrezikut potencial. Gjithashtu, si temë shumë të rëndësishme, anëtarët përmendën edhe udhëzimet për humbjet me peshë specifike ku duhet të ketë qartësi dhe detaje më të mëdha.

Për fund, anëtarët diskutuan mbi barrierat dhe procedurat burokratike dhe legjislacionin e tatimit mbi të ardhurat e korporatave të cilat duhet të jenë të unifikuar për tatimpaguesit.

2.69. Rëndësia, ndikimi dhe qëndrueshmëria e të diplomuarve të programit KAEF

Prishtinë, 22 Dhjetor 2021– Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë mirëpriti Fondin Kosovar Amerikan të Arsimit i cili prezantoi ndikimin e bursistëve të programit KAEF dhe studimin e kryer në lidhje me këtë program.

Gjeni Shporta nga Fondi Kosovar Amerikan i Arsimit përmendi rëndësinë e bursave të KAEF si dhe hulumtimin që është bërë për ndikimin e programit i cili këtë vit shënoi 17 vjetorin e tij. Më tej, ai përmendi qëllimin e këtij programi, që është zhvillimin ekonomik i Kosovës përmes bursave për master për të kontribuar më pas në fusha të ndryshme të zhvillimit ekonomik në Kosovë. Nga ky program nga 111 studentë që kanë studiuar, 103 prej tyre janë kthyer dhe vazhdojnë të kontribuojnë në Kosovë dhe më shumë se 40 universitete kanë pritur studentë kosovarë, duke mbështetur edhe programin, shtoi ai. Erëza Gjickolli, bursiste e këtij programi përmendi tre komponentë në të cilët u fokusua hulumtimi; rëndësinë, ndikimin dhe qëndrueshmërinë e programit gjithashtu.

90% e bursistëve të intervistuar përmendën aspektin e zhvillimit të karrierës si arsye kryesore të aplikimit në program pasi e konsiderojnë atë si një hap të rëndësishëm për të ardhmen. Arsytet e tjera kanë të bëjnë me përmirësimin e aftësive akademike dhe të ardhurave, si dhe me kontributin për Kosovën si një nga objektivat kryesore, shtoi ajo. Hana Bacaj tha që bizneset në të cilat kanë punuar këta bursistë janë shprehur se kanë theksuar integritetin dhe përgjegjësinë në punë. Në përfundim, Tringa Krasniqi tha se ky program ka ndikim në aspektin ekonomik dhe social, ku shumica e këtyre studentëve kontribuojnë në sektorin privat më së shumti në fusha si TIK, dhe arsim.

2.70. Ekonomia digjitale është e ardhmja dhe bizneset duhet të përshtaten me ndryshimet e reja

Prishtinë, 23 Dhjetor 2021– Oda Amerikane organizoi sot sesionin e dytë të No-Host Talk për të diskutuar mbi potencialet reale të ekonomisë digjitale në vend.

Valon Canhasi nga Hallakate tha që në zhvillimin e kompanive në Kosovë rol të madh ka luajtur edhe zhvillimi i teknologjive në bote. Sipas tij, sot shumë kompani në Kosovë ofrojnë shërbime digjitale. Në këtë zhvillim, ka ndikuar gjithashtu edhe periudha e pandemisë ku çdo proces është dashur të perfundohej online dhe që në vitet e ardhshme pritet zhvillim edhe më i madh i ekonomisë digjitale. Tutje, ai tha që bizneset e reja duhet të jenë gati për një transformim në ekonomine digjitale.

Sa i përket kapitalit njerëzor, ai ju beri thirrje bizneseve të investojnë me shumë në trajnimin e të punësuarve për të rritur shkathësitë e tyre në fusha të caktuara. Domeni i nivelit të kodit të shtetit duhet të mbese prioritet i qeverisë për të zhvilluar edhe më tutje ekosistemin e bizneseve duke përmendur kështu njohjen digjitale dhe nenshkrimin elektronik si dy aspekte që do të duhej të avancojnë tutje, tha ai.

Arianit Fazliu, nga Kutia, për kompanitë në Kosovë tha që sot ekosistemi i të bërit biznes sidomos në fushën e teknologjisë është në fazë të eksplorimit për shkak të shumë faktoreve si; indentifikimi i nevojave të klientave jashtë Kosovës dhe ndikimin e pandemisë në ekonomine digjitale. Sipas tij, kompanitë vendore kanë treguar vazhdimisht progress të madh në këto fushë dhe sa mbetet sukses bart edhe sfida me vete si konkurrueshmëri me kompanitë e huaja në nivelin global.

Duke diskutuar per kapitalin njerezor, ai sugjeroi profilizimin e te rinjve ne fusha te caktuara dhe orientimin ne karriere gjithashtu si hap te rendesishem per te ardhmen e kompanive dhe te vete individit. Blerjet online jane shtuar gjate kohes se pandemise dhe rritja e kerkeses ka qene me e madhe dhe sipas tij duhet vetedijesim me i madh i kompanive qe operojne online ne perkrahjen teknik dhe ceshtje te tjera me rendesi.

2.71. Anëtarët e Komitetit të Tregtisë dhe Doganave zhvilluan takim me drejtorin Ekzekutiv të AUV-së

Prishtinë, 23 Dhjetor 2021- Anëtarët e Komitetit të Tregtisë dhe Doganave të Odës Amerikane u takuan me drejtorin ekzekutiv të AUV-së për të diskutuar aspekte të rëndësishme të këtij sektori për vitin e ardhshëm. Flamur Kadriu, drejtor ekzekutiv i AUV-së u shpreh i hapur për bashkëpunim me anëtarët e komitetit për zgjidhjen problemeve eventuale duke ndjekur rregullat dhe procedurat që janë të përcaktuara me ligj duke ndjekur kështu rregullat ndërkombëtare me praktikatat moderne.

Anëtarët e komitetit të Tregtisë dhe Doganave përmendën procedurat dhe pritjen e gjatë kontrollimit të mallrave, dhe sugjeruan që legjislacionin ta përshtasim dhe harmonizojmë njëjtë si shtetet e BE-së. Si tjetër kërkesë, anëtarët përmendën përdorimin e certifikatës digjitale.

Anëtarët e komitetit dhe Drejtori Ekzekutiv i AUV-së diskutuan edhe tema të tjera me rëndësi rreth këtij sektori.

2.72. Rekomandime dhe prioritete u sugjeruan sot nga komiteti per Ceshtje Ligjore te Odës Amerikane për vitin e ardhshëm

Prishtinë, 23 Dhjetor 2021- Mes tjerash, anëtarët e Komitetit për Ceshtje Ligjore, diskutuan lidhur me prioritetet për vitin e ardhshëm.

Ne takim u diskutua se duhet vendosur një agjendë për të hedhur hapa konkretë dhe se konsolidimi i këtij komisioni shumë të rëndësishëm. U tha se duhet vendosur synime së bashku dhe punuar drejt arritjes së këtyre synimeve. Gjithashtu u shpreh mendimi se duhet përditësuar me projektligjet që janë në proces. Ndërkaq, Fisnik Salihu tha se është mirë që kur bëhet fjalë për çështje juridike në komisionet tjera, komisioni ligjor të ndihmojë në këto çështje.

Me sugjerim të anëtareve,, u diskutua edhe pak për nxitjen e bizneseve që të trajnojnë avokatë për t'u marrë me kontrata të ndryshme, për të përfaqësuar kompanitë, në mënyrë që të mos mund t'i përfaqësojë çdo person pa provim jurisprudence ato kompani, pasi nuk merret asnjë përgjegjësi. e kundërta.

3. JAVA GLOBALE E NDERMARRËSISE

3.1. Fillon Java Globale e Ndërmarrësisë, Oda Amerikane pritet t'i organizojë gjithsej 23 aktivitete

Prishtinë, 8 Nëntor 2021- Ceremonia zyrtare e hapjes së Javës Globale të Ndërmarrësisë u shënuar edhe në Kosovë duke filluar nga data 8 Nëntor. Ceremonia u mbajt në Bibliotekën Kombëtare të Kosovës.

Ceremonia nisi me video mesazhin e Presidentes së Republikës së Kosovës, Dr. Vjosa Osmani, ndërsa për të folur rreth rëndësisë dhe fuqizimit të ndërmarrësisë në vend, në këtë ceremoni të pranishmive për një fjalë rasti ju drejtuan edhe Ushtruesi i detyrës së Ambasadorit të SHBA-ve në Kosovë, Nicholas J. Giacobbe, Drejtori Ekzekutiv i Odës Amerikane në Kosovë, Arian Zeka, Ushtruesja e detyrës së Ambasadores së

Suedisë, Nasrin Pourghazian, shefi i zyrës së BERZH në Kosovë, Neil Taylor dhe Uranik Begu, drejtor ekzekutiv i ICK-së.

Java Globale e Ndërmarrësisë konsiderohet si një nga ngjarjet më të madhe festive në botë me në qendër ndërmarrësinë, në të cilën shkëmbehen ide të reja, ndërmarrës t rinj, dhe diskutime frytdhënëse në lidhje me ndërmarrësinë dhe ndërmarrësit e rinj, dhe jo vetëm.

Arian Zeka, Drejtor Ekzekutiv i Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë theksoi që Oda Amerikane është 'kampion' në organizimet dhe aktivitetet e zhvilluara gjatë kësaj jave. Tutje, ai përmendi që 23 aktivitete priten të zhvillohen duke përfshirë kështu tema të ndryshme që kanë të bëjnë me biznesin dhe ndërmarrësinë.

3.2. Grua Ndërmarrëse në Kosovë, sfidë dhe sukses në vete

Prishtinë, 8 nëntor 2021– Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë filloi Javën Globale të Ndërmarrësisë me temën e një rëndësie të madhe, që është “Mirënjohja e Grave Sipërmarrëse”.

Sot është përrurimi i aktiviteteve të shumta që Oda Amerikane do të organizojë gjatë gjithë javës. Panelistet e forumit ndanë njohuri të mëdha në lidhje me përvojat dhe sfidat e tyre si ndërmarrëse në Kosovë.

Anëtarë pjesëmarrës në këtë panel ishin: Albin Kurti, (Kryeministër i Kosovës), Edi Gusia (Shefe Ekzekutive e Agjencisë për Barazi Gjinore), Valbonë Dushi (Ministria e Tregtisë dhe Industrisë), Arbërore Riza (Themeluese e HUUMë), Arta Istrefi Jahja (Themeluese e Grave Ndërmarrëse të Kosovës), dhe Melita Ymeraga (Themeluese e Melita & Partners), dhe moderatore e forumit gjithashtu.

Ne fjalën hyrëse, Arian Zeka, drejtor ekzekutiv i Odës Ekonomike Amerikane theksoi se këtë vit do të organizohen njëzet aktivitete në kuadër të javës globale të ndërmarrësisë. Tutje, Zeka shtoi që kjo javë promovon edhe frymën e ndërmarrësisë, prandaj Oda Ekonomike Amerikane zhvillon aktivitete që kanë për qëllim të nxisin të rinjtë në mënyrë që të shohin ndërmarrësinë si potencial për zhvillimin e karrierës së tyre. Për më tepër, ai shtoi që Oda Ekonomike Amerikane beson në ndërmarrësit e rinj, dhe se pa fuqizimin e aspektit gjinor, nuk mund të ketë as shfrytëzim të potencialit të plotë të ndërmarrësisë.

Kryeministri i Kosovës, Albin Kurti tha se në pakon e ringjalljes fokus dhe vëmendje të veçantë do i kushtohet fuqizimit ekonomik të grave. Kështu u shpreh kryeministri në forumin “Gratë në Ndërmarrësi” organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane e Kosovës. Tutje, ai tha që numri i grave në ndërmarrje është më i vogël krahasuar me burrat, duke shtuar që edhe pse në numër konsiderueshëm më të vogël gratë ballafaqohen me shumë sfida.

“Përderisa gratë dhe vajzat përbëjnë gjysmën e popullsisë së vendit tonë, nuk mund të pretendojmë rritje gjithëpërfshirëse pa inkuadrimin e tyre në tregun e punës, madje pa pjesëmarrje të tyre në vendimmarrje” tha Kryeministri Kurti.

Prandaj, kryeministri theksoi rëndësinë e pakos së ringjalljes ekonomike për fuqizimin e grave dhe mbështetjen e punësimit të tyre. Kryeministri shtoi që me masën 1.3 parashikohet që çdo grua e cila nuk ka qenë e punësuar në tre muajt e fundit e që është punësuar, të përfitojë subvencione prej 50% të pagës për tre muajt e parë, deri në vlerën prej 150-euro në muaj. Ndërsa, pas periudhës tre mujore grave të punësuar do u subvencionohet kontributi pensional deri në qershor të vitit 2022 shtoi kryeministri.

Edi Gusia, Shefe Ekzekutive e Agjencisë për Barazi Gjinore, renditi arsyet e numrit të vogël të grave ndërmarrëse dhe tha që kjo vjen si rezultat i mungesës së përfshirjes gjinore e cila është e theksuar në

diskriminimin në punësim, nivelin e ulët të shkollimit, ndarjen e profesioneve gjinore, ndarjen e pabarabartë të obligimeve, dhe qasjen e ulët të grave në pronësi për të inicuar biznes. Gratë në Kosovë përballen me një diskriminim historik dhe sistematik, dhe gratë kanë arritur të mbyllin hapësira që janë shekullore tha Gusia.

Arbërore Riza, themeluese e HUUMë përmendi si një nga vështirësitë e ndërmarrësve ekonominë joformale që sipas saj mbetet një sfidë për tregun e biznesit në Kosovë.

Tutje, Riza kërkoi përkrahje morale më të madhe, dhe shtoi që fokus i qeverisë dhe institucioneve duhet të jenë edhe prodhuesit e vegjël dhe jo vetëm ata të mëdhenj.

Arta Istrefi Jahja, Themeluese e Grave Ndërmarrëse të Kosovës- u shpreh që bizneset duhet të informohen më shumë dhe që ekziston një dallim i theksuar i grave në zonat rurale krahasuar me ato urbane. 'Gratë duhet t'i përkrahin gratë', dhe ka një nevojë të dukshme që grata të kenë një rrjet të tyre tha Istrefi Jahja. Valbonë Dushi, nga Ministria e Tregtisë dhe Industrisë tha që vërehet një trend i rritjes së ndërmarrësve gjatë këtyre viteve, por që duhet dialog me të gjithë akterët që të vazhdojmë tutje.

Industria prodhuese dhe sektori i tekstitit konsiderohen lider në punësimin e grave shtoi Dushi. Melita Ymeraga, themeluese e Melita&Partners përmendi sfidat e tjera siç janë mungesa e resurseve humane, globalizimi të cilat janë sfida që ballafaqohen ndërmarrësit në përgjithësi.

3.3. Teknologjia ndihmë për bizneset në tejkalimin e kufijve

Prishtinë, 8 nëntor 2021– Në forumin e organizuar nga Oda Amerikane, teknologjia ka qenë tema kyçe për të cilën është diskutuar me panelistë nga sektori privat.

Moderatori i kësaj ngjarjeje dhe Udhëheqësi Komercial i kompanisë BP Home, Diedon Kica, tha se meqenëse jemi vend i izoluar, teknologjia na ndihmon të shkojmë përtej kufijve. Ai u bëri thirrje të gjitha kompanive që të investojnë në staf dhe orientimi të jetë i përqëndruar në eksport dhe tregun global.

Leonida Ismaili, Dizajnere e CAD në kompaninë Eneldata tha se teknologjia është e pashmangshme, veçanërisht për bizneset, dhe se ndryshimet kanë ardhur si pasojë e zhvillimit të teknologjisë. Ajo tha se ne jetojmë në botën e globalizimit, dhe se bizneset nuk mund të operojnë jashtë Kosovës pa përdorimin e teknologjisë. "Marrëdhënia në mes të themeluesve dhe punëtorëve e bën kompaninë të rëndësishme në treg", shtoi ajo.

Kryeshefi Ekzekutiv i kompanisë ArtHouse, Blin Zeqiri theksoi se teknologjia ndihmon në parashikimin e industrisë së marketingut dhe kërkesat e audiencës. Tutje, ai shtoi se në fokus duhet të jenë shkollat profesionale dhe trajnimet që të kemi resurse të bollshme, dhe të kemi një strategji të qartë se ku jemi dhe ku duam të orinetohemi.

Rinor Ahmeti, udhëheqës i VAIU Global tha se ndërmarrësia zgjidh një problem me të cilin ballafaqohet shoqëria jonë, e ajo bëhet vetëm përmes teknologjisë informative, për shërbim më të mirë të klientëve, në mënyrë që rezultati të jetë më i mirë. Ahmeti inkurajoi të rinjtë të hulumtojnë tregun e punës para se të vendosin për studimet.

Agon Avdimetaj, bashkë-themelues i kompanisë Zombie Soup, shtoi se teknologjia është arsyeja e zhvillimit momental ku jemi ne dhe se është mënyra më e lehtë për marrjen e informacioneve.

Avdimetaj tha se teknologjia automatizon proceset tradicionale me saktësi më të madhe se njeriu dhe me kosto tejet më të vogël. Ai përmylli duke përmendur kreativitetin në shitje dhe përdorimin e marketingut për arritjen e objektivave të kompanisë.

3.4. Kultura Organizative, indikator i rëndësishëm i arritjes së objektivave të kompanisë

Prishtinë, 8 nëntor 2021- Rëndësia e kulturës së një kompanie konsiderohet si vitale në mënyra të ndryshme. Prandaj, Oda Ekonomike Amerikane organizoi forumin ku u diskutua për kulturën e organizatave dhe marrëdhëniet e tyre brenda dhe jashtë kompanisë.

Frosina Islami nga kompania Coca Cola HBC për Kosovë dhe njëherit edhe moderator e ngjarjes, tha që kompania ku ajo punon fokusohet në kulturën korporative dhe në adaptimin e strategjive të fundit, si dhe në shpërndarjen e diversitetit dhe barazisë gjinore. Ajo tha se parashikojnë që 50% të pozitive menaxheriale të jenë të udhehequra nga gratë, kjo sipas saj paraqet sfida dhe në të njëjtën kohë ofron mundësi të punësimit të grave dhe luan rol në barazinë gjinore.

Merita Gashi Hajrizi nga kompania Cactus Education përmendi sfidat në realizimin e strategjive të krijuara ndër vite, marrë parasysh faktin se tregu po po rritet dhe ndryshon vazhdimisht, dhe se kërkohen strategji të reja për zbatimin e politikave të ndryshme. Gashi Hajrizi tutje tha se adaptimi dhe të menduarit global bartin sfida dhe në momentin e rekrutimit kërkohen plotësimet të standardeve ISO, ku stafi adaptohet më lehtë për shkak të rregulloreve afërsisht të ngjashme me ato botërore. Sipas saj, pandemia nuk ka pasur ndikim në funksionimin e kompanisë për shkak se kanë qenë paraprakisht të përgatitur duke organizuar trajnime për shëndetin mendor.

Nga Raiffeisen Bank, Burim Brahim i tha se kultura organizative fillon prej vizionit e deri tek vlerat, sjelljet e individëve konsiderohen të rëndësishme në kuadër të vlerave të kompanive. Për më tepër, integrimi në aspektin e kulturës dhe ndryshimi i mendësisë konsiderohen si një nga aspektet më të vështira pasi që çdo kompani ka planet e saj stragjike dhe objektivat se ku do të arrijë. Tutje, në kuadër të raportit të marrëdhënieve, më e rëndësishme konsiderohet marrëdhënia me klientët, dhe se bazë për funksionimin e kësaj të fundit është besimi për një marrëdhënie të shëndetshme. Kjo vlen edhe për relacionet e tjera, dhe partnerët e tjerë që janë bashkëpunëtorë të bankës tha Brahim i.

Shpresa Kika nga kompania Sutherland përmendi politikat lokale dhe globale të kompanive duke e bërë kulturën organizative dhe më gjithëpërfshirëse. Sipas saj, pavarësisht vendndodhjes, mentaliteti i kompanisë duhet të jetë i ngjashëm në vendet ku operon kompania. Ajo përmendi si sfida nënshkrimin digjital në Kosovë dhe zhvillimin e trajnimeve gjatë periudhës së pandemisë, duke theksuar rëndësinë që përveç arritjeve, është mirë të lihen dhe praktikatat e mira pas.

3.5. Promovimi i ndërmarrësisë në moshat e hershme ndikon në rritjen e potencialit të ndërmarrësve të rinj

Prishtinë, 9 nëntor 2021- Ngjarja e radhës në kuadër të javës globale të ndërmarrësisë i organizuar nga Oda Amerikane kishte për temë diskutimi përfshirjen e arsimit dhe shkollave profesionale, në mënyrë që kjo të përkthehet në përgatitjen e kuadrove të reja dhe të shërbejë si ndihmë për ndërmarrësit e rinj.

Andina Vllahu Kelmendi, Menaxhere e Politikave dhe Komunikimit në Odën Ekonomike Amerikane në Kosovë u shpreh se Java Globale e Ndërmarrësisë është mundësi e jashtëzakonshme që të diskutohet për elementet e ekosistemit të ndërmarrësisë, e ku edukimi është element i rëndësishëm, prandaj Oda Ekonomike Amerikane beson se nëpërmjet edukimit, ndërmarrësit e rinj pajisen me njohuri për sigurimin e burimeve, por edhe rritjen e shkathtësive inovative dhe kreative.

Ministrja e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit Arbërie Nagavci tha që kjo temë është shumë e rëndësishme duke ditur se Java Globale e Ndërmarrësisë synon të frymëzojë grad dhe burra në fushën e ndërmarrësisë. Tutje, u shpreh se gjatë kësaj jave shkëmbehen stori e suksesit dhe sfidat e ndërmarrësve të rinj, duke ftuar kështu të gjithë akterët relevant që së bashku të mbështesin këta ndërmarrës. Ministrja Nagavci theksoi se edukimi në ndërmarrësi sjell përfitime të shumta dhe për këtë arsye janë të rëndësishme aftësitë e mësuara nga nxënësit përmes kurrikulës që të sjellin dobi në karrierën

e tyre dhe të jenë të inkurajuar të përcaktojnë karierrën e tyre.

Diellza Gashi, Ligjëruese e lëndëve të Menaxhmentit nga Universiteti Amerikan në Kosovë përmendi revolucionin në arsim, sa i përket fushës së ndërmarrësisë, ndërrimin e mendësisë së edukimit tradicional nëpër shkolla dhe se të rinjtë të shihen si kompetent në zgjidhjen e problemeve. Ajo theksoi rëndësinë e fillimit të hershëm në fushën e ndërmarrësisë dhe inkurajoi të rinjtë të jenë sa më shumë prezent në aktivitete dhe trajnime të ndryshme.

Menaxherja e Programit ASSET, Qendra e Edukimit të Kosovës, Luljeta Demjaha Belegu ndau më shumë informacione rreth projektit të financuar nga USAID, ku u shpreh se fokusi i këtij projekti ishte të ndihmojnë reformën e arsimit, ku të gjithë mësimmshënësit janë të trajnuar. Për më tepër, nxënësit kanë përfituar njohuri të ndryshme rreth planit të bizneseve, se si analizohet tregu, e në fund ata nxënës kanë dalë me firmë virtuale të menduar nga vetë ata.

Alejtin Berisha nga Kolegji Universum dhe njëherit edhe moderator i kësaj ngjarjeje përmendi një problematikë me të cilën po ballafaqohen institucionet arsimore, siç është ajo e shkollave profesionale, e cila nuk gjeneron të hyra dhe se fokusi i ndërmarrësisë qëndron tek fusha e teknologjisë dhe fushave natyrore. Tutje, ai shtoi se shkollat duhet të kenë pavarësi më të madhe.

3.6. Gastronomët inkurajojnë përkrahjen e prodhimeve vendore

Prishtinë, 9 nëntor 2021- Diskutimi i radhës i organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane kishte për fokus ndërmarrjet në sektorin e ushqimit, vështirësitë dhe sukseset e kësaj fushe.

Themeluesi i Green&Protein dhe moderator i ngjarjes, Ardian Hoxha përmendi rëndësinë e gastronomisë dhe sektorit të ushqimit në gjenerimin e vendeve të reja të punës duke sjellë kështu edhe të hyra për vetë shtetin. Për më tepër, këto biznese inspirojnë edhe biznese të tjera, si në imazhin vendor, edhe në atë ndërkombëtar. Rreth ndikimit të pandemisë në sektorin e ushqimit, ai u shpreh se ka qenë sfidë, por që ka sjellë edhe disa të mira rreth marrëdhënieve themelues-punonjës, sepse është rritur kreativiteti, dhe ka pasur kosto më të ulët gjithashtu.

Baton Domi, themelues i Soma Book Station tha se çdo detaj përbën rëndësi në fushën e gastronomisë. Ai shtoi se ‘Slow Food’ bazohet në kuzhinën tradicionale me rafinim dhe se i kushtohet rëndësi të madhe kultivuesve vendor, duke theksuar kështu kujdesin që kanë me produktet të cilat i shërbejnë. Ai tutje përmendi si vision të tyre ridentifikimin e produkteve të Kosovës në ndërgjegjësimin e produkteve me të cilat punohet dhe mundësinë e eksportit të këtyre produkteve që sipas tij mund të ndodhë nëpërmjet restoranteve, marketeve dhe agrikulturës. Në këtë mënyrë stimulohen fermerët dhe krijohen industri të reja që mund të eskportohen jashtë vendit.

Shpend Thaqi, bashkë-themelues i Sach theksoi rëndësinë e besimit të klientëve duke shtuar se gjërat e tjerat rrjedhin vetë. Ai foli për rëndësinë e hulumtimit të tregut dhe rëndësinë e përshtatjes së tregut në Kosovë. Ai tha se për fillimin e një biznesi të ri nevojiten ide origjinale, me dëshira të realizueshme, dhe investim në kohë. Thaqi komentoi edhe faktin se bizneset synojnë që menjëherë të prekin majat e suksesit, por sipas tij, një ndërmarrje e re kërkon procese dhe merr kohë.

3.7. Pandemia ndikoi në përshpejtimin e zhvillimit të tregtisë elektronike në Kosovë

Prishtinë, 10 nëntor 2021- Diskutim i rëndësishëm u zhvillua në ambientet e Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë, derisa po vazhdojnë aktivitetet në kuadër të Javës Globale të Ndërmarrësisë. Diskutuam për zhvillimin dhe ndërmarrësinë e tregtisë elektronike, me fokus në sfidat që ballafaqohen komuniteti i tregtisë elektronike dhe ndikimin e pandemisë në përshpejtimin e përdorimit të tregtisë elektronike, me të rinj udhëheqës.

Genta Brestovci nga kompania EBAA përmendi ndikimin që ka pasur pandemia në vetëdijesimin e klientëve, e edhe të bizneseve të cilat nuk kanë operuar në platformën online para pandemisë, dhe se pastaj filluan të mendonin rreth kësaj pjese. Ajo përmendi vështirësinë e operimit të bizneseve online, duke pasur parasysh se nuk ka ndonjë ligj të specifikuar për blerjet që bëhen përmes platformave online.

Bashkë-themeluesja e Walone Fashion Group, Benek Osmani tha se faqet zyrtare të blerjeve online të rrobave nuk kanë qenë në nivelin që janë tani, por pas pandemisë klientët i kushtuan më shumë vëmendje edhe kësaj pjese, duke theksuar kështu se numri më i madh i personave në industrinë e tekstit kryejnë blerjet më shumë fizikisht.

Erëmal Bajrami, menaxher i përgjithshëm në KFC Kosova tha se porositë nëpërmjet faqes zyrtare nuk kane qenë shumë të zhvilluara, sa i përket industrisë së ushqimit. Tutje, ai u shpreh se pandemia ka përshpejtuar planet e tyre për një strategji të re të porosive online. Sipas tij, duhet organizim i madh në aspektin logjistik dhe të punëtorëve. Bajrami u shpreh se qëllimi i tyre si industri e ushqimit është që klienti të mos hasë në vështirësi gjatë porosisë. 'Si kompani jemi mobilizuar duke krijuar kështu qendrat e thirrjeve, në rast se individët që porosisin të mos hasin vështirësi rreth arritjes së ushqimit apo edhe në pengesa të tjera', tha Barjami.

Kushtrim Dushi, themelues i Rave Travel përmendi vështirësinë e shitjeve të biletave përmes platformave online për shkak të pandemisë dhe mungesës së organizimit të ngjarjeve në Kosovë.

Ai tha se bankat duhet të kenë procedura më të lehta e më praktike në zgjidhjen e situatës gradualisht. Dushi tutje shtoi se sa i përket marketingut digjital, fokusin kryesor e kemi në rrjetet sociale pasi që promovimi më i mirë bëhet në atë formë.

3.8. Përkundër përpjekjeve, Kosova vazhdon të ballafaqohet me sfida të shumta në zhvillimin e qëndrueshëm

Prishtinë, 10 nëntor 2021– Për të diskutuar për zhvillimin dhe ndërmarrësinë e qëndrueshme në Kosovë, Oda Ekonomike Amerikane organizoi forumin e saj të radhës, me hisedarë nga Ambasada Amerikane, organizata jo-qeveritare dhe sektori privat. Zyrtarja për çështje Ekonomike dhe të Tregtisë në Ambasadën Amerikane, Valerie Tucker u shpreh se zhvillimi i qëndrueshëm është sektor që ka potencial për investim. Energjia e ripërtëritshme dhe riciklimi janë dy fusha që duhet të konsiderohen si më të rëndësishmet, tha ajo. 'Kosova ka sfida në kualitetin e ajrit dhe resurseve të ujit, e këto janë kritike për ambientin ku ne jetojmë', shtoi Tucker.

Guri Shkodra, menaxher i projektit në SOWI Kosova tha se jetojmë në një kohë ku po shkaktohen dëme të madhe në planetin tonë. Ai tha se duhet përkushtim individual, e më pas edhe i bizneseve për një ambient më të mirë dhe përshtatshëm, dhe se sfidat e ndërmarrësve korrespondojnë më shumë në aspektin ligjor se në atë financiar. Koordinator i Projektit në Balkan Green Foundation, Shpend Mustafa theksoi se nëpërmjet trajnimeve, ky fondacion u ndihmon të rinjve që me idetë e tyre të biznesit, të kenë ndikim të madh në shoqëri, e deri në rezultatin e duhur gjatë rrugëtimit të tyre. Tutje, Mustafa bëri thirrje të ndihmohen bizneset e vogla ekzistuese, e edhe ato të reja.

Enisa Serhati, menaxhere e portfolios në UNDP, u shpreh se zhvillimi i qëndrueshëm ende është në fazat kritike. Tutje, ajo tha se kane zhvilluar trajnime që të mbështesin strategjitë për zhvillim të qëndrueshëm dhe ambient më të mirë. Valon Hoti, drejtor i kompanisë Zinkunie tha se ka vend për përmirësime në aspektin e ambientit në Kosovë krahasuar me tregun evropian. Hoti u bëri thirrje ndërmarrësve të fokusohen në produktet e riciklueshme, e njëherit edhe investitorëve të huaj që të përkrahin Kosovën në krijimin e një ambienti më të mirë për komunitetin. Donikë Beqiri, asistente për hulumtim në INDEP,

përmendi rëndësinë e përfshirjes së lëndëve që mbështesin ambientin dhe agjendën e gjelbër në shkolla. Në këtë mënyrë, Beqiri tha se do krijohet një kulturë e re mësimore për arsimin para-universitar.

Karsten Klapp, themelues i 'GoBeyond' tha se Kosova ka potencial të madh për ndërmarrësi dhe shtoi se prodhimi varet nga fermerët. Ai inkurajoi ndërmarrësit të mendojnë edhe për të ardhmen e biznesit dhe ndikimit të tij në ambientin ku jetojmë.

3.9. Suksesi dhe dështimi – faktorë të rëndësishëm në rritjen profesionale të çdo individi

Prishtinë, 10 nëntor 2021 – Dështimi dhe rruga drejt suksesit u diskutuan në forumin e organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë, me hisedarë nga sektori privat.

Jeta Zagragja, drejtoreshë e operacioneve biznesore në kompaninë UCX tha se gjatë rrugëtimit të saj profesional është ballafaquar me probleme dhe sfida të shumta, dhe se dështimi në ndërmarrësi është i pashmangshëm, duke e konsideruar edhe si pjesë integrale të suksesit. Zagragja tha se secila përvojë ndihmon në jetën profesionale dhe në atë personale, por me pjekuri dhe eksperiencë këto neutralizohen. 'Marrja e risqeve në ndërmarrësi shpesh rezulton edhe në dështime', theksoi ajo.

Gëzim Avdiu, bashkë-themelues dhe pronar i kompanisë Pixels tha se të rinjtë duhet t'i përcjellin trendet dhe t'i kombinojnë ato me entuziazmin dhe kreativitetin që të arrijnë suksese edhe në tregun jashtë. Ai tutje theksoi se duhet të zhvillohen trajnime që në të ardhmen të mos përballemi me mungesë të kadrove profesionale. Valon Canhasi, themelues i kompanisë Hallakate dhe njëherit edhe moderator i forumit theksoi rëndësinë e motivimit të individëve dhe nxitjen e tyre drejt një rruge me një të ardhme më të mirë.

3.10. Bizneset konsiderohen si faktorë thelbësorë në gjenerimin e vendeve të reja të punës

Prishtinë, 10 nëntor 2021 - Forumi i organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë, në kuadër të Javës Globale së Ndërmarrësisë, ku u diskutua për rolin e qeverisjes lokale në promovimin e ndërmarrësisë, me kryetarët e komunave të Kosovës. Drejtori Ekzekutiv i Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë Arian Zeka theksoi se ky forum fokusohet në elementet e ekosistemit të ndërmarrësisë, të cilat janë të pashmangshme, si në nivelin lokal e edhe në atë qendror.

Bedri Hamza, kryetari i ri i komunës së Mitrovicës theksoi se çështja e punësimit mbetet prioritet dhe se bizneseve duhet t'ju thjeshtohen procedurat administrative, në mënyrë që të ketë sa më pak taksa. Tutje, ai përmendi se duhet të krijohet infrastrukturë dhe një zyrë e veçantë për bizneset, duke theksuar se këto të fundit po ballafaqohen me mungesën e kadrove profesionale, dhe në këtë aspekt profili i nxënësve është shumë i rëndësishëm pasi që po përballemi me konkurrencë globale.

'Fond të veçantë do të krijohet për bizneset e reja në Mitrovicë, veçanërisht për bizneset inovative dhe ato që udhëhiqen nga gratë dhe vajzat. Përkrahje të madhe do të ketë edhe fusha e teknologjisë informatike sepse ekonomia digjitale është e ardhmja' theksoi Hamza.

Kryetari i komunës së Suharekës, Bali Muharremaj tha se ka numër të konsiderueshëm të bizneseve në Suharekë, dhe se shih potencial dhe interesim të madh nga diaspora për të investuar në këtë komunë. Ai tutje tha se zona industriale do t'u jepte përparësi bizneseve të reja dhe se shkollat, si ajo teknike në Suharekë kanë ndihmuar në rritjen e vendeve të punës. 'Sigurimi shëndetësor dhe profesional mbeten sfida për Kosovën në mënyrë që potenciali i fuqisë punëtore të zhvillohet në Kosovë', tha Muharremaj.

3.11. Pavarësimi ekonomik në Kosovë ndodhi para pavarësimit politik theksoi Kelmendi

Prishtinë, 11 nëntor 2021 - Ramiz Kelmendi, themelues dhe pronar i Elkos Group ndau rrugëtimin e tij dhe kompanisë së tij, duke përmendur sfidat deri këtu ku kanë arritur sot.

Kelmendi tha se rrugëtimi i tij ka filluar me përvoja të ndryshme praktike dhe se rrugëtimin e filloj me hapjen e disa dyqaneve ushqimore, e më vonë edhe të pikave tregtare në qytetet e Kosovës Duke numëruar sfidat ndër vite, ai përmendi mbylljen e pikave tregtare në atë kohë për shkak të regjimit, mirëpo sipas tij biznesi që kishte filluar në atë kohë ishte risi për tregun në Kosovë.

'Sa më shumë që zgjerohet biznesi, edhe sfidat janë më të mëdha për shkak të konkurrencës së tregut dhe mungesës së kuadrove profesionale', theksoi ai.

Tutje, Kelmendi tha se në biznesin të cilin ai drejton, përveç rolit si menaxher, mundohet t'i edukojë dhe avancojë punonjësit çdo herë më shumë. Ai bëri thirrje për krijimin e vecantë të një fondi për marrjen e hipotekave për të rinjtë, për shkak se fuqia punëtore po drejtohet më shumë në vendet evropiane, dhe shtoi se pikërisht për këtë arsye, planifikojnë që në vitin 2022 të arrijnë pagën mesatare prej 800 eurove.

Drejtori ekzekutiv i Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë, Arian Zeka theksoi se përmes aktiviteteve që organizon Oda Amerikane synon të informojë dhe inkurajojë të rinjtë në fillimin e rrugëtimin të tyre si ndërrmarrës të rinj.

3.12. Fuqizimi i diplomacisë ekonomike të mbetet prioritet i politikave të jashtme

Prishtinë, 11 nëntor 2021- Për të diskutuar mbi ndikimin e diplomacisë komerciale në biznese dhe eksportin, të ftuar në këtë forum ishin ish-ambasadoret e Kosovës, të cilët i dhanë fokus të veçantë sfidave me të cilat ballafaqohen diplomatët dhe bizneset në Kosovë.

Bernard Nikaj, ish ambasador i Kosovës në Belgjikë shprehu rëndësinë e këtij forumi duke falënderuar Odën Ekonomike Amerikane në Kosovë për këtë organizim dhe tha se shpreson që do të ndodhë ndryshimi pas këtij forumi ngaqë mungojnë iniciativa të tilla. Ai përmendi një nga mangësitë e që qëndron tek numri i vogël i diplomatëve ekonomik apo digjital për tërheqjen e investitorëve. Nikaj tha se barrierë mbetet koordinimi mes akterëve në Kosovë dhe jo në mes të institucioneve dhe ambasadave.

Ish-ambasadorja e Kosovës në Panama, Zana Rudi tha se bizneset janë të njoftuar me atë se çfarë duan të arrijnë dhe se eksportuesit nga Kosova kanë storje suksesi por ajo sugjeroi që të ekzistojë një urë lidhëse mes bizneseve dhe institucioneve.

Leon Malazogu, ish ambasador i Kosovës në Japoni, njëherit edhe moderator i forumit theksoi se diplomacia komerciale duhet të jetë në shërbim të bizneseve. Ai përmendi si një mangësi sigurimin e informacioneve rreth bizneseve dhe se sektori privat duhet ta bëjnë më të lehtë këtë qasje në të ardhmen.

3.13. Përfshirja e zhvillimit të qëndrueshëm për një mjedis më të mirë

Prishtinë, 11 nëntor 2021- Përfshirja e synimit të zhvillimit të qëndrueshëm u trajtua gjatë forumit të organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë.

Maria Suokko nga UNDP pohoi se synimi i zhvillimit të qëndrueshëm janë themeli i gjithçkaje që ata bëjnë. Përveç kësaj, ajo tha se këto parime pasqyrojnë të gjithë mirëqenien e njerëzve dhe planetit në përgjithësi. Suokko tha se komunitetet e gjelbra duhet të punojnë së bashku për t'i inkuorpuar këto parime në Kosovë, duke pohuar se shumë vende po shkojnë prapa drejt agjendës së gjelbër për shkak të pandemisë. Sipas saj, në Kosovë ka pasur progres dhe se përmes sektorit privat, inovacioneve dhe përfshirjes së partneriteteve mund të sigurohet zhvillimi i qëndrueshëm pasi këto parime kanë një agjendë ambicioze.

Themeluesja e Fight or Flight, Hana Zeqa pohoi se si sipërmarrës të rinj, fokusi i tyre është zhvillimi i qëndrueshëm në fushën e modës. Për më tepër, ajo pohoi se ideja fillestare nuk ishte krijimi i një marke tjetër, por gjithmonë duke pasur parasysh prodhimin dhe promovimin e vetëdijes në lidhje me përfshirjen

e këtyre parimeve. Për sa i përket 'Slow fashion', ajo përmendi vështirësinë e gjetjes së materialeve të qëndrueshme, pasi në Kosovë nuk ka shumë burime dhe se duhet t'i marrin ato nga vendet e tjera.

Niki Murseli, bashkë-themeluesja e DyVo tha se po punojnë me mbetjet plastike duke edukuar brezat e rinj për të punuar me materiale të qëndrueshme dhe duke i ndihmuar me njohuri profesionale, pasi ata janë liderët e së ardhmes, prandaj dhe punojnë në ngritjen e ndërgjegjësimit në lidhje me këtë temë.

Frosina Islami nga Coca-Cola HBC Kosova dhe njëherit edhe moderatore e këtij forumi theksoi rëndësinë e mënyrave se si gjeneratat e reja mund të inkorporojnë parimet e synimit të zhvillimit të qëndrueshëm në Kosovë.

3.14. Zëri i rinisë vlen në vendimarrje dhe politikëbërje

Prishtinë, 11 nëntor 2021- Për të diskutuar rolin e të rinjve në vendimarrje, i ftuari i radhës në forumin e organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë ishte Ognjen Marković nga Këshilli i Bashkëpunimit Rajonal (RCC).

Andina Vllahu Kelmendi, Menaxhere e Politikave dhe Komunikimit në Oden Ekonomike Amerikane në Kosovë tha se në kuadër të Javës Globale të Ndërmarrësisë, Oda Amerikane ka organizuar aktivitete që kanë elemente të rëndësishme të ekosistemit ndërmarrës dhe se kjo përfshin kapitalin njerëzor duke përfshirë edhe pjesëmarrjen e të rinjve. Tutje, ajo tha se Kosova ka të rinj të shumtë dhe në këtë aspekt pjesëmarrja e të rinjve dhe gjeneratave të reja do të thotë zgjidhje më të mëdha dhe inovative në vendin ku ata jetojnë apo punojnë.

Ognjen Marković, Udhëheqës i Ekipit për Ballkanin Perëndimor, RCC, tha se qëllimi i Këshillit të Bashkëpunimit Rajonal është të promovojë pjesëmarrjen e rinisë duke u mbështetur në këshillat rinore që të sjellin praktikatat më të mira nga të gjitha zonat. Sipas tij, rritja e pjesëmarrjes të të rinjve nuk është gjë e lehtë për t'u bërë, por janë në rajonin ku gjeneratat e reja kanë potencial dhe talent të madh. Për më tepër, Markovic tha se të rinjtë po largohen dhe se vendet e rajonit duhet t'i shohin të rinjtë si zgjidhje dhe investim kyç në shoqëri.

Ai rekomandoi mbështetjen e të rinjve në vendimarrje pasi shumë nga ta po largohen për shkak të numrit të madh të papunësisë. Prandaj, është e rëndësishme që të rinjtë të motivohen dhe inkurajohen të kontribuojnë dhe qëndrojnë në vendet e tyre. Markovic tha se Kosova po prin në tregun e inovacionit dhe të rinjtë duhet t'i përdorin njohuritë dhe aftësitë e tyre duke përmendur përkushtimin si një nga aspektet më të rëndësishëm lidhur me pjesëmarrjen rinore në vendimarrje dhe politikëbërje.

3.15. Kërkohet vetëdijësim i ndërmarrjeve mbi mbrojtjen e pronës intelektuale që në fazat e hershme

Prishtinë, 12 nëntor 2021- Forumi i organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane e Kosovës kishte për fokus mbrojtjen e pronave intelektuale dhe rëndësinë e tyre për ndërmarrjet.

Isa Dukaj, Zëvendës drejtor i Përgjithshëm i Agjencisë për Pronësi Industriale, u shpreh se prona industriale duhet të regjistrohet sepse ekziston rregullativa ligjore për këtë. Prona industriale mbron patentën, markën tregtare, sekretet tregtare dhe të tjera tha ai. Dukaj rekomandoi që të bëhet regjistrimi i aseteve fizike dhe të paprekshme ende pa u lansuar produktet dhe shërbimet në treg.

Pro dekanja e Fakultetit Juridik, Luljeta Plakolli tha se pronësia intelektuale na rrethon në çdo sferë të mundshme. Sipas saj, ndërmarrjet duhet në mënyrë sistematike ta mbrojnë pronësinë intelektuale. Plakolli tha se çdo markë tregtare, patentë apo shpikje, mbrohet me ligj dhe ftoi bizneset të jenë më të vëmendshëm dhe të veprojnë në kohë lidhur me të drejtat e tyre. Sipas saj, duke mbrojtur të drejtën e pronësisë intelektuale, bizneset do të kishin të hyra shtesë më të mëdha, konkurrueshmëri në treg dhe rritje të imazhit.

Darsej Riza, bashkëthemelues i Shkollës Digjitale tha se vite më parë ka pasur më pak vetëdijësim rreth kësaj çështjeje, por se në kohët e sotme, ekzistojnë shumë mundësi për t'u edukuar rreth mbrojtjes për pronësi intelektuale.

“Mbrojtja e pronës intelektuale është investim minimal krahasuar me vlerën që ka më vonë”, shtoi ai. Kujtesa Nezaj Shehu, Avokate, njëherit edhe moderatore e këtij forumi u shpreh se dallimi mes një nderrmarrjeje dhe një tjetër qëndron tek produktet, shërbimet, dhe inovacioni, dhe se të gjitha këto mund të mbrohen me ligj.

3.16. Diskutim pa nikoqirë sot ne Odën Amerikane

Prishtinë, 12 nëntor, 2021– Gjatë diskutimit pa nikoqirë në mes të Dardan Sejdiut dhe Ramis Ahmetaj u prekën shumë tema me rëndësi për ekosistemin e ndërmarrësisë.

Dardan Sejdiu, konsulent, duke folur për kulturën e ndërmarrjes, përmendi mësimet që vijnë pas dështimeve dhe mendësinë tonë si komunitet për t'a shfrytëzuar këtë aspekt më mire. Ai përmendi edhe frikën e dështimeve të ndërmarrësve të rinj dhe mbrojtjen që ofron shteti në rast të ndonjë dështimi eventual. Në lidhje me politikën, ai i përmendi si të rëndësishëm financimin dhe komplementimin e mungesave që kanë ndërmarrjet nëpërmjet shoqërive apo organizatave.

Sa i përket tregjeve, Sejdiu tha se nëse ekziston mungesë e ideve dhe ka hapësirë për rritje, atëherë rol të rëndësishëm ka lloji i ndërmarrësisë.

Tutje, ai tha se burimet njerëzore mbesin pasuria më e madhe e që janë asetë më të rëndësishëm duke bashkangjitur administratën publike, dhe edukim për një zhvillim më të madh ekonomik.

Eksperi i financave, Ramis Ahmetaj u shpreh se vetë ekosistemi përmban elementet si kultura, e që luan rol të madh në komunitet, si mospranimi dhe frika e dështimit. Sipas tij, politikën duhet të nxisin ndërmarrësit e rinj drejt suksesit.

“Sa më shumë tregje, aq më i zhvilluar ekosistemi i ndërmarrësisë”, tha ai.

Sipas Ahmetaj, nëse duam t'i kalojmë kufijtë, atëherë duhet të përshtatem me tregjet globale dhe kërkesat e tyre duke përfshirë këtu edhe digjitalizimin. Ai tutje përmendi edhe vështirësitë e ndërmarrjeve në fillimet e tyre, duke specifikuar se kredia bankare merret shumë vonë nga bizneset.

3.17. Shaqir Palushi; Paraja nuk është kushti kryesor për të krijuar biznes

Prishtinë, 12 nëntor 2021- Nën moderimin e Arian Zekës, drejtor i Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë zhvillua forumi i radhës me Shaqir Palushi, themelues i kompanisë Frutex i cili ndau storien e tij të suksesit në kuadër të Javës Globale të Ndërmarrësisë. Palushi përmendi vështirësitë si mungesën e përvojës në prodhim, mungesën e objektit për të prodhuar, mungesën e ekspertëve, teknologjinë dhe transportin, si faktorë që kanë ndikuar vite më parë në zhvillimin e një biznesi.

Ai tutje tha se duhet vendosmëri dhe përkushtim për arsye se ka pasur rritje të ngadalshme të biznesit në fillimet e tij, marrë parasysh skepticizmin e komunitetit ndaj prodhimeve vendore. Ndërsa, sa i përket ditëve të sotme, ai tha se liria e lëvizjes jashtë Kosovës dhe fuqizimi i kompanive kanë evoluar gjatë këtyre viteve.

Sipas Palushit, të rinjtë duhet të vazhdojnë të qëndrojnë në Kosovë dhe të krijojnë biznese të reja ngase në Kosovë ka klimë të mire për të ndërmarrje.

3.18. Procesi i punës më të rëndësishëm se vetë rezultati dhe sukcesi

Prishtinë, 12 nëntor 2021 – Andina Vllahu, Menaxhere e Politikave dhe Komunikimit në Odën Ekonomike Amerikane në Kosovë dhe moderatore e forumit, theksoi rëndësinë e kreativitetit dhe aftësive ndërrmarrëse si shumë të rëndësishme në ekosistemin e ndërrmarrësisë.

Doresa Rexha, aktore dhe menaxhere e GjirafaVideo tha se është e rëndësishme që individët t'i shfrytëzojnë dhe ta sprovonë vetën, jo domosdoshmërisht vetëm në një fushë të caktuar por kudo ku mund t'i shtojnë vlera shoqërisë. Tutje, ajo tha se ndërrmarrësia e ka mësuar që me veprim vjen edhe mësimi.

Rexha theksoi se “rreth rinisë dhe largimit të të rinjve drejt vendeve evropiane, ne së bashku mund të krijojmë diçka të bukur dhe të bejmë ndryshimin”.

Sipas saj, edhe pse Kosova është vend i vogël dhe me sfida, ekzistojnë shumë mundësi të zhvillimit dhe rritjes profesionale, ngaqë punon dhe krijon mundësi të reja të cilat arrihen me forcën dhe ambicien e çdo individi.

Ajo inkurajoi ndërrmarrësit e rinj që të punojnë pasi që e konsideron si hap të mirë për të rinjtë sepse ka rritje të shpejtë, është sfiduese dhe nuk ka rëndësi vendi se nga vjen për të filluar një biznes.

3.19. Behgjet Pacolli ndau rrugëtimin e tij plot sfida në Odën Ekonomike Amerikane

Prishtinë, 12 nëntor 2021- Behgjet Pacolli, afarist dhe politikan ishte i ftuari i radhës në kuadër të Javës Globale të Ndërrmarrësisë në moderimin e Arian Zekës, drejtor ekzekutiv i Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë.

Behgjet Pacolli tha se pikënisja e tij ka filluar në një fshat të vogël dhe se është vështirë të zësh vend në një shoqëri dhe të ndryshosh ambient e të adaptohesh. Ai tha se të gjithë janë pjesë e rëndësishme e komunitetit dhe se individi e ambienti janë dy entitete që e plotësojnë njëra tjetrën dhe se është e rëndësishme që këto të dyja të jenë në harmoni për të përmbushur një funksion të caktuar.

Pacolli tutje shtoi se bashkëbisedimi me të tjerët ndihmon në përvojat e jetës dhe se gjithmonë ka marrë informacione dhe këshilla nga të tjerat, andaj ‘sa më shumë bashkëpunim me të tjerët, aq më i sigurt është procesi’.

Ai rekomandoi ndërrmarrësit që të bëhen bashkë dhe të formojnë një asociacion që të diskutojnë mbi bizneset, por që ndonjëherë mungojnë ngjarjet dhe qasjet në këtë aspekt.

‘Kultura e të qenit ndërrmarrës nuk ka gjetur ende përkrahje në Kosovë dhe infrastruktura ligjore duhet të jetë sa më e lehtë për bizneset, sepse kjo kulturë tani pengon ndërrmarrësin kosovar’, shtoi ai.

3.20. Inkurajohen të rinjtë të fokusohen në industrinë e prodhimit

Prishtinë, 13 nëntor 2021– Për të diskutuar mbi industrinë e prodhimit në Kosovë, sfidat dhe përparësitë, Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë organizoi forumin e radhës me hisedarë nga sektori privat.

Andrra Nurkollari, Zyrtare e Politikave dhe Komunikimit në Odën Ekonomike Amerikane në Kosovë tha se krijimi i produkteve të reja nga lëndet e para ose komponentët, dhe përfundimi i luftës, industrinë e prodhimit e ka gjetur në një situatë më të vështirë.

Sami Dida, pronar i kompanisë Proton Cable, u shpreh se arsyeja që ka filluar të merret me prodhimtari ishte për shkak se në periudhën kur ai filloi, nuk ishte e zhvilluar industria e prodhimtarisë, dhe në këtë mënyrë e ka sfiduar edhe veten, si dhe dëshira për të arritur diçka më shumë në këtë periudhë. Gojart Kelmendi, pronar dhe themelues i kompanisë EuroKosova tha se nuk ka pasur përvojë më herët në industrinë e prodhimit dhe njohuritë kanë qenë të pakta sepse është dashur që gjithcka ta marrë përsipër vetëm.

‘Të bërit biznes në Kosovë është duke u permirësuar dhe tani është shumë më e lehtë. Gjeneratat e reja e kanë shumë më të lehtë për t’u marrë me prodhim’, tha Kelmendi.

3.21. Definimi i qëllimit afatgjatë vital në suksesin e ndërmarrësve të rinj

Prishtinë, 13 nëntor 2021 – Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë në bashkëpunim me kolegjin AAB, organizuan forumin e radhës me Ylber Kurajën, një ndër menaxherët më të suksesshëm në Kosovë, moderuar nga Arianit Fazliu nga kompania Kutia.

Arian Zeka, drejtori ekzekutiv i Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë në fjalimin e tij hyrës u shpreh se ky forum synon që të u mundësojë të rinjve të dëgjojnë storie sukses, ku në të ardhmen t’i zbatojnë këshillat dhe t’i shmangen gabimeve që kanë bërë secili për të arritur tek sukcesi.

Ylber Kuraja përmendi fillet e karrierës së tij i kishte në dyqan dhe si një i ri që nuk kishte kapital. Sipas tij, sot ekzistojnë mënyra më të lehta për të arritur suksesin dhe duhet punë e mençur, por edhe punë e madhe, kur bëhet fjalë për arritje më të mëdha, sepse sipas tij, rezultatet nuk vijnë dhe lehtë.

Kuraja tha se vetëkënaqësia mund të jetë pengesë për arritje ende më të mëdha duke dalur kështu nga zona e komfortit. “Menaxheri i suksesshëm është ai që është i gatshëm të dhurojë më shumë se që merr, e më vonë kjo sakrificë do të shpërblehet”, theksoi ai.

Tutje, ai rekomandoi që të rinjtë të kenë përgatitje dhe të lexojnë më shumë, si dhe shtoi se literatura duhet të fokusohet nga perëndimi dhe nga e ardhmja, dhe jo literaturë me modele të vjetra sepse shumë nga fushat e përfshira në këto literatura duhen të largohen nga kurrikulat mësimore.

Sipas tij, nuk ekziston menaxher ideal, e rëndësishme është disiplina dhe njohja dhe tregut gjithashtu. Ai shtoi që puna në skuadër është vitale për suksesin e ndërmarrësve.

3.22. Kosovarët kanë shpirt ndërmarrësie krahasuar me ndërmarrësit e vendeve tjera

Prishtinë, 13 nëntor 2021– Linda Shala, ndërmarrëse dhe nën-kryetare e Odës Ekonomike të Grave ishte e ftuara e radhës për të diskutuar në lidhje me përfshirjen e grave në ndërmarrje dhe ndërmarrësit e rinj në përgjithësi.

Andina Vllahu Kelmendi, Menaxhere e Politikave dhe Komunikimit në Odën Ekonomike Amerikane në Kosovë përmendi sfidat e pjesëmarrjeve të grave në tregun e Kosovës në të kaluarën e edhe ato në ditët e sotme.

Ndërmarrësja dhe nën kryetarja e Odës Ekonomike të Grave, Linda Shala tregoi për sfidat që kishte hasur në të kaluarën dhe kushteve të vështira, e edhe largimit nga puna në moshën e saj të re. Ajo tha se kosovarët e kanë të zhvilluar shpirtin ndërmarrës krahasuar kështu me vendet e tjera të cilët sensibilizojnë ende për të nxitur këtë të fundit. Shala tha se të rinjë duhet të inkuadrohen më shumë si në edukimin e tyre, ashtu edhe në trajnime shtesë, duke theksuar se “ndërmarrësia është zgjedhje dhe kur një person vendos të bëjë këtë zgjedhje duhet përkushtim më i madh”.

3.23. Rekomandohen forma të tjera alternative për financimin e bizneseve

Prishtinë, 15 nëntor 2021- Si pjesë përmblylëse e Javës Globale të Ndërmarrësisë në mesin e njëzet e tre aktiviteteve të organizuara nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë, nxitja e idesë – financimi i ndërmarrësve, ka qenë tema për të cilën u diskutua në këtë forum.

Drejtori ekzekutiv i Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë Arian Zeka theksoi rëndësinë e financave në mbështetjen e ndërmarrësve për të arritur sukses. Ai pohoi se ideja e biznesit është ajo që ka rëndësi, por edhe komponenti financiar luan rol të ngjashëm.

Artan Sadiku, Zëvendësdrejtor në bankën BPB tha se objektivi i kësaj banke është të mbështesë bizneset e vogla dhe synojnë të ofrojnë shërbime financiare dhe jofinanciare. Ai tha se kjo bankë do të ofrojë trajnime për të mbështetur ndërmarrësit në avancimin e biznesit të tyre, planifikimin strategjik, marketingun dhe mungesën e përvojës. Tutje, ai deklaroi se në fokus të bankës janë gratë dhe ndërmarrësit e rinj.

Koordinatorja Parimore Rajonale e BERZH, Leonora Kusari deklaroi faktin se startup-et kanë nevojë për mbështetje financiare sepse kryesisht financojnë vetë bizneset, komunitetin ose përmes granteve. Ajo përmendi se Kosova ka potencial të madh dhe po planifikohet që të bëhet një crowdfunding edhe në Kosovë. Kusari rekomandoi edhe testimin e tregut dhe krijimin e një infrastrukture në mënyrë që të rinjtë të sjellin ide më inovative dhe kreative.

Driton Dalipi, partner menaxhues në MDA pohoi se një bashkëpunim ndërmjet sistemit arsimor, dhe ministrisë që mbështet ndërmarrësit e rinj dhe komunat do të krijonte një ekosistem më të mirë. Erëza Gjokolli, mbikëqyrëse e Zhvillimit të Programit, Zyra Qendrore, banka TEB, përmendi mbështetjen e bankës për startup-et e grave. Sipas saj, ka mungesë informacioni për ndërmarrësit të cilët synojnë të hapin një biznes dhe se duhet të përshtaten ato me nevojat e tregut.

4. ARBITRAZHI

4.1. Krijimi i Gjykatës Komerciale, një ndihmesë e madhe për operimin e bizneseve të vogla

Prishtinë, 18 tetor 2021- Për të diskutuar ndikimin dhe përfitimet e themelimit të Gjykatës Komerciale për sektorin privat në Kosovë, si dhe përmirësimin e klimës së investimeve, Oda Amerikane dhe Programi i USAID për Drejtësi Komerciale, organizojnë forumin e biznesit me hisedarë nga Institucionet e Kosovës, USAID dhe sektori privat.

Doarsa Kica Xhelili, depute dhe kryesuese e grupit punues pranë Komisionit Parlamentar Legjislativ theksoi rëndësinë e formimit të Gjykatës Komerciale dhe përmendi lehtësimin e bizneseve pas formimit të tij. Ajo tha se si kryesuese e këtij grupi punues konsideron se miratimi i ligjit për Gjykatën Komerciale është esencial për nivelin e vendit dhe për t'shtyrë e lehtësuar proceset përpara, dhe se kjo Gjykatë do ketë trajtim të barabartë të të gjitha bizneseve. Tutje, ajo përmendi vështirësinë e operimit të bizneseve të vogla të cilat janë prekur gjatë pandemisë COVID19.

Kica Xhelili u shpreh se janë të gatshëm t'a shtyjnë votimin për themelimin e kësaj Gjyate në një afat sa më të shpejtë, gjithmonë duke konsideruar edhe sugjerimet dhe komentet e institucioneve dhe organizatave relevante për themelimin dhe mbarëvajtjen e kësaj gjykate.

Këshilltarja Ligjore e Kryeministrit të Kosovës, Tea Blakaj Hoxha përmendi risitë në rast të themelimit të një gjykate të tillë. Sipas saj, Gjykata Komerciale do të jetë shembull edhe për gjykatat e tjera për mënyrat e menaxhimit dhe funksionimit të saj. Përveç kësaj, ajo shtoi se objekti i ri, me themelimin e kësaj gjykate, do të ketë rritje të numrit të gjyqtarëve të rinj dhe bashkëpunëtorëve profesional. "Gjykata Komerciale rrit transparencën dhe llogaridhënien" tha ajo.

Chris Thompson, Udhëheqës i Programit të USAID për Drejtësi Komerciale përmendi rëndësinë e Gjykatës Komerciale në rritjen e vendeve të punës dhe krijimin e hapësirës adekuate për investimet e huaja e edhe ato vendore në Kosovë. Chris tha se menaxhimi i vështirësive të gjykatës i vëzhguar nga komuniteti i

biznesit, asistimimi i gjyqtarëve, shqyrtimi i rasteve në mes bizneseve dhe Qeverisë, si dhe adresimi i rasteve në një adresë të vetme janë disa nga lehtësimet që do i sillte themelimi i Gjykatës Komerciale.

4.2. Barazia gjinore rrit besimin në sistemin e institucioneve të drejtësisë në Kosovë

Prishtinë, 24 nëntor 2021 – Për të diskutuar mbi rëndësinë dhe rolin e grave në drejtësi, Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë bashkë me Programin për Drejtësi Komerciale të USAID, kanë organizuar ngjarjen Gratë në Drejtësi Komerciale.

Gresa Caka-Nimani, kryetare e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Kosovës tha se në vazhdimësi gratë kanë shkëlqyer në fushën e drejtësisë komerciale. Madje sipas saj, gratë kanë qëndruar në krye të reformave të rëndësishme në këtë fushë. Caka Nimani tha se përbërja e këtij forumi është dëshmi që Kosova është në rrugë të mbarë dhe se zhvillimi i drejtësisë në Kosovë ka qenë prioritet kyç, sepse përtej reformave përforcimi i mekanizmave që sigurojnë zhvillim të qëndrueshëm ekonomik është drejtësia komerciale. Nimani tha se gratë kanë qëndruar në krye të reformave të rëndësishme në këtë fushë, duke theksuar kështu se integrimi i grave në jetën publike dhe në sektorin privat vazhdon të jetë i sfiduar.

“Vlerë themelore me Kushtetutë është edhe barazia gjinore në jetën politike, sociale e kulturore. Kosova ka miratuar Ligjin për barazinë ligjore, ku 30% e grave përfaqësohen në Kuvendin e Kosovës. Gratë kanë dëshmuar se janë meritore për përfaqësim në vendimmarrje përmes sukseseve përkatëse” tha Caka Nimani.

Udhëheqësja e Misionit të USAID për Kosovë Zeinah Salahi tha se në Kosovë 1/3 janë gra gjyqtare, duke pohuar se pjesëmarrja e grave në profesione ligjore ofron vlerë të lartë për shoqërinë. Salahi tha se edhe pse Kosova është demokraci e re, ajo çfarë e karakterizon shtetin e Kosovës është zotimi i denjë për të përmirësuar drejtësinë. Sipas Salahi, USAID është e përqendruar të punoj për sistemin e drejtësisë komerciale në sundimin e ligjit, megjithatë pavarësisht arritjeve të mëdha, gratë janë të përfaqësuara në shumicë të madhe në Kosovë.

Salahi theksoi se “pjesëmarrja e grave në profesione ligjore ofron vlerë të lartë për shoqërinë. Duhet inkurajuar sa më shumë gra të përfshihen në procese ligjore për sundim të ligjit”.

Drejtori Ekzekutiv i Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë Arian Zeka tha se në Kosovë numri i grave gjykatëse është 33%, duke shtuar kështu se rritja e pjesëmarrjes së grave ndikon në rritjen e besimit në punën e gjykatave.

“Për ne që përfaqësojmë sektorin privat jemi të njoftuar se sa i rëndësishëm është një sistem i drejtësisë. Besoj që rritja e pjesëmarrjes së grave ndikon në rritjen e besimit në punën e gjykatave. Në Shtetet e Bashkuara të Amerikës, 34% e gjykatësve janë gra. Numri i grave gjykatëse në Kosovë është 33%” tha Zeka. Deputetja e Kuvendit të Republikës së Kosovës, Doarsa Kica Xhelili tha se pothuajse të gjitha gratë janë ballafaquar me diskriminim gjinor. Ajo tha se lëvizja nga një avokate në deputete ka qenë e paparashikuar dhe se ka vlerësuar se ka potencial të kontribuoj si deputete. Tutje, Kica Xhelili tha se në aspektin e drejtësisë komerciale vlerëson se secila nga gratë është ballafaquar me diskriminim gjinor.

Nita Shala, zëvendësministre e Drejtësisë, tha se për të shembuj kanë qenë gratë e suksesshme në vend. “Shembujt e suksesit kanë shërbyer edhe për mua. Kam qenë kurioze të mësoj në drejtësi. Vjosa Osmani ka qenë personi i parë që më ka prezantuar me fushën e të drejtës. Faktori tjetër është vendosshmëria që sfidat t’i shoh mundësi për t’i ballafaquar”.

Arjeta Sadiku, anëtare e Këshillit Gjyqësor të Kosovës tha se përvoja e saj në Shtetet e Bashkuara të Amerikës i kanë shërbyer që të vazhdojë rrugën në Kosovë. Ajo tha se si avokate, pastaj edhe si bashkëpunëtoresh profesionale ka takuar gjyqtare të suksesshme të Evropës që kanë shërbyer në vendin tonë.

Kryetarja e Gjykatës Themelore në Prishtinë, Albina Shabani Rama tha se e gëzon fakti që gratë kanë marrë pozita udhëheqëse në institucione të ndryshme, duke thënë se roli i grave dëgjohet çdo kund dhe se vetë prania e grave në sistem gjyqësor do të thotë që është i larmishëm.

4.3. Qendra e Arbitrazhit në Kosovë shënon një dekadë; vërehet rritje e numrit të rasteve në qendrën e arbitrazhit

Prishtinë, 7 Dhjetor 2021– Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë dhe Programi i Drejtësisë Komerciale të USAID organizuan ngjarjen ‘10 Vite të Arbitrazhit në Kosovë’. Për dhjetë vite, bizneset kosovare kanë pasur qasje në mekanizmat alternativ për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve, të ofruara nga dy institucione në Kosovë, duke përfshirë edhe Odën Ekonomike Amerikane në Kosovë. Në fjalën e tij hyrëse, Drejtori Ekzekutiv i Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë, Arian Zeka theksoi rëndësinë e këtij momenti duke përmendur qendrën e arbitrazhit si formë alternative për zgjidhjen e kontesteve në mënyrë efikase.

Tutje, duke përmendur kronologjinë e funksionalizimit, sukseset dhe vështirësitë e qendrës së arbitrazhit ndër vite, ai tha që rastet që po arrijnë në qendrën e arbitrazhit po shënojnë rritje gjithnjë e më tepër. Ndërsa, Christine Danton, Drejtoreshë në Zyrën për Demokraci dhe Qeverisje të USAID u shpreh që Kosova ka bërë progress të vazhdueshëm, përkundër faktit që është ende demokraci e re. Ajo shtoi që e mbështesin qendrën e arbitrazhit dhe që arbitrazhi forcon zbatimin e ligjit. Sipas saj, vërehet një trend pozitiv i rritjes së rasteve nga bizneset që kërkojnë zgjidhje të kontesteve në qendrën e arbitrazhit duke shtuar që në vitin 2019 ishin 17% e bizneseve që kërkonin zgjidhje të rasteve në qendrën e arbitrazhit, ndërsa në vitin 2021, kjo përqindje ka arritur në rritje në 35%.

Për fund, ajo inkurajoi barazinë gjinore në drejtësinë komerciale për të rritur besimin në insitucionet drejtësisë në Kosovë. Christopher Thompson, Udhëheqës i Programit, Programi për Drejtësi Komerciale i USAID përmendi përparësitë e qendrës së arbitrazhit duke theksuar procedurat të cilat janë më të thjeshta dhe të shpejta krahasuar me gjykatat ku rastet për zgjidhjen e kontesteve zgjasin me vite. Tutje, ai shtoi që arbitrat e përzgjedhur në qendrën e arbitrazhit janë ekspertë të fushës dhe qendra e arbitrazhit ka rregullat dhe administratën e saj.

Ndërkaq, Sokol Elmazaj, Partner, Boga&Associates, Kryesues i Qendrës së Arbitrazhit të Odës Amerikane, Këshilli Drejtues, duke ndarë rrugëtimin e qendrës së arbitrazhit përmendi trajnimet e arbitrave në vitet e para të operimit të qendrës së arbitrazhit, dhe që përkundër skepticizmit që ishte në vitet e para, gjërat kanë shkuar në rrugën e duhur. Tutje, ai përmendi kontributin e Odës Amerikane në promovimin e qendrës së arbitrazhit.

‘Shpejtësia, konfidencialiteti dhe fleksibiliteti i procedurave të zgjidhjes së kontesteve, janë përparësitë e qendrës së arbitrazhit krahasuar me gjykatat’ shtoi Elmazaj.

Ardi Shita, Avokat, Sekretari i parë i Përgjithshëm i Qendrës së Arbitrazhit të Odës Amerikane përmendi vështirësitë e fillimit dhe drejtësinë komerciale e cila deri në atë kohë ka qenë e panjohur për shoqërinë shqiptare. ‘Rregullat e procedurës së arbitrazhit janë prej më të mirave në Evropë, ku procedurat e zgjidhjes së kontesteve nuk zgasin gjatë sepse janë të shpejta dhe efikase’ shtoi ai.

5. DITËT E DREJTËSISË KOMERCIALE: ARBITRAZI NË FOKUS

5.1. Oda Amerikane dhe programi i USAID për Drejtësi Komerciale fillojnë Javën e Arbitrazhit

Prishtinë, 30 mars 2021 – Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë dhe programi i USAID për Drejtësi Komerciale kanë filluar Javën e Arbitrazhit, me qëllim të promovimit të këtij procesi si një metodë e shpejtë

dhe efektive për zgjidhjen alternative të kontesteve komerciale. Kjo javë do të shënohet përmes forumeve virtuale të cilat trajtojnë tema të ndryshme të lidhura me arbitrazhin, siç janë mes të tjerash financimi nga palët e treta, arbitrazhi në vendet në zhvillim, dhe arbitrazhi me kosto të ulëta.

Ngjarja fillestare për shënimin e kësaj jave trajtoi temën e mbështetjes financiare nga palët e treta për bizneset e interesuara ta zgjedhin arbitrazhin, me një panel të përbërë nga avokatë dhe arbitra nga Kosova, SHBA-të, Britania e Madhe dhe Turqia. Kjo ngjarje u moderua nga sekretarja e përgjithshme e Qendrës së Arbitrazhit të Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë, Tea Blakaj-Hoxha.

Si pjesëtar i panelit, avokati Fisnik Salihu nga kompania RPHS Law, theksoi se në Kosovë gjykata ende e gëzon rolin primar në zgjidhjen e mosmarrëveshjeve komerciale, derisa ekzistojnë një mori rastesh të cilat presin për vendimmarrje nga e njëjta, si dhe kohëzgjatja mesatare për zgjidhjen e një rasti është nga tre deri në pesë vite. Sipas Salihut, përkundër faktit se komuniteti i biznesit zakonisht ka rezerva për përfshirjen e klauzolës së arbitrazhit në kontrata, kohëve të fundit është vërejtur një interesim i shtuar për këtë proces, marrë parasysh se arbitrazhi është mekanizëm shumë më i shpejtë, efektiv dhe profesional për konteste afariste në krahasim me gjykatën.

Ndërsa, avokati Taulant Hodaj nga Hodaj&Partners, u shpreh se në përgjithësi arbitrazhi i ndihmon sistemit të Kosovës dhe i njëjti duhet të promovohet sa më shumë që është e mundur. Megjithëse sipas Hodajt praktika e arbitrazhit është ende e re në vend, përfitimet nga ky mekanizëm janë të shumëta, sidomos duke e marrë parasysh faktin se arbitrat janë profesionistë dhe njohës të çështjeve përkatëse, dhe nuk janë gjyqtarë të përgjithshëm.

Pjesë e këtij paneli ishte edhe Ayse Lova, drejtoreshë në njërin nga kompanitë më të mëdha të financimit të çështjeve gjyqësore në Londër, Bench Walk Advisors, e cila foli mbi aspektet e ndryshme të financimit nga palët e treta, ku nënvizoi se përdorimi i këtij të fundit është në rritje veçanërisht në rastet e arbitrazhit. Lova e cilësoi financimin nga palët e treta si një mundësi shumë të rëndësishme, e cila u mundëson të gjithëve qasje në drejtësi.

Në anën tjetër, edhe avokati Orçun Çetinkaya nga kompania ligjore Cetinkaya në Turqi, foli mbi zhvillimin e arbitrazhit në këtë shtet, ku specifikoi se arbitrazhi është një metodë shumë efikase dhe e shpejtë në krahasim me gjykatën. Sipas tij, në këtë vend i njëjti përdoret në numër të madh nga kompanitë në disa sektorë, siç janë ai i energjisë, infrastrukturës dhe ndërtimitarisë, derisa ekziston nevojë për promovim më të madh të arbitrazhit tek sektorët e tjerë.

Për fund, Jason Emert, avokat dhe president në kompaninë amerikane Emert Group arbitër në Qendrën e Arbitrazhit të Odës Amerikane, ritheksoi përfitimet nga procesi i arbitrazhit për zgjidhjen e kontesteve komerciale, si dhe rëndësinë e financimit nga palët e treta për kostot e arbitrazhit.

5.2. Përfaqësimi i grave në arbitrazh i domosdoshëm për rritje të profesionalizmit dhe cilësisë

Prishtinë, 31 mars 2021 – Në kuadër të Javës së Arbitrazhit të organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë dhe programi i Agjencisë së Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar (USAID) për Drejtësi Komerciale, gjatë ditës së dytë të kësaj jave, përmes një forumi virtual u diskutua mbi arsyet mbrapa përfaqësimit të ulët të grave në arbitrazh, duke përfshirë sfidat me të cilat ato përballen në këtë proces, si dhe mundësitë për të rritur përfaqësimin e tyre si arbitre. Çështja e nën-përfaqësimit të grave në arbitrazh është ekzistente jo vetëm në Kosovë, por globalisht.

Gjatë këtij forumi, sekretarja e përgjithshme e Qendrës së Arbitrazhit të Odës Amerikane, Tea Blakaj-Hoxha, theksoi se kjo qendër është në proces të azhurnimit të listës së arbitrave, si dhe të amandamentimit të

rregullave të funksionimit të Këshillit Drejtues ashtu që të ndërmerren veprime të tilla që sa më shumë të promovohet pjesëmarrja e grave në arbitrazh.

Pjesë e panelit për këtë diskutim ishte edhe zëvendës udhëheqësja e Programit të USAID për Drejtësi Komerciale, Vjosa Shkodra, e cila foli mbi aktivitetet e këtij programi në përgjithësi, si dhe bashkëpunimin me Odën Amerikane në promovimin e arbitrazhit në veçanti, ku përmendi ndikimin e këtij të fundit në rritjen e përgjithshme të interesimit ndaj drejtësisë komerciale. Shkodra theksoi se përfaqësimi i grave në arbitrazh është ende i vogël, jo vetëm në Kosovë por në tërë botën, mirëpo është e rëndësishme të fokusohemi në këtë temë për t'i njoftuar profesionistët ligjorë për mundësitë për tu përfshirë në arbitrazh. Shkodra theksoi se programi i USAID për Drejtësi Komerciale aktualisht ka një program të praktikantëve, të cilit iu referua si akademi e drejtësisë komerciale, duke përmendur se gratë dominojnë në aspektin e interesimit për përfshirje në këtë program.

Ndërsa, avokatja Erblina Krasniqi Prishtina, u shpreh se arbitrazhi është një institucion që rishtazi është duke u promovuar në Kosovë, derisa tha se si avokate, që një periudhë të gjatë u rekomandon bizneseve të përfshijnë klauzolat e arbitrazhit në kontratat e tyre. Sipas Krasniqi Prishtinas, ekziston një rritje në angazhimin e grave në arbitrazh, apo në përgjithësi në fushën e jurisprudentës qoftë në aspektin ndërkombëtarë por edhe vendorë, por megjithatë numri nuk është i madh në proporcion me burrat. Ajo konsideroi se nxjerrja e statistikave të grave që e ushtrojnë profesionin do të ishte shumë e nevojshme, ashtu që të shihet sa kemi gra të fokusuar qoftë në fushën e praktikës së avokatisë apo edhe metodave të tjera alternative.

5.3. Arbitrazhi mundëson zgjidhjen e kontesteve ekonomike në mënyrë profesionale dhe përmes ekspertizës së ngushtë

Prishtinë, 1 prill 2021 – Gjatë ditës së tretë të Javës së Arbitrazhit, aktivitet ky i organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë në bashkëpunim me programin e Agjencisë së Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar (USAID) për Drejtësi Komerciale, u shpjegua tema e arbitrazhit në vendet në zhvillim. Një diskutim shumë i frytshëm për këtë proces u zhvillua me panelistë nga komuniteti vendor dhe ndërkombëtar i arbitrazhit, gjatë së cilit me theks të veçantë u diskutuan përfitimet në përgjithësi nga arbitrazhi si metodë alternative për zgjidhjen e kontesteve tek vendet në zhvillim, të cilat rëndom ballafaqohen me sundim të dobët të ligjit.

Ky diskutim u moderua nga sekretarja e përgjithshme e Qendrës së Arbitrazhit të Odës Amerikane, Tea Blakaj-Hoxha, e cila mes të tjerash përmendi se gjykatat në Kosovë janë shumë funksionale në njohjen e vendimeve të arbitrazhit, si dhe gjyqtarët e Departamentit për Çështje Ekonomike janë shumë të familjarizuar me arbitrazhin.

Pjesë e panelit të këtij diskutimi ishte udhëheqësi i programit të USAID për Drejtësi Komerciale, Chris Thompson, i cili u bëri thirrje ndjekësve të jenë kurioz për arbitrazhin dhe të hulumtojnë mbi përfitimet që i njëjti ka në krahasim me gjykatën, si dhe të përdorin sa më shumë klauzolën e arbitrazhit në kontratat e tyre. Thompson foli mbi përkrahjen që USAID në përgjithësi ofron për përmirësimin e sundimit të ligjit në ekonominë në tranzicion, derisa gjithashtu përmendi aktivitetet e ndryshme të programit që ai udhëheq në Kosovë, në përkrahje të zhvillimit të drejtësisë komerciale. Ai potencoi se është e rëndësishme që të shfrytëzohet sa më shumë arbitrazhi, meqë është metodë me kosto efektive, si dhe shumë më e shpejtë se gjykata.

Folës tjetër në këtë panel ishte edhe Michael Gold, drejtor menaxhues në kompaninë Crimson Capital, i angazhuar për përkrahjen e metodave alternative për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve në disa vende në zhvillim në Evropë, Afrikë dhe Amerikë Latine, i cili u shpreh se arbitrazhi është një metodë shumë efektive për të zgjidhur mosmarrëveshjet shpejt dhe në mënyrë të qartë. Gold potencoi se vetë ka qenë përdorues

i arbitrazhit në Kosovë, dhe të njëjtin e cilësoi si një proces shumë efikas dhe të besueshëm. Duke folur mbi eksperiencën e tij për vendet e tjera në zhvillim lidhur me arbitrazhin, Gold theksoi se ka hasur në rezistencë nga gjyqtarët për të pranuar arbitrazhin, meqë të njëjtit kanë besuar se ky proces do të ua zvogëlojë autoritetin atyre. Sidoqoftë, sipas Gold, kjo nuk është çështja, sepse arbitrazhi vetëm se lehtëson punën e gjykatave të cilat zakonisht janë të stërngarkuara.

Ndërsa, duke dhënë një perspektivë lokale, panelisti Sokol Elmazaj, avokat dhe kryesues i Këshillit Drejtues të Qendrës së Arbitrazhit të Odës Ekonomike Amerikane, u shpreh se për të garantuar një mbarëvajtje të kësaj qendre, këshilli drejtues kujdeset për përzgjedhjen sa më të mirë të arbitrave, në mënyrë që ata të jenë profesionistë, me eksperiencë të gjerë në fushën ku arbitrojnë, si dhe njerëz me integritet. Elmazaj konsideroi se krahasuar me Shqipërinë, Kosova është shumë më e avancuar sa i përket arbitrazhit, derisa gjithashtu tha se avokatët luajnë një rol të rëndësishëm në promovimin e arbitrazhit dhe rekomandimin e të njëjtit tek palët.

5.4. Kostot e arbitrazhit janë shumë më efikase krahasuar me procedurat gjyqësore

Prishtinë, 2 prill 2021 – Gjatë ditës së katërt dhe njëkohësisht përmbyllëse të Javës së Arbitrazhit, aktivitet ky i organizuar nga Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë dhe Programi i USAID për Drejtësi Komerciale, u diskutua mbi arbitrazhin me kosto të ulët, si dhe mundësitë për financim të të njëjtit. Një diskutim mjaft informues mbi këtë temë u zhvillua me avokatë vendor, ku mes të tjerash u diskutua edhe roli i këtyre të fundit në këshillimin e bizneseve për përfshirje të klauzolës së arbitrazhit në marrëdhënie kontraktuale, si dhe u theksua se kostot e arbitrazhit janë shumë më efikase krahasuar me procedurat gjyqësore, të cilat zakonisht janë të tej zgjatura për shkak të mbingarkesë së gjykatave.

Kjo ngjarje u moderua nga sekretarja e përgjithshme e Qendrës së Arbitrazhit të Odës Amerikane, Tea Blakaj Hoxha. Ndërsa, drejtori ekzekutiv i Odës Amerikane, Arian Zeka, në një fjalë hyrëse për këtë ngjarje u shpreh se për shkak të efikasitetit jo të kënaqshëm të gjykatave në trajtimin e rasteve komerciale, Oda Amerikane ka inkurajuar në vazhdimësi bizneset që të shfrytëzojnë metodat për zgjidhjen alternative të kontesteve, përfshirë dhe arbitrazhin.

Pjesë e panelit ishte avokati Ardi Shita nga kompania Shita & Ibrahimaga, njëherit edhe anëtar i Këshillit Drejtues të Qendrës së Arbitrazhit të Odës Amerikane. Shita u shpreh se çështja e krijimi të një gjykate ekonomike është shumë e veçantë për jetësimin e arbitrazhit me kosto të ulët, sidomos për shkak të vonimit të njohjes dhe lejimit të ekzekutimit të vendimeve të arbitrazhit nga ana e Departamentit për Çështje Ekonomike. Sipas Shitas, një gjykatë e cila do t'i trajtonte të gjitha aspektet komerciale do të ishte shumë e dobishme për të shtyer arbitrazhin drejt fuqizimit dhe zhvillimit.

Folës tjetër i panelit ishte edhe avokati Visar Ramaj nga kompania RPHS Law, i cili u shpreh se për çdo biznes kostoja është njëri nga faktorët kryesorë për marrjen e vendimit për përzgjedhjen e arbitrazhit ose gjykatës për zgjedhjen e kontesteve. Sipas Ramajt, kostot e arbitrazhit në përgjithësi përfshijnë koston e parashikueshmërisë së rezultatit final, koston e avokatëve të përfshirë, koston procedurale pra të institucionit të përfshirë, si dhe koston e arbitrave. Megjithatë, Ramaj theksoi se arbitrazhi ka avantazhe të pakrahasueshme në raport me gjykatën, sepse garanton konfidencialitet, shpejtësi, si dhe kontroll të palëve mbi aspektin e zhvillimit procedural të rastit.

Derisa, avokati Korab Sejdiu, gjatë këtij diskutimi u shpreh se në vendet si Kosova ku sistemi gjyqësor nuk është i kompletuar, apo jo mjaft i sofistikuar, dhe ka pritje të mëdha për trajtimin e lëndëve, në kontekstin komercial subjektet afariste duhet automatikisht të zgjidhin mosmarrëveshjet e tyre me anë të arbitrazhit. Sipas Sejdiut, arbitrazhi inicialisht është krijuar ashtu që kontestet komerciale të zgjidhen sa më shpejtë dhe me kosto sa më të ulëta.

6. DEKLARATAT DHE POZICIONET

6.1. Kuvendi të marrë vendim urgjent për shtyrjen e liberalizimit të tregut të energjisë elektrike

Prishtinë, 25 mars 2021 – Pas konstituimit të Kuvendit të Republikës së Kosovës, Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë, Oda Ekonomike e Kosovës dhe Këshilli i Investitorëve Evropianë, u bëjnë thirrje Kryesisë së Kuvendit dhe deputetëve të legjislaturës së re që me urgjencë të trajtojnë çështjen e tranzicionit të konsumatorëve komercialë në nivelin e tensionin 35 kV dhe 10 kV në tregun e lirë të furnizimit me energji elektrike, respektivisht detyrimin ligjor për sigurimin e operatorit të përshtatshëm për furnizim me energji elektrike me tarifa jo të rregulluara nga data 1 prill 2021.

Derisa në rrethana ideale, liberalizimi i tregut të energjisë do të sillte përfitime për konsumatorët në treg, në rastin e Kosovës, tash e sa vite kjo pamundësohet për shkak se, pavarësisht licencimit të disa operatorëve, është vetëm njëri prej tyre i cili ka kapacitetet që të funksionojë në praktikë si furnizues i mundësisë së fundit.

Në rrethana të tilla, e të kombinuara edhe me faktin që Zyra e Rregullatorit të Energjisë nuk ka Bord funksional, Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë, Oda Ekonomike e Kosovës dhe Këshilli i Investitorëve Evropianë kërkojnë nga deputetët e Kuvendit të Republikës së Kosovës që para datës 31 mars 2021 të shfrytëzojnë mundësitë ligjore për shtyrjen e sërishme të tranzicionit të sipërcekur, deri në krijimin e mundësive reale të cilat do të mundësonin liberalizimin funksional të tregut të energjisë elektrike.

Në kushte të një oferte të kufizuar, dhe kur ekziston mundësia reale që operatori i vetëm me kapacitete për furnizim të tregut të abuzojë me pozitën dominuese, konsumatorët komercialë, e kryesisht ndërmarrjet prodhuese në vend, do të kenë fuqi të kufizuar negociuese, e rrjedhimisht edhe ofertë për tarifa dukshëm më të larta për furnizim me energji elektrike. Për shumë industri në Kosovë, shpenzimet e energjisë elektrike përbëjnë një përqindje të madhe të shpenzimeve operationale, të cilat do të ulnin edhe më tej përparësitë krahasuese të tyre në raport me prodhuesit në shtetet e tjera të rajonit, duke rritur kështu presionin konkurrues për to.

Vonesa e mundshme e vendimmarrjes nga ana e ligjvënësve do të kërcënonte operationet e ndërmarrjeve të sipërcekura dhe do të nxiste të njëjtat të kërkonin mundësi të tjera për investime, në shtetet e rajonit, në të cilat tarifatat e energjisë për konsumatorët komercialë janë më të levërdishme se në Kosovë, për aq kohë sa këta konsumatorë subvencionojnë edhe tarifatat e konsumatorëve rezidencialë ose amvisërive. Kjo do të ishte në kundërshtim me zotimet e gjithëmbarshme për fuqizimin e sektorit të prodhimit në vend dhe ruajtjen e vendeve të qëndrueshme të punës.

Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë, Oda Ekonomike e Kosovës dhe Këshilli i Investitorëve Evropianë përsërisin shqetësimin e tyre se nga ofertat preliminare të pranuar nga ana e ndërmarrjeve të duhet të kalojnë në treg të lirë, qartazi mund të vërehet një ngritje e tarifave prej 30-40%, ndërsa shprehur në terma monetarë, i bie që një ndërmarrje që aktualisht paguan faturë vjetore prej 1 milionë eurosh, pas kalimit në tregun e liberalizuar do të duhet të paguajë një shtesë prej 300,000-400,000 eurosh. Dhe siç u tha krejt në fillim, kjo do të ishte në kundërshtim me përfitimet që do të duheshin rezultuar nga kalimi në treg të lirë.

6.2. Qeveria e re të nisë me hartimin e një strategjie nacionale të zhvillimit ekonomik

Prishtinë, 20 prill 2021 – Zhvillimi ekonomik i bazuar në qasje strategjike është thelbësor për mundësimin e rritjes së matshme dhe të qëndrueshme ekonomike. Prandaj, Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë kërkon nga Qeveria e Republikës së Kosovës që të hartojë një dokument strategjik si dokument udhërrëfyes për politikatat e zhvillimit ekonomik.

Strategjia Nacionale e Zhvillimit Ekonomik duhet të iniciohet në tremujorin e parë të Qeverisjes së re dhe duhet të bazohet në një analizë të potencialeve dhe prioriteteve ekonomike, e mes tjerash do të udhëzonte edhe sektorin privat në marrjen e vendimeve strategjike. Dokumenti strategjik do të shërbente në shmangien e vendimeve ad-hoc ose qasjes reaktive, e cila ka karakterizuar vendimmarrjen institucionale në të kaluarën. Në këtë mënyrë, Qeveria, Kuvendi, si dhe hisedarët e tjerë jopolitikë dhe joqeveritarë do të mund të vendosnin kontroll mbi zhvillimin ekonomik të Kosovës, duke përcaktuar objektiva specifike, të matshme, të arritshme, reale, si dhe të lidhura me afatet kohore.

Oda Amerikane beson fuqishëm se prioritetet si fuqizimi i sundimit të ligjit, adresimi i çështjeve që lidhen me kapitalin njerëzor, fuqizimi i lidhjeve me Diasporën, nxitja e investimeve të brendshme dhe tërheqja e investimeve të jashtme, si dhe adresimi i infrastrukturës fizike me fokus në atë energjetike, duhet të përfshihen me doemos në Strategji, ndërsa hartimi i saj duhet të zhvillohet në konsultim të ngushtë me përfaqësuesit e komunitetit të biznesit, ekspertët dhe institutet e ekonomisë, institucionet akademike, organizatat ndërkombëtare zhvillimore dhe institucionet financiare ndërkombëtare, si dhe përfaqësuesit e sindikatave.

Krejt në fund, Oda Ekonomike Amerikane sugjeron që procesi i hartimit të strategjisë duhet të marrë në konsideratë, por të mos kufizohet vetëm në faktorët si të dhënat ekonomike dhe demografike, burimet natyrore të Kosovës, anët e fuqishme, dobësitë, mundësitë, kërcënimet dhe trendet lokale dhe globale, si dhe zhvillimet teknologjike.

6.3. Oda Amerikane përshëndet aprovimin e Projektligjit për Themelimin e Gjykatës Komerciale

Prishtinë, 30 qershor 2021 – Fuqizimi i sundimit të ligjit në përgjithësi dhe i drejtësisë komerciale në veçanti, e në këtë aspekt edhe rritja e efikasitetit në zbatueshmërinë e kontratave janë parakusht i rëndësishëm për nxitjen e investimeve të brendshme dhe tërheqjen e investimeve të jashtme.

Prandaj, Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë, e vlerëson pozitivisht aprovimin nga ana e Qeverisë së Republikës së Kosovës, të Projektligjit për Themelimin e Gjykatës Komerciale.

Oda Amerikane vlerëson se një vendim i tillë i Qeverisë së Kosovës, do të ndikojë pashmangshëm në ngritjen e sigurisë juridike në të bërit biznes, duke përmirësuar klimën e investimeve, e rrjedhimisht edhe imazhin e Kosovës para investitorëve të huaj.

Duke qenë edhe përgjigje ndaj propozimit të Odës Amerikane që nga viti 2016, për themelimin e një gjykate të veçantë e cila do të trajtonte në mënyrë efikase dhe profesionale kontestet e natyrës komerciale, aprovimi i Projektligjit në fjalë nga ana e Qeverisë, kontribuon edhe në avancimin e dialogut publiko-privat. Krejt në fund, Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë i bënë thirrje Ministrisë së Drejtësisë që të përmbyllë Rishikimin Funkcional të Sektorit të Sundimit të Ligjit, e në këtë aspekt edhe aprovimin e Strategjisë së Sundimit të Ligjit të vendit.

6.4. Oda Amerikane mirëpret aprovimin e Projektligjit për Identifikimin Elektronik dhe Shërbimet e Besuara në Transaksionet Elektronike

Prishtinë, 3 korrik 2021 – Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë mirëpret aprovimin nga ana e ekzekutivit të Projektligjit për Identifikimin Elektronik dhe Shërbimet e Besuara në Transaksionet Elektronike, si një akt i rëndësishëm legjislativ për transformimin e ekonomisë në përputhje me zhvillimet teknologjike globale. Aprovimi i këtij projektligji është njëra nga pesëdhjetë rekomandimet që Oda Amerikane i ka prezantuar Qeverisë së re të Republikës së Kosovës.

Oda Amerikane vlerëson se ky ligj do të kontribuonte në zhvillimin e ekonomisë digjitale, zvogëlimin e barrës administrative për transaksionet elektronike ndërmjet palëve, si dhe rritjen e efikasitetit të proceseve të biznesit duke reduktuar në mënyrë të ndjeshme kostot.

Në të njëjtën kohë, rritja e sigurisë në transaksionet elektronike do t'u ofronte bizneseve një bazë më të madhe të konsumatorëve.

Në fund, Oda Ekonomike Amerikane shpreh besimin e saj që edhe Kuvendi i Republikës së Kosovës do të aprovojë në kohë të shpejtë Projektligjin në fjalë, së bashku me aktet e tjera legjislative të përfshira në agjendën e këtij viti, e të cilat do të kishin ndikim në përmirësimin e klimës së investimeve dhe përshtetimin e rritjes ekonomike të Kosovës.

6.5. Oda Amerikane u bënë thirrje ndërmarrjeve në Kosovë që të shmangin veprimet diskriminuese

Prishtinë, 22 nëntor 2021 – Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë shpreh shqetësimet e saj lidhur me raportimet e djeshme për trajtim diskriminues të pjesëtarëve të një komuniteti të caktuar nga ana e punonjësve të një operatori ekonomik. Oda Amerikane rikujton se trajtimi jodiskriminues është detyrim kushtetues për të gjithë në Kosovë, ndërsa praktikat e shërbimit gjithëpërfshirës dhe jodiskriminues duhet të jenë edhe pjesë e demonstrimit aktiv të vlerave të përgjegjësisë sociale korporatave, dhe si të tilla duhet të respektohen gjatë tërë kohës nga të gjitha ndërmarrjet në Kosovë.

Prandaj, Oda Ekonomike Amerikane në Kosovë u bënë thirrje të gjitha ndërmarrjeve në Kosovë që të shmangin veprimet që mund të sugjerojnë diskriminim apo përjashtim nga e drejta e shërbimit në çfarëdo baze.

6.6. STUDIMET

6.7. Studim mbi ndikimin e Indeksit të Konkurrueshmërisë së Prodhimit 2021

6.8. Studim për Investimet e Huaja Direkte në Kosovë

6.9. Studimi i Perceptimit të Korrupsionit

7. FONDACIONI

7.1. Ndihma Mehreme Goliqit

Mehreme Goliqi u ndihmua me laptop, printer, fletë letre për të shkruar, tavolinë, kabinet, si dhe botim libri.

7.2. Ndihma për fëmijët romë, ashkali, egjiptianë

Fëmijët romë, ashkali dhe egjiptianë u mbështetën me çanta të mbushura me pajisje shkollore.

7.3. Ndihma për refugjatët afganë

Refugjatët afganë janë ndihmuar me mallra të ndryshme që anëtarët e Odës Amerikane kanë dhuruar si rroba, pajisje, cigare etj.

7.4. Oda Amerikane së bashku me Presidenten Jahjaga u bëjnë dhurata fëmijëve të verbër në Pejë

Pejë, December 6, 2021 – Ish-presidentja e Republikës së Kosovës, Atifete Jahjaga dhe Drejtori Ekzekutiv i Odës Ekonomike Amerikane në Kosovë, Arian Zeka, kanë vizituar Qendrën Burimore për Arsim dhe

Këshillim “Xheladin Deda” në Pejë, për të shpërndarë dhuratat e fundvitit për fëmijët e verbër që vijnë qendrën.

Ish-presidentja Jahjaga dhe drejtori ekzekutiv i Odës Amerikane, Arian Zeka, patën rastin të bisedojnë me fëmijët, stafin e shkollës, prindërit e fëmijëve, si dhe të njihen me planet e Qendrës drejtpërdrejt nga drejtori i saj.

Fëmijët performuan edhe një program artistik të përzemërt me poezi, këngë dhe recitale piano për të ftuarit, të cilin e kishin përgatitur vetë, me ndihmën e mësuesve të tyre.

Raporti Vjetor 2021